

Фондация RiskМонитор

2008

ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ
НА БАЛКАНИТЕ ПРЕЗ
ПОГЛЕДА НА ЗАКОНОДАТЕЛЯ

5

ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ НА БАЛКАНИТЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЗАКОНОДАТЕЛЯ

Фондация **RiskМонитор**

Сравнително изследване на законодателството в
Албания, България, Гърция, Румъния, Турция и Хърватия

ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ НА БАЛКАНИТЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЗАКОНОДАТЕЛЯ

Сравнително изследване

Фондация „**RiskМонитор**“

София, 2008, ISBN 978-954-92264-5-4

Фондация **RiskМонитор**

България, София 1000, ул. Аксаков 46

ел. поща: riskmonitor@riskmonitor.bg

<http://www.riskmonitor.bg/>

Изследването е публикувано със съдействието на

Екип на изследването

Водещ експерт и ръководител на екипа,
консултант за България и Албанияг-р Ива Пушкарлова
експерт - консултант за Гърция.....г-р Харалампос Папахаралампос
експерт - консултант за ХърватияДалибор Долежал
експерт - консултант за Румъния Алина Дину
експерт - консултант за Турция..... Семра Джошкунтуна
експерт - консултант за Турция.....Алпер Каѝа

Съкращения

НПК.....Наказателно-процесуален кодекс
НК..... Наказателен кодекс
Конвенцията на ООН от ПалермоКонвенцията на ООН
срещу транснационалната
организирана престъпност от 2000 г.
НО [под линия]..... Наказателно отделение на Върховния съд
Р [под линия] Решение на Върховния съд
ОСНК [под линия].....Общо събрание на наказателната колегия на
Върховния съд
ТР [под линия]..... Тълкувателно решение
ВК [под линия] Военна колегия на Върховния съд

Съдържание

1. Въведение	6
2. Особености на балканската организирана престъпност и водещи тенденции в законодателната реакция срещу нея	8
3. Организираната престъпност в Албания	17
I. Въведение	17
II. Албанското законодателство относно организираната престъпност	19
1. Общ режим: разпоредби на Наказателния кодекс	19
2. Особен режим: разпоредби на НК и специални закони	24
3. Специално законодателство против организираната престъпна дейност	33
4. Самоволен отказ от организирана престъпна дейност	34
5. Наказателен процес: защита на свидетелите и специални разузнавателни средства	35
4. Организираната престъпност в България	37
I. Въведение	37
II. Законодателство, относимо към организираната престъпна дейност	39
1. Престъпното сдружение	40
2. Форми на организирана престъпна дейност	48
3. Субективна страна на организираната престъпна дейност	49
III. Отношение на НК към специални закони за противодействие на организираната престъпност	50
IV. Заключение	53
5. Организираната престъпност в Гърция	55
I. Въведение	55
II. Национално законодателство относно организираната престъпност	56
III. Анализ на относимите наказателни гела	66
IV. Предложения за усъвършенстване на законодателството	68
6. Организираната престъпност в Румъния	71
I. Въведение	71
II. Организираната престъпна дейност – правна и институционална рамка	72
1. Фундаментални принципи на нормативната рамка	72
2. Общи наказателноправни разпоредби, действащият НК	73
3. Специални закони при действащия НК	75

4. Новият Наказателен кодекс.....	75
5. Правни определения.....	80
6. Институции, компетентни в борбата с организираната престъпност.....	83
III. Практически аспекти на противодействието на организираната престъпност	84
1. Вътрешни фактори и обстоятелства, пораждащи организирана престъпна дейност.....	84
2. Анализ на съдебната практика.....	85
3. Анализ на правните, обществените и политическите последици на организираната престъпност.....	88
IV. По-добро законодателство в областта на организираната престъпна дейност	89
V. Заключение	90
 7. Организираната престъпност в Турция	92
I. Въведение	92
II. Международноправни разпоредби относно организираната престъпност в Турция	95
III. Национално наказателно законодателство относно организираната престъпност	97
1. Наказателен кодекс – общи разпоредби.....	97
2. Наказателен кодекс – специални разпоредби.....	101
3. Закон срещу престъпните организации с користна цел (Закон № 4422).....	106
4. Разпоредби в специални закони, относими към организираната престъпна дейност.....	109
Приложение 1.....	112
Приложение 2.....	114
 8. Организираната престъпност в Хърватия	117
I. Въведение	117
II. Зараждането на организираната престъпност в Хърватия	118
1. Предпоставките преди войната.....	118
2. Войната.....	120
3. Следвоенното време.....	121
III. Отговорът на държавата	123
1. Разпоредби на Наказателния кодекс.....	123
2. Институционалната рамка.....	127
IV. Европейският съюз	130
1. Ускоряване на реформата – усилията на законодателната и изпълнителната власт.....	130
2. Съдебната власт.....	132
V. Заключение	135
 9. Приложение	137

ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ НА БАЛКАНИТЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЗАКОНОДАТЕЛЯ

Сравнително изследване на законодателството
в Албания, България, Гърция, Румъния, Турция и Хърватия

Въведение

*„Световният характер на борбата с организираната престъпност
е необходима част от глобализацията, създаваща задължения за
съпричастност на всички демократични сили”*

(Алина Дину, из „Организираната престъпност в Румъния”)

Настоящото сравнително-правно изследване има за **цел** да установи общи процеси, развиващи се на Балканите, като проследи опита на някои балкански държави в предотвратяването и противодействието на организираната престъпна дейност със законодателни средства.

Изследваните държави – Албания, България, Гърция, Румъния, Турция и Хърватия – са **представителни за разнообразието на социално-икономическите, политическите и правните предпоставки** за появата и развитието на престъпни сдружения. Индивидуалният профил на всяка от тях е оформен под влияние на специфичното им

геополитическо разположение на полуострова, различното им културно-историческо и политическо наследство, опита им с различни по вид и интензивност недемократични режими, особености на повлияността им от конфликтите в региона, както и на прехода към демокрация.

Организираната престъпност в тези държави се развива едновременно сходно и различно. Това дава основание да се говори както за **регионална, така и за национална организирана престъпност** на Балканите и поставя въпроса за равнищата на възможна и необходима регионална и вътрешнодържавна политика по превенция. Част от този въпрос е влиянието на законодателството, тъй като държавната политика в демократични и правови условия се провежда чрез него.

Зависимостите между развитието на организираната престъпност и на законодателството, предназначено да ѝ противодейства, **пряко е обект на интердисциплинарни сравнителни изследвания**. Повечето аналитични трудове се съсредоточават или само върху правната рамка, или само върху обективните характеристики на отделни видове организирана престъпна дейност, отделни видове престъпни сдружения или факторите, които им влияят. Настоящото проучване прави за първи път опит да изясни **влиянието на законодателството върху развитието на организираната престъпност**.

На всяка от изследваните държави е посветен самостоятелен доклад, разработен въз основа на общопризнати научни методи за анализ от специалист в материята от съответната държава. Докладите се съсредоточават основно върху относимите национални наказателни закони и съдебната практика върху тях, като анализират особеностите на социално-политическата среда и на националната организирана престъпност като съвкупност от исторически обусловени обществени явления. От особено значение е идентифицираната връзка между обективния образ на организираната престъпност и неговото нормативно отражение.

Това позволява да се направят обобщени изводи за характеристиките и ефективността на законодателната политика срещу организираната престъпност на Балканите като първа стъпка към бъдещи изследвания на взаимодействието между организираната престъпност и нейната социално-политическа среда.

2. Особености на балканската организирана престъпност и водещи тенденции в законодателната реакция срещу нея

**Ива Пушкарлова, доктор по наказателно право,
експерт по правни изследвания във Фондация РискМонитор**

Съвременното понятие за организирана престъпна дейност навлиза в научните изследвания едва през последното десетилетие на XX век. Тогава то започва да се отделя от общото понятие за групова престъпност и все още не е определено по общоприет начин. С него се обозначава сложна престъпна дейност на множество лица, която разкрива много висока степен на обществена опасност. Тя се извършва в рамките на относително трайни и структурирани сдружения, които си поставят за цел да извършват определен вид престъпления или да постигнат забранена от закона цел. Исторически най-успешната стратегия за противодействие и предотвратяване на явлението е последователното прилагане на върховенството на закона в условия на правова държава.

I. ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗВИТИЕ

1. Организираната престъпност възниква на Балканите около две десетилетия преди края на XX век. Тя се развива под влияние на множество социалнополитически, икономически и правни фактори, чиито комплексен ефект е дестабилизиращ и води до мащабни социални промени.

С водещо значение са последователните сътресения, предизвикани от срива на авторитарните и особено на комунистическите режими в региона, породените военни и хуманитарни кризи и прехода към демократизация, усложнени от геополитическите особености на Балканите и исторически обусловеното етническо и междудържавно напрежение. Именно натрупването на предпоставки, всяка от които самостоятелно поражда организирана престъпност, насърчава необичайно бързото развитие и разпространение на това явление в региона.

Най-интензивно е действието на описаните фактори между 80-те и първата половина на 90-те години за всички изследвани държави. Почти едновременно рухване на комунистическите режими поставя началото на прехода за Румъния, България, Албания и Хърватия. То отеква в Турция и Гърция, където демократизацията е по-напреднала, но не е преодоляла наследството на военните диктатури, свързано с уязви-

мост към корупция, обществено недоверие в институциите, израстване на тероризма и дори тресавището на Кипърския въпрос.

2. Поради особеностите на своя произход организираната престъпност в посткомунистическите балкански държави принадлежи към **„държавния“** или **„източноевропейския“** тип. Той възниква при **криза на комунистическата държава**. Той е част от опита на държавата да преодолее кризата, като изгражда чрез службите си за сигурност паралелна сива икономика, захранвана от контрабанда на оръжие, наркотици и стоки, дефицитни на вътрешния пазар. След политическите промени, тази икономика е приватизирана от престъпни сдружения, образувани под политическа протекция от бившите служители на вече закритите тайни служби¹. До средата на 90-те години най-благоприятният външнополитически фактор за развитието на сдруженията са санкциите, наложени на Югославия и нейните правоприменици.

Индивидуалният профил на държавния тип организирана престъпност в отделните балкански държави пряко зависи от особеностите на местния тоталитарен режим. Те определят вида и скоростта на прехода, в рамките на който организираната престъпност се развива. Репресивността на режима пряко определя изходните ресурси, с които обществото посреща прехода. Те са толкова по-нищожни, колкото по-икономически опустошителна, затворена за външния свят и безжалостна към обществената инициатива е била тоталитарната диктатура (Албания, Румъния), и обратно (Хърватия).

3. Държавният произход на организираната престъпност е фактор както за **бързото укрепване и ограничения брой на престъпните сдружения**, така и за относително **бързия им отказ от насилието** като средство за постигане на престъпните цели. Чрез злоупотреба с държавни механизми, до които имат достъп, а понякога и контрол чрез корумпирани държавни служители, престъпните сдружения блокират конкуренцията помежду си. Те въздържат възникването и разрастването на нови сдружения и разпределят влиянието си на незаконните пазари чрез монополни партньорски мрежи. Така се поддържа относително удобна, защитена и предсказуема среда. Това прави излишно прилагането на насилието като средство за регулирането ѝ в степента и с продължителността, характерни за „недържавната“ организирана престъпност в други части на света.

Единственото **изключение от тази тенденция** е албанската организирана престъпност. Нейната склонност да си служи с насилие е съчетан резултат от влиянието на италианската Н'грангета и военнополитическата въвлеченост в конфликта в Косово.

4. Два фактора, пряко обусловени от наследството на комунистическите режими, са от особено значение за **регионалния и транснационалния характер** на организираната престъпност на Балканите.

¹ В резултат на лустрационно законодателство в България са освободени около 14 000 служители за периода 1989–1992 г. През 1992–1993 г. албанското правителство освобождава близо две трети от служителите на Сигуrimi. Втората вълна лустрационни мерки в България е от 1997 г. и има за цел да провери новоназначените държавни служители за принадлежност към бившите тайни служби.

Първият е относителната **икономическа равнопоставеност** в обществата на прага на прехода. Тя е резултат от политиката на тоталитарната държава на равномерно разпределение на икономически блага, което не допуска натрупване на излишък. То определя ниски нива на конвенционалната престъпност, чиито водещ мотив – користният – предполага икономическа неравнопоставеност.

В същото време между отделни балкански държави контрастите в индивидуалния доход на глава от населението са големи, а световната икономическа рецесия от втората половина на 80-те години допринася за икономически мотивирано социално напрежение в целия регион.

Така се стига до **мощна емиграция** на работна сила към Гърция, Турция и държави извън Балканите. Това е вторият фактор за транснационалност на организираната престъпност. Той създава силно сплътени емиграционни общности, тясно свързани с държавата на произход. Емиграцията е повлияна както от икономически мотиви, така и от насилствената асимилация на етническите турци в България в края на тоталитарното управление, и от въоръжените конфликти в Западните Балкани през цялото последно десетилетие на XX век.

5. Един от най-значимите фактори, насърчаващи организираната престъпност, е формираното при недемократичните диктатури субективно **отношение на обществото към държавната регулация** като средство за структуриране и контрол над обществените процеси. Това отношение се проявява като дълготрайно и устойчиво и след края на режимите. Свърхнормирането на обществения и личния живот, типично за недемократичното и особено за тоталитарното законодателство, обуславя крайна и общоподелена отрицателна реакция към закона по принцип и толерантност към незаконни дейности и корупцията. Тези настроения са толкова по-силни и трайни, колкото по-репресивен е бил режимът и обуславят толкова по-мощни престъпни мрежи (Албания).

6. Поставторитарният правен нихилизъм на Балканите е съчетан с дълбоко недоверие в политическото представителство, най-ясно изразено в посткомунистическите държави. Това трябва да се смята за една от основните причини за **липсата на изявен терористичен профил в организираната престъпност в бившите тоталитарни държави** на Балканите.

Тя е изключително користна, което въздържа проявлението на други цели, включително терористичната. Дори и да е съвместима с тях, тя не търпи равнопоставеност и при конкуренция с терористичната отстъпва (вж. Капе 1)².

От значение още е и обстоятелството, че **религиозната принадлежност**, която би могла да обуслови терористични цели, не е елемент от груповата идентичност на престъпните сдружения в християнските държави.

² Аналогични възгледи се застъпват и в Доклада на Съвета на Европа за състоянието на организираната престъпност за 2005 г., стр. 5. За повече подробности вж. Shelley, L. I., Picarelli, J. T., 'Methods not Motives: Implications of the Convergence and International Organised Crime and Terrorism', Police Practice and Research, Vol.3, No.4, 2002, 305-318.

янските посткомунистически държави. Причините са различни според особеностите на вероизповеданието. Още при комунистическия режим Православната църква в България и Румъния изпада в тежка идеологическа криза, от която не успява да се съвземе през целия преход. Това води в значителна степен до отпадането на църквата като фактор за обществено развитие през този период.

Каре 1. Терористичната цел

Терористичната цел е вид идеална цел в рамките на политически или политико-религиозно ориентирана идеология. Понятието традиционно се използва като синоним на „политическо насилие“ и в съвременния си смисъл започва да се употребява в средата на XIX век. То означава субективна ориентация на деянието към отрицателно стресово въздействие върху съзнанието на отделно лице или човешко множество, в резултат на което те започват да изпитват силен страх и недоверие в способността на конституционноустановеното управление на държавата да осигури спокойствие и безопасност на гражданите.

Тази цел е функционално подчинена на по-общ стремеж за постигане на промяна в политическото статукво. Тя има противодържавна идеологическа насоченост, каквато напълно отсъства при конвенционалните престъпления, които включват заплахване. Терористичната цел е част от по-общо субективно намерение да се повлияе на поведението на политически субект. Страхът се цели като екстремна масовоповеденческа, а не индивидуална реакция на опасност. Целите на конвенционалната заплаха се ограничават до влияние върху поведението на частно лице.

Терористичната цел е различна и от целта да се внуши страх в дейността на нетерористичните престъпни групи. Страховото въздействие при последните е признак на обективната, а не на субективната страна на тяхната дейност. То е средство за постигане на определен резултат, а не цел на престъпното поведение.

Ако деянието цели да внуши страх, дори у колективен субект или да дестабилизира даден регион, но е подчинено на водеща користна, а не политическа цел, то не е терористично.

В Хърватия Католическата църква подкрепя държавата в успешно приключила война за независимост, която се води срещу друга християнска държава и следователно не включва религиозни мотиви.

Изключение от общия извод за невалидност на терористичната цел за посткомунистическите престъпни сдружения е албанската организирана престъпност. Нейният терористичен уклон обаче е предизвикан от действието на допълнителни фактори.

Сред тях се открояват две групи от особено значение.

Първата е свързана с израстването на великоалбанския национализъм върху крайна интерпретация на политическата идея за независимост на Косово. Тази крайност става възможна поради високоразвитото чувство на албанците и косоварите за обща етническа принадлежност, втвърдена от продължителната ан-

тиалбанска политика на Сърбия през последните две десетилетия на XX век, благоприятната международна намеса в конфликта в Косово и общата религия и език.

Именно религиозната принадлежност на албанските престъпни групи е **втората** предпоставка за въвлечеността им в терористични дейности, тъй като тя ги сближава с турските терористични групи, които са религиозно ориентирани.

6. Географското разположение на Балканския регион и на изследваните държави в него е самостоятелен обективен фактор от изключително значение за обема и вида на организираната престъпна дейност. Балканите лежат на стратегическия геополитически кръстопът между конкурентните пазари на Изтока и Запада, като основните сили на търсене и предлагане са извън региона. Това обуславя трансграничния характер на организираната престъпност и нейната ангажираност повече с дейности по трафик, отколкото с производство на забранени стоки.

II. ЗАКОНОДАТЕЛНАТА РЕАКЦИЯ

1. Позицията на законодателя относно съществените за правото белези на организираната престъпност и нейната обществена опасност **е сред водещите фактори, влияещи върху появата и развитието на организираната престъпност.** Колкото по-ясна и рано заявена е тази позиция, толкова по-трудно е явлението да възникне и да се развие. На Балканите обаче законодателят реагира късно, бавно и в условия на разминаване между описаните по-горе обективни процеси и тяхната нормативна интерпретация.

Преодоляването на недемократичното наследство на Балканите е свързано с радикално, интензивно и мащабно реструктуриране и пререгулиране на обществените отношения и държавните институции. Текачт успоредни процеси на спонтанно заличаване на цели сектори от обществения, политическия, стопанския и културния живот и възникване на изцяло нови. С различна интензивност тези процеси обхващат всички изследвани държави. През последните две десетилетия на XX век, когато израства организираната престъпност, те са най-бурни и повсеместни в посткомунистическите държави и относително по-слаби и фокусирани в конкретни области в Гърция и Турция.

2. Най-съществената им проява е **дерегулацията** на основни сектори. Понятието обобщава хипотезите на нормативна празнота и непълнота, противоречивост, неприлагане поради правотехнически нормативни дефекти, включително неадекватност на нормативния образ с обществената действителност и други случаи на неефективна регулация. Тя е резултат 1) от появата на нова нерегулирана сфера на обществени отношения или от отхвърляне на съществуващата нормативна рамка; и 2) от неспособността на държавата своевременно да разпознае и уместно да отговори на новите регулативни потребности на обществото.

Дерегулацията получава особено значимо влияние, когато поразява икономическата сфера и сферата на сигурността. Тя отваря нормативен, административен и правораздавателен вакуум, в който личността, собствеността и общественият ред не са защитени от държавата, а **обществото не формира очакване за тяхната държавна закрила.**

Това обуславя **обществено търсене на алтернативни форми на защита и самопомощ.** На него се отзовават престъпните сдружения, които разполагат с ресурса както да осигурят закрила, така и контролирано да поддържат потребност от такава. Дори когато дейността им не се намира в пряк сблъсък със закона, тя остава **нерегламентирана**, но подлежаща на регламентиране, тъй като защитата на обществото е правнозначима.

Тази „извънзаконна“ природа на сдруженията поражда стремеж за **леgitимизирането им през доминиращите политически емоции на обществото**, които в условия на преход могат да бъдат много силни, без да са непременно дълготрайни. Това са поставторитарни антидържавни или националистични настроения, свързани с отстояване, включително въоръжено, на политическа независимост. И в двата случая тяхната експлоатация става възможна поради политическата

близост с държавата на голяма част от сдруженията. Използвайки я те се опитват да се легитимират като присъщи на свободния пазар, демокрацията и свободата.

Тези особености в съчетание със смълчаната или объркана реакция на законодателя проблематизират **навременното разпознаване на сдруженията като общественоопасни**. Продължителната липса на тази оценка блокира възможността за адекватното им противодействие както със средствата на държавното право, така и с тези на общественото мнение и морал. Изводът за противообществената им природа става общовалиден едва в онези късни етапи на преходния период, в които се възстановява осъзнатото обществено изискване за държавен тип закрила чрез регулация и контрол върху спазването ѝ.

3. На Балканите законодателната оценка за организираната престъпност се формира трудно, противоречиво и с голямо закъснение спрямо динамиката на обективното развитие на явлениято.

Законодателната политика започва с общи нормативни актове, очертаващи законните дейности, субекти и сектори и нормативно прецизиране на границите с незаконното. Следват мерки в рамките на общото наказателно право, свързани с криминализиране на нови деяния, въвеждане на нови наказателноправни режими, опити за изграждане на

нормативни понятия и интензивна хармонизация с международни правни стандарти. Актуалният етап на процеса е въвеждането на специализирано законодателство за борба с конкретни явления, типично свързани с дейността на престъпните сдружения (трафик на хора, изпирание на пари).

4. Законодателната дейност в областта на организираната престъпност на Балканите е силно повлияна от външнополитическите приоритети на държавите от региона. В рамките на интеграционните процеси те провеждат интензивна хармонизация с международните актове и препоръките на Съвета на Европа, Организацията на обединените нации и Европейския

съюз. Поради това вътрешното законодателство е явно по-изобилно и уеднаквено в частта, за която действат международни стандарти. Тя включва главно:

- понятието за организирана престъпна група;
- диференцирано наказване на участието, образуването и ръководенето на такава група;
- трафик и незаконна миграция на хора, включително сводничество и насилствена проституция;

Каре 2. Конвенцията на ООН за транснационалната организирана престъпност

Конвенцията от Палермо, приета на 15 ноември 2000 г. с Решение № 55/25 на Генералната асамблея на ООН, влиза в сила на 29 септември 2003 г. Впоследствие тя е допълнена с три протокола, посветени съответно на борбата с трафика на хора и оръжие и незаконната миграция.

Тези международни актове представляват основните инструменти за противодействие на организираната престъпност и са ратифицирани от всички балкански държави: Гърция (2000 г.), България (2001 г.), Албания и Румъния (2002 г.), Хърватия и Турция (2003 г.).

Те създават задължения за държавите членки да предприемат серия вътрешни законодателни мерки, включително за криминализиране на участието в организирана престъпна група и в дейности по изпирание на пари, корупционни деяния и възпрепятстване на правосъдието.

- изпирание на пари;
- финансиране на тероризма.

А. Нормативната активност на Балканите в тези области **отразява възгледите и констатациите на международния законодател.** Налице е ясна тенденция за тяхното автоматично въвеждане в националните законодателства. Липсва предварителна преценка за съгласуваността им с вече действащи закони и предположение за ефекта, който ще предизвикат при превръщането си във вътрешноправни норми. Законодателният подход е формален и незаинтересован. Възникват понятийни несъответствия между различни нормативни актове. Хармонизацията не е съобразена с действащото право и води до нормативно излишество в определени области. Най-често колизират разпоредби на НК и специални закони срещу трафик на хора и изпирание на пари. Това се наблюдава най-ясно в България, Румъния и Хърватия, при които интеграционният процес тече най-интензивно в периода на създаване на законодателството.

Когато международният стандарт не е буквално възпроизведен (например в Албания, България и Гърция по отношение на понятието за организирана престъпна група), отклонението от него представлява опит за надхвърлянето му. Той по принцип е допустим, но е осъществен при законодателна некомпетентност, която в Албания е внушителна. Тя блокира частично (България, Гърция) или напълно (Албания) приложимостта на новите норми. При това положение може да се окаже спорно дали изобщо е налице инкорпориране на международноправния стандарт съгласно задълженията на съответната държава.

Опитът на изследваните държави също показва, че отклонението от международния стандарт е рискована инициатива, поставяща на изпитание способността на законодателя да прецени правилно нейните ефекти. Така например гръцкият законодател проявява тенденция да наказва организираната престъпност по-сурово, отколкото конвенционалната, и да изтегля репресията на твърде ранен етап. За разлика от Конвенцията на ООН от Палермо той не изчаква организираната престъпност да се прояви чрез наказуемо деяние. Така той засилва превантивната цел на регулацията, но намалява възможността за диференцирано наказване на поведение на много различна степен на обществена опасност съгласно принципа на съразмерността.

Б. Въпреки системата двустранни и многостранни споразумения за сътрудничество в противодействието на организираната престъпност, която обхваща всички изследвани държави, националните им законодателства срещу организираната престъпност се развиват при **пълна липса на регионални стимули за уеднаквяване.**

Оттук следват някои ясно изразени тенденции.

По отношение на форми и видове организирана престъпност, за които не са създадени задължителни международни стандарти, съществува **нормативна празнота или различна нормативна интерпретация в отделните държави.** Изводът се отнася до видовете престъпни сдружения, които не са организирана престъпна група (вж. Таблица 1), и специфични видове престъпления, извършвани в рамките на организираната престъпност.

Таблица 1	ВИДОВЕ ПРЕСТЪПНИ СДРУЖЕНИЯ извън организираната престъпна група по Конвенцията на ООН от Палермо			
	Престъпна група	Престъпна организация/ организирана група	Въоръжена група	Терористична организация
АЛБАНИЯ	Няма определение	Сдружение на поне три лица, разпознаваемо по степента си на организираност, структурираност, продължителност и цел за извършване на едно или повече престъпления с користна или некористна цел. (чл. 28 от НК, 2004 г.)	Специално сдружение, което, като държи оръжие, боеприпаси и други необходими средства, цели да извършва митнически, данъчни и финансови престъпления (чл. 28 от НК, 2004 г.)	Вид престъпна организация, която цели насилствени действия с терористични цели, каквито са събаряне на конституционния ред, сериозно смущаване на общественения ред и предизвикване на масов страх и несигурност (чл. 28 от НК, 2004 г.)
БЪЛГАРИЯ	Няма определение	Няма определение	Няма понятие	Организация/група, която цели да извършва престъпления против републиката (чл. 109 от НК, 2002 г.)
ГЪРЦИЯ	Всяко сдружение, което не е престъпна организация	С понятието се обозначава организираната престъпна група	Няма понятие	Вид престъпна организация
РУМЪНИЯ	Няма определение	Няма определение	Няма понятие	Сдружение с цел извършване на терористични актове
ТУРЦИЯ	Няма определение	Няма определение	Няма понятие	Организация от две или повече лица, които си поставят обща терористична цел (Закон за борба с тероризма, 1991 г.)
ХЪРВАТИЯ	Вид престъпна организация от поне три лица, целящи постоянно или периодически извършване на престъпления, за които всеки член допринася.	С понятието се обозначава организираната престъпна група	Няма понятие	Група от три или повече лица, които си поставят за цел да извършват престъпления против държавата (чл. 152 от НК)

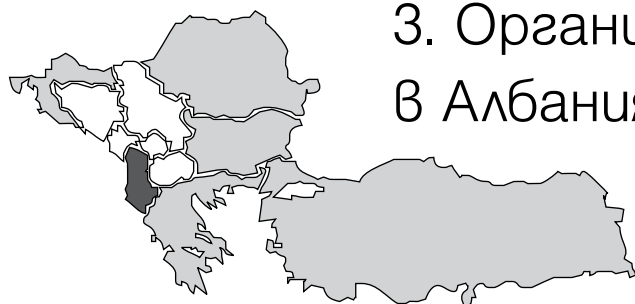
Реакцията срещу престъпни дейности зависи от конкретните им особености и влияние в конкретната държава. Трафикът на оръжие и взривове и тероризмът, например са предмет на най-засилен и ранен законодателен интерес в Турция и Гърция. Всяка от тези държави среща различни проблеми при изграждане на регулацията, която в различни периоди интерпретира различно съществените белези на тероризма и отношението му с класическата организирана престъпност. Наказателноправната защита срещу измама чрез използване на финансови пирамиди е най-подробна в Албания и България, където този вид престъпност мощно повлиява икономиката и социално-политическата стабилност съответно през 1991-1992 г. и 1996-1997 г. за Албания и 1993-1994 г. за България. Законовата реакция срещу хазарта и незаконния трафик на алкохол е най-интензивна в Турция.

Всяка от изследваните държави разпознава в определен вид организирана престъпна дейност специфична заплаха и поставя относително по-рано или по-висока законова бариера пред осъществяването ѝ в сравнение със своите съседи. На междудържавно равнище липсата на хармонизирана законова политика във всяка от тези области води до разлика в бариерите. Тя допуска **износ на организирана престъпност** в държави, в които съответното явление не се възприема от законодателя като изразена заплаха.

Това положение е особено неблагоприятно, когато е съчетано с неуспешно инкорпориране на международноправния стандарт в някоя от държавите. Това води до **срив на наказателноправната защита** в конкретната област и е условие за концентрация на регионална престъпност в тази държава.

Типичен е случаят със законовото определяне на видовете престъпни сдружения в Албания, които не са ясно разграничени помежду си. Разпоредбите, които съдържат вида на престъпното сдружение като елемент на обективната си страна, не могат да се приложат, защото не допускат надежден процес на доказване. Те са практически всички най-важни състави за организирана престъпна дейност. Това представлява законодателен стимул за извънредно силното развитие на разнообразни организационни форми на организираната престъпност в Албания.

Аналогични тенденции, макар и не толкова ясно изразени, се наблюдават и в останалите изследвани държави. Те подкрепят извода, че **границите между държавите носят повече ползи на организираната престъпност отколкото на наказателното правосъдие и законността.**

3. Организираната престъпност в Албания

*Ива Пушкарлова, доктор по наказателно право,
Експерт по правни изследвания във Фондация РискМонитор*

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Албания обявява независимостта си от Османската империя през 1912 г. След 1939 г. тя е под италианска и германска окупация до 1941 г., когато комунистическите партизани завземат властта. До 1960 г. Албания се намира под съветско влияние, което през 1978 г. се сменя с китайско, но през целия период на Студената война остава почти напълно изолирана от останалата част от света и силно изостава в развитието си. В началото на 90-те приключва комунистическият режим, който изпреварва по бруталност и потисничество тези в съседните балкански държави.

През 90-те години преходът към многопартийна демокрация, основана на свободния пазар, се сблъсква с висока безработица, повсеместна корупция, разнебитена инфраструктура, особено в транспорта и енергетиката, политическа нестабилност, хипертрофирала администрация, слаб съдебен контрол и мощни престъпни мрежи. Икономиката преживява сериозна криза след стопанската имплозия от 1997 г., последвала драматичното рухване на серия финансови пирамиди, обезпечени с държавни ценни книжи. Въпреки относително бързото стабилизиране на сектора сригът предизвиква тежка политическа криза, инвестиционен колапс и граждански вълнения. Сивата икономика на Албания силно се разраства, като достига между една трета и една втора от brutния вътрешен продукт³.

Албанските емигранти през 2000 г.:

САЩ и Канада: 500 000

Гърция: 500 000

Германия: 400 000

Швейцария: 200 000

Турция: 65 000

Швеция: 40 000

Великобритания: 30 000

Белгия: 25 000

Франция: 20 000

Организираната престъпна дейност в Албания, за разлика от тази в други бивши комунистически държави от Балканите, расте в общество с по-слаба демократична основа, преживяло по-суров диктаторски режим и останало изолирано от влиянието, което някои централноевропейски държави оказват например в бивша Югославия. Няколко вътрешни и външни фактори са от решаващо значение за естеството и относително здравите позиции на албанската организирана престъпност.

1. Социалното наследство на албанските диктатури след световните войни

През 90-те години демократичният процес е съпроводен от правен и институционален нихилизъм и слаб държавен контрол. Повечето избори през 90-

³ Вж. Kim, Julie, Albania: Current Issues and U.S. Policy, Order Code RS22267, September 15, 2005.

те години не удовлетворяват демократичните стандарти. Отварянето на границите в съчетание с дълбоката бедност (нейният ръст за 2005 г. е изчислен на една четвърт до една втора от населението) обуславят масова емиграция - основно на младите, слабо образованите и ниско квалифицираните. През 1989–2001 г. Албания напускат 720 000 души, сред които 23 процента от населението между 15 и 24 годишна възраст. Те се присъединяват към задграничната организирана престъпност чрез италианските престъпни мрежи и албанските емиграционни общности из Западна Европа.

Дълготрайно неудовлетворените базисни потребности на населението в съчетание със слаба публична администрация трябва да се приемат за основните вътрешни причини за бързото израстване на албанската организирана престъпност и за фактор за нейната ангажираност с определен вид посегателства.

Суровата земя, почти пълното отсъствие на пътища и инфраструктура и мотивираната от бедността корупция в управлението са условия отглеждането на марихуана и пренасянето ѝ към Италия да се превърне в поминък за част от населението. Емигрантите продават на италианските мафии не само наркотици, но и останалото след комунизма оръжие.

Каре 1. Албанската организирана престъпност

Типичната структура престъпните сдружения е йерархична. Тя е основана на модела на италианската Н'дрангета, който се заражда в Калабрия и е известен с брутални форми на изнудване и заплашване и кодекс на мълчанието (омерта). Албанските престъпни сдружения са сравними с италианските мафии от средата на XX век и по отношение на вътрешноорганизационната преданост, родовете традиции и семейно-кръвните отношения. Те не допускат да бъдат лесно инфилтрирани. Северноалбанската мафия например, която контролира търговията с наркотици на едро, е известна и с прозвището „Петнадесетте семейства“. Хероиновите престъпни мрежи обикновено се състоят от по-малко от стотина души, които образуват голямо семейство, установено из целия Балкански път от Източна Турция до Западна Европа.

Албанските престъпни организации си сътрудничат тясно с италианската мафия поради географската им близост и организационно сходство. Поради това разпадането на „Пизанската връзка“ през 1986 г. в САЩ отваря вакуум, бързо зает от албанците.

В частта на Италия пазарът на канабис, проституция и контрабанда на имигранти се управлява от албанците.

Южноалбанските групи са свързани със Сицилианската мафия, която устойчиво се изтегля към изпиране на пари, като оставя други типични незаконни дейности на други сдружения.

След ареста на един от кръстниците на 'Sacra Corona Unita', италианската мафия от Пуглия, в Дурес (Албания) на 27.07.1999 г. със съдействието на италианската полиция бе потвърдено, че някои престъпни дейности са делегирани на албанската мафия. Sacra Corona Unita отстъпва на натиска за сътрудничество, тъй като е относително нова, по-слаба и неустойчива от останалите мафии в Италия и се стреми да избягва конфликт с албанските групи, известни с насилието си.

Разследванията показват не само че срещу престъпни групи не се водят производства, но и че групите си сътрудничат с полицията, политиките и високоставени държавни служители.

2. Ембаргото, наложено на Югославия от ООН и на Македония (1993-1994 г.) от Гърция в началото на 90-те години

То подпомага бързото развитие на незаконната търговия с горива, оръжия и наркотици, в която Албания е единствената държава без наложени международни санкции.

3. Избухването на войната в Югославия през 1991 г., което блокира традиционния Севернобалкански път

То прави наложително отварянето на алтернативен канал за приблизително 60 процента от хероина, предназначен за европейския пазар.

Така възниква Южнобалканският път, който преминава през Албания и Адриатика към Италия и оттам достига Северна и Западна Европа. Войната позволява този път да бъде използван и за контрабанда на оръжие на едро.

4. Конфликтът в Косово от втората половина на 90-те години и свързаната с него хуманитарна криза

Той има за последица забележителен поток както от хора (наброяващи около 15 процента от населението на Албания за 1999 г.⁴), така и от финансови средства (възлизащи на 163 милиона долара от САЩ и ЕС). И двата ресурса представляват интерес за албанските престъпни сдружения, свързани чрез корупция с държавната власт.

II. АЛБАНСКОТО НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ОТНОСНО ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Между 2000 г. и 2004 г. в албанската правна система са въведени многобройни законодателни изменения, свързани с организираната престъпна дейност. Те започват със Закона против изпирането на пари от 2000 г., измененията на НК и НПК през 2001 г., 2003 г. (основно в областта на изпирането на пари) и 2004 г. (хармонизиране с международното право, подробна регламентация на корупционните престъпления), законодателство за закрила на свидетелите и за противодействие на тероризма. Ратифицирани са Европейската конвенция относно изпирането, проследяването, замразяването и отнемането на имущество, придобито чрез престъпление, Конвенцията на ООН за транснационалната организирана престъпност от 2000 г. и двата допълнителни протокола към нея, Европейската наказателна конвенция и Гражданската конвенция относно корупцията. На последно място се нарежда специалното законодателство за борба с организираната престъпна дейност.

1. Общ режим: разпоредби на Наказателния кодекс

Общите разпоредби относно организираната престъпна дейност се съдържат в чл. 28 и гл. 11 „Престъпления, извършени от въоръжена група или престъпна организация“ (чл. 333-334) от НК.

В първоначалната редакция на НК от 1995 г. и двете относими към организираната престъпна дейност понятия – въоръжена група и престъпна организация – не са изрично и прецизно определени.

А. Според разпоредбата на чл. 28, ал. 1 **въоръжената група и престъпната организация** представляват форми на престъпно сътрудничество, но се различават по броя на участниците, равнището на организация и на продължителност на извършването на дадено множество посегателства. Престъпната организация е по-развита от групата и подходяща за извършването на устойчива престъпна дейност. Нито едно от двете престъпни сдружения не е дефинирано от НК. Тяхното рамкиране на сравнителна основа във връзка с критерии, които също не са дефинирани, отваря широки възможности за юрисдикционна ин-

⁴ Barjaba, K., Cava, G., Social Impacts of the Kosovar Refugee Crisis in Albania, The World Bank, 2000.

терпретация, като по този начин възпрепятства устойчивата и предсказуема съдебна практика.

Близко десетилетие по-късно с реформата на НК от 2004 г. нормативното разграничение на видовете престъпни сдружения допълнително се затруднява. Изменените текстове ползват теоретично-изследователска реторика и относителни разграничителни критерии.

Въоръжената група е определена като специално сдружение, което, като упражнява фактическа власт върху оръжие, боеприпаси и други необходими средства, си поставя за цел да извършва престъпления против митническия и данъчния режим и паричната система (чл. 28, ал. 3).

По отношение на **престъпната организация** е въведено уточнение, че тя включва трима или повече участници и може да бъде разпозната по *степен*та на своята организираност, структурираност, продължителност и целта за извършване на едно или повече престъпления, с които се търси материална или нематериална облага (чл. 28, ал. 1). Законът не определя признаците, по които се преценява, че тези изисквания са изпълнени. Липсва яснота за съдържанието и взаимоотношението на понятията за организираност, структурираност и продължителност.

Допълнително е указано, че престъпната организация „използва сила, заплашване, подчиняване на или мълчание относно организацията и дейността ѝ, за да извършва престъпления, да ръководи или контролира стопанска дейност, концесии, разрешения, обществени услуги и предприятия, за да придобие недължими ползи за себе си или за другото или за да прекрати или застраши свободното упражняване на избирателни и други подобни права“ (ал. 28, ал. 1, т. 2). Правнотехническите негоднотатъци на тази разпоредба я правят негодна за прилагане. Нейното тълкуване води към извода, че към значителна част от дейността на престъпната организация няма изискване да бъде престъпно, тъй като не попада в хипотезата „да извършва престъпления“.

Свързването на дейността с посегателства върху избирателни права е пряка **законова индукция за връзка на сдружението с политическите процеси и упражняването на политическа власт**. Тъй като тази връзка е описана като елемент от определението на понятието, законодателят явно я счита за типична за престъпните организации.

Тази особеност обаче редом с възможността организацията да използва насилие, създава законови възможности за смесване на това сдружение с терористичните сдружения. Те са предвидени в закона като вид престъпни организации и за първи път са определени именно през 2004 г. Според чл. 28, ал. 2 **терористичната организация** е вид престъпна организация, която си поставя за цел да извършва насилствени действия с терористични цели, каквито са събаряне на конституционния ред, сериозно смущаване на обществения ред, предизвикване на масов страх и несигурност.

Тъй като разпоредбата на чл. 224 говори за **организации или сдружения, които си поставят за цел да свалят конституционния ред с насилие**, възниква въпросът и за тяхното разграничение с

терористичните и престъпните организации. Текстът на чл. 224 има предвид обединения, обявени за неконституционни или подлежащи на забрана като неконституционни. Типичната хипотеза са политически партии, които не удовлетворяват критериите са терористични и престъпни сдружения. Предвид липсата на ясна дефиниция на всяко от понятията, смесването им в практиката е силно вероятно.

През 2004 г. е въведено и понятие за **структурирана престъпна група**. То е заимствано от Конвенцията на ООН от Палермо. Групата е определена като специално сдружение с участието на три или повече лица, което си поставя за цел да извършва едно или повече престъпления, като цели както придобиване на материална, така и на нематериална облага (ал. 4). Тази група не е образувана спонтанно и не е необходимо да разполага с многобройно членството, разпределение на функции, развита структура или организация. Многобройните недостатъци на това определение са свързани с:

- необоснованото отклонение от международния стандарт, който изрично свързва структурираната група с користна престъпна дейност и престъпления, наказуеми с поне четири години лишаване от свобода. Тези критерии са от водещо значение при разграничението на този вид престъпно сдружение от други видове. Користната цел например е водещ признак за разграничение от терористичните сдружения. Като го пренебрегва, албанският НК заличава съществено различие между структурираната група и терористичната организация;

- използването на броя на членовете, функционалното разпределение и развитостта на структурата или организацията като отрицателни дефинитивни критерии води до невъзможност да се разграничи структурираната група от инцидентни форми на престъпно сдружаване, както и от по-слаборазвити сдружения, каквито са престъпната организация и въоръжената група⁵.

Като цяло измененията на НК от 2004 г. относно видовете сдружения допълнително **засилва хаоса на понятия и разстройва годността на наказателноправната уредба да осигури стабилно и ефективно правораздаване**.

Б. Основаването на и участието в което и да е сдружение са форми на организирана престъпна дейност, които се третират от НК като самостоятелни престъпления. Участниците носят отговорност за всички посегателства, извършени в рамките на дейността на сдружението, ако са действали като техни организатори, извършители, подбудители или помагачи. Така законът мълчаливо разграничава активното от пасивното участие, като постановява, по аргумент от противното, че участниците, които не са въввлечени в изпълнението на престъпните цели на сдружението, няма да бъдат наказвани за тях. Така е спазен принципът за лична отговорност, който изключва отговорността да бъде основана на простата съпричастност на лицето към инкриминирана група.

⁵ За критика на този подход вж. Пушкарлова, И. „Организираната престъпност в България“ (по-долу).

Освен това извършването на посегателство от предмета на дейност на сдружението се счита за самостоятелно престъпление, различно от основаването и участието в сдружението.

Глава 11 предвижда наказване на основаването и участието във въоръжена група, престъпна организация, структурирана престъпна група и терористична организация.

Разпоредбата на чл. 333 от 2001 г. се отнася до основаването и участието във въоръжена група или престъпна организация с намерение за бъдещо изпълнение на престъпления. И двете деяния се наказват с лишаване от свобода за срок от пет до петнадесет години. Липсва законодателно разграничаване между тях по степен на обществена опасност, въпреки че такова разграничение е проведено в сходни разпоредби, свързани с основаването и участието в престъпни сдружения със специален предмет на дейност.

Такова разграничение е въведено едва през 2004 г. между участието в престъпно сдружение, от една страна, и основаването, финансирането и ръководенето му (чл. 234/а и чл. 333-333/а). Въпреки това изменението на чл. 333 създава нормативна празнота по отношение на обикновеното участие в престъпна организация и основаването и ръководенето на въоръжена група. Те, както и финансирането на всички престъпни сдружения с изключение на терористичната организация, остават некриминализирани поради законодателен пропуск.

С чл. 333, ал. 3 е въведено понятие за **въоръжена престъпна организация**. Тъй като въоръжената група не е ясно разграничена от престъпната организация, признакът въоръженост на последната, създава условия за неразграничимост на двата вида сдружения по конкретни случаи.

В. Разпоредбата на чл. 334 от 2001 г. съдържа правила за отговорността на участник или външен сътрудник на въоръжена група или престъпна организация, който е извършил престъпление от името на такова сдружение.

В тази разпоредба законът използва формулата „извършено от въоръжена група или престъпна организация“. Тя е правно неточна, доколкото тези два вида човешки обединения не са единни субекти на наказателна отговорност, защото тя е лична. Изразът е прецизиран едва през 2004 г. и гласи „извършено от участници във“ въоръжена група или престъпна организация.

Освен това албанският законодател е предпочел **нетипичен механизъм за налагане на наказателна отговорност. Той изключва правилата за съвкупност от престъпления**, които обикновено се предпочитат от останалите европейски законодатели. Според НК на Албания обвързаността на дееца с престъпно сдружение се преценява като квалифициращо обстоятелство, което води до увеличаване с пет години на наказанието лишаване от свобода и с една трета от глобата, предвидени за съответното посегателство. Увеличаването с пет години не зависи от вида на наказанието за това престъпление, което може и да не е свързано с ограничаване на свободата и да е по-леко. Ако това наказание е лишаване от свобода, общата му продължи-

телност след увеличаването не може да надвишава максимума, предвиден от НК за този вид наказание. Според ал. 2-3, когато съответната наказателноправна разпоредба предвижда алтернативно лишаване от свобода или смъртно наказание, доколкото смъртното наказание е отменено, приложимото наказание е лишаване от свобода за срок от 25 години или доживотен затвор.

Всъщност, този режим на наказателната отговорност при съвкупност **съдържа някои сериозни недостатъци в оригиналната си редакция.**

Формата на обвързаност на гееца с престъпното сдружение не е определена. Това може да бъде участие, ръководене, финансиране, улесняване на дейността или основаване на престъпно сдружение от определен вид – въоръжена група или престъпна организация с определен предмет на дейност. Тези елементи на връзката на гееца със сдружението са от решаващо значение за преценката на неговата действителна дейност и нейната обществена опасност, за да се индивидуализира отговорността в конкретния случай. Изясняването на тези въпроси е съществено не само за мотивирането на справедлива присъда, но и за преодоляване на презумпцията за невинност в процеса на доказване.

Този недостатък е отстранен през 2004 г., когато е уточнено, че геецът е участник в сдружението. Евентуалното допълнително качество (например на ръководител) ще се вземе предвид при индивидуализацията.

Оригиналната редакция на режима по чл. 334 търпи две алтернативни интерпретации, от които нито една не е задоволителна.

На първо място режимът може да бъде разглеждан като пречка за приложението на самостоятелните наказателни режими за различните форми на организирана престъпна дейност.

Изглежда, че геец, който активно участва в престъпното сдружение, като едновременно с участието си е и извършител на посегателства от предмета му на дейност, може да бъде наказан еднакво с пасивния участник, който никога не е осъществявал друго посегателство освен простото участие. Разликата в обществената опасност на гееца и деянието в двете хипотези е очевидна. Като търпи риска от еднаквото им третиране, законът представлява криминогенен стимул: пасивният участник не е правно въздържан от законова заплахата за допълнително наказание при по-нататъшна престъпна дейност, изразена в изпълнение на престъпните цели на сдружението.

На второ място режимът може да бъде разглеждан като допълнителен спрямо самостоятелните наказателни режими за различните форми на организирана престъпна дейност.

Това означава, че извършител, който е обвързан с престъпно сдружение, ще бъде наказан, както защото е обвързан с него съгласно съответната разпоредба, така и защото е извършил друго престъпление. Това тълкуване предоставя изход от несигурността на установяването и оценката на конкретната форма на обвързване с престъпното сдружение. Последната може да бъде преценявана според самостоя-

телната разпоредба, по която тази форма се квалифицира. При все това изглежда, че тази обвързаност ще бъде наказвана два пъти – веднъж по самостоятелния режим и втори път по чл. 334, който я оценява като квалифициращо обстоятелство в противоречие с принципа *'non bis in idem'*⁶.

След изменението от 2004 г. законодателят оставя пространство само за второто тълкуване.

Г. Положително нововъведение в албанското наказателно право от 2004 г. е корпоративната наказателна отговорност. Според разпоредбата на чл. 45 юридическите лица отговарят наказателно за престъпленията, извършени от техни представител или служител, действащ от тяхно име или за тяхна сметка. Органите на местно самоуправление носят отговорност само за деянията, извършени при упражняване на техни правомощия, които могат да се делегират. Корпоративната отговорност не изключва личната отговорност на извършителя.

Въпреки положителната оценка за въвеждането на този институт уредбата му е непълна. Липсва необходимото за правилното и законосъобразно осъществяване на отговорността нормативно описание на връзката на физическия деец и юридическото лице. Препращането към специален закон за подробностите и процедурите създава допълнително възможности за забавяне и противоречивост на цялостната регламентация на института.

2. Особен режим: разпоредби на НК и специални закони

Освен общите норми на чл. 28 и чл. 334, редица разпоредби от Особената част на НК са относими към организираната престъпна дейност.

А. Организирана престъпна дейност, свързана с наркотици

Контрабандата е основен профил на албанските престъпни организации⁷. Доказана е тяхната дълбока въвлеченост в трафика на наркотични вещества, главно хероин. Опитите на държавата да се справи с тези проблеми от дълго време се препятстват от слабата професионална подготовка на полицейските и другите държавни служители, от общия недостиг на ресурси и повсеместно разпространената корупция. Албания не е страна и по нито една конвенция на ООН относно наркотиците, включително тази от 1988 г.

През 1998 г., три години след влизане в сила на НК от 1995 г., са обявени за престъпления **основаването, ръководенето, финансирането и подпомагането на престъпна организация, въвлечена в отглеждането, производството, преработването и незаконния трафик на наркотични вещества** (чл. 284/а). Отговорността е разграничена според законодателната оценка за степента на обществена опасност на деянието. Основаването, ръководенето и финансирането се наказват с лишаване от свобода от десет до двадесет години, а обикновеното подпомагане се счита за по-леко престъпление – лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

⁶ Лат. „не два пъти за едно и също нещо“.

⁷ Вж. Cilluffo, F., Salmoiraghi, G., And the Winner Is... The Albanian Mafia.

По-нататък, през 2001 г., този режим е формално допълнен с нормата на чл. 284/з относно организирана престъпна дейност с предмет прекурсори. Тяхното производство, внасяне, изнасяне, транзитно пренасяне, търговия или държане в нарушение на закона се наказва с лишаване от свобода до пет години. Същото деяние, когато е извършено в съучастие с друго или повторно, се наказва с лишаване от свобода

от три до седем години, а неговото организиране, ръководене и финансиране – от пет до петнадесет години.

Последните две разпоредби съществено се различава по своята формулировка от останалите разпоредби, относими към организирана престъпна дейност. Всъщност чл. 284/з не разграничава обикновеното съучастие, предназначено за непосредствено извършване на едно престъпление, от форми на престъпно обединение, установени за продължително извършване на множество посегателства от определен вид. Същото се отнася и до различаването на случаи на повторно извършване на едно престъпление от такива на продължителна организирана престъпна дейност, както и на организирането, ръководенето и финансирането на обикновена престъпна дейност (при която посегателствата се квалифицират като случаи на просто съучастие в извършването на главното деяние) и на организирана престъпна дейност (когато те са самостоятелни престъпления). И двете групи случаи се различават както по обществената си опасност, така и по елементите на фактическия си състав и не могат да бъдат сливани в общи

разпоредби. Следователно трябва да се заключи, че разпоредбата на чл. 284/з изрично не включва организирана престъпна дейност и такива случаи трябва да бъдат „прикривани“ под квалификацията за обикновено съучастие.

Б. Трафик на хора

Новото наказателно законодателство от януари 2001 г. обявява трафика на хора за престъпление, но се оказва неспособно да постигне сериозен резултат.

Каре 2. Наркомантифика в Албания

Повече от 80 процента от хероина за европейския пазар се пренася от Афганистан през Балканите, като между четири и шест тона напускат Турция всеки месец. Средно по повече от тон хероин и повече от десет тона хашиш годишно се залавят по Балканския път.

В Европа около 40 процента от търговията с хероин изглежда се контролира от албански престъпни мрежи. През 1997 г. Интерпол докладва, че „косовските албанци държат най-големия дял от пазара на хероин в Швейцария, Австрия, Белгия, Германия, Унгария, Чешката република, Норвегия и Швеция“. Те частично са изместили турските престъпни мрежи в няколко немско говорещи държави, Швеция и Норвегия, установявайки контрол върху повече от 70 процента от пазара на хероин в Швейцария, Германия, Австрия и Скандинавските държави. По анализи на шведската и норвежката полиция, 80 процента от хероина, който се внася незаконно в тези държави, отива до албанските престъпни групи. През 1998 г. шведската полиция дори изчислява, че 90 процента от престъпните дейности, свързани с наркотици, се доминират от албанци.

Чести партньори на албанските престъпни мрежи са други престъпни групи, които действат по протежението на Балканския път (турски, български, румънски). Има данни, че Южноамериканският картел също функционира в Албания чрез албански посредници и се стреми да увеличи дела на кокаина на европейския пазар.

Албанските престъпни мрежи са свързани с производството на амфетамини и метамфетамини по границата с Македония. Засага те са предназначени за местния пазар. Отглеждането на канабис, особено в Южна Албания (през 1999 г. съществуват плантации около Каларат, Саранге, Делвина и Пермети), става все по-популярно. Приходът от него достига до четиридесет милиона долара годишно и е насочен към гръцкия пазар, до който достига чрез местни гръцки престъпни мрежи.

Източник: Cilluffo, F., Salmoiraghi, G.

Относителните разпоредби на чл.110/а (общ текст за трафик на хора), чл.114/а (трафик на жени за сексуална експлоатация) и чл. 128/б (трафик на деца) са огледални по формулировка и елементи на фактическия състав и от субективна страна свързват изпълнителното деяние със стремеж към имотна облага. Законът определя трафика като дейност по набирание, транспортиране, превеждане, незаконно задържане чрез заплашване или използване на сила или друга принуда, чрез отвлечение, злоупотреба, включително с власт, социална, физическа или психическа експлоатацията или чрез приемането на пари или облаги с цел получаване на съгласието на лице, което контролира другото, с цел склоняване към проституция на контролирания, или към друга форма на сексуална експлоатация, работа или принудителен труд, робство или подобно отношение, склоняване към отдаване или трансплантация на органи, както и към всякакви други форми на експлоатация.

Единственият квалифициращ признак за задружна престъпна дейност се отнася до **простото съучастие**. Липсва връзка с дейността на престъпни организации.

Министърът на общественения ред учредява **звено за противодействие на трафика, отдел за организираната престъпност и служба за вътрешен контрол**, която да отдели специално внимание на участието на полицията в трафика на хора, но и тя се доказва като крайно неефективна поради недостига на служители и корупцията. Министерството на общественения ред не успява да проследи високоставените служители, замесени в трафика и корупцията, а службата за вътрешен контрол не започва преследване срещу нито един полицейски служител за корупция, въпреки че неколцина са уволнени за участие в трафик и данни за изнасилване на петнадесетгодишна жертва на трафик.

В. Организирано сводничество

Трафикът на жени и насилствената проституция изглежда стават все по-значими за албанските престъпни сдружения от 1999 г. нататък, когато хиляди косовски жени бягат от въоръжения конфликт в Албания.

През 1998 г., чл. 114/а, ал. 6 предвижда, че **експлоатацията на проституция**, извършена от престъпна организация, представлява квалифициращо обстоятелство.

Каре 3. Трафика на хора в Албания

Албания е страна на произход и транзитна територия за трафика на незаконни имигранти. Той сериозно се подпомага от корупцията в полицията и сътрудничеството на полицейски служители и се осъществява през международни трафикантски мрежи. През тях се превеждат албанци, кюрди, китайци и индийци.

Албанските групи контролират преминаването през Адриатическо море от албанския бряг (Вльора, Дурес и Улцинч) към Италия. Те са само част от международна разпределителна мрежа.

През 1999 г. приблизително десет хиляди души са незаконно преведени в ЕС през Албания. Италианските погранични патрули засичат 13 118 незаконни имигранти близо до бреговете на Пулия за януари-юли 1999 г. Това означава, че новопристигналите само в този район са 56 000 за 1999 г. До края на 1999 г. преходът струва около хиляда долара за възрастен и петстотин долара за дете. Приходът от незаконно превозване на имигранти се изчислява на около петдесет милиона долара за 1999 г., но трафикът има по-голямо значение като средство за изграждане на престъпни мрежи зад граница.

Възрастта на жертвите на трафика постоянно пада, достигайки до 14-годишните. Според AHRG 25 процента от албанските жертви на трафик са деца. През 2000 г. CRCA докладва, че по статистически данни от преброяването на населението в Италия повече от 900 деца на възраст между 14 и 18 години проституират. Деца се трафикират с цел просия. Те често биват купувани за тези цели от семействата им или биват отвлечени.

Трафикантите и сводниците често се представят за косовари, за да ползват статут на политически бежанци. Изглежда, че Белгия е седалище на трафикантски групи, защото през 1999 г. десет души, свързани с албанската престъпност, са застреляни в Брюксел.

Каре 4. Трафик на жени и сводничество

Каналите за трафик през Албания прекарват жертви от Албания, Румъния, Босна, Молдова, Русия, Украйна, Косово и др. Поради лошото икономическо положение, много жени и девойки – особено от Берат, Фиер, Лушние, Шкодра и Вльора – биват привлечани от организирани престъпни групи с обещания за почтена работа в Италия, Гърция, Белгия и Холандия. Някои форми на набиране, особено в Северна Албания, включват обещание за брак или сключване на брак между извършителя и пострадалата при привидно нормални обстоятелства и последваща насилствена сексуална експлоатация в чужбина. По-слабо разпространени практики включват продаване на жертвата от семейството ѝ на престъпната група, или нейното отвлечане, включително от сиропиталища. Всички практики на трафика обхващат лишаване на пострадалата от документи за самоличност, сексуални и физически посегателства, изтезаване и заплашване.

Извършителите обикновено се представят за косовари, за да се ползват от статуса на политически бежанци. Изглежда, Белгия е седалище на мрежи за трафик, тъй като през 1999 г. в Брюксел са застреляни десет лица, свързани с албанската организирана престъпност.

Каре 5. Финансовите пирамиди

Популярността на пирамидите в Албания се дължи на разпространеното мнение, че правителството ги използва за широкомащабно изпиране на пари. Техният срив през януари-март 1997 г. предизвиква общонационални безредици, в които са убити 2000 души, а въоръжени групи изземват контрола на гържавата от големите градове в Южна Албания. Тогава изчезват невероятни количества оръжие (и частично се появяват отново по време на конфликта в Косово): 38 000 револвери, 226 000 автомати Калашников, 25 000 автоматични пушки, 2400 противотанкови ракетни установки, 3 500 000 ръчни гранати, 3600 тона взривове.

Престъпните сдружения печелят от хаоса, като прехвърлят около 500-800 млн. долара в банкови сметки на италиански и албански престъпни организации, които ги реинвестират в западноевропейски гържави.

Източник: Crime and Its Impact on the Balkans, UN Office on Drugs and Crime, March 2008

Основаването, ръководенето и участието в такова сдружение се наказват според общия режим.

Г. Организирана измама

През 2001 г. измамата чрез финансови пирамиди е криминализирана с разпоредбата на чл. 143/а от НК като особена форма на организирана престъпна дейност. Това престъпление включва организирането и управлението на измамливи пирамидални влогоприемателни схеми с цел получаване на материална облага и се наказва с лишаване от свобода за срок от три до десет години. Ако от деянието са настъпили тежки последици, то се наказва с лишаване от свобода за десет до двадесет години.

Въпреки това разпоредбата влиза в сила четири години след като пирамидите се появяват в Албания и рухват. Поради това чл. 143/а има единствено превантивна роля, тъй като не се прилага с обратна сила за вече извършени посегателства.

Разпоредбата е неопределена по отношение на понятието „пирамидална схема“, което може да се отнася както до структурата на сдружението, така и до механизма на измамата.

Д. Изпиране на пари

Закон № 8610 / 17 май 2000 г. за предотвратяването на изпирането на пари предвижда законово определение на това явление в рамките на националното законодателство на Албания. Според разпоредбата на неговия чл. 2 изпирането на пари представлява *въвеждането и поддържането в обръщение на пари, придобити от престъпна дейност* и наречени „нечисти“. По-конкретно то може да се изрази във всяка от следните форми:

- Влагане, преобразуване, прехвърляне и/или обмяна на пари с цел да бъде маскирана, прикрита или отречена собствеността върху тях или техният престъпен произход;

- Придобиване на вещно право, когато субектът знае, че предметът на това право е придобит с престъпна дейност или с нечисти пари;
- Водене на преговори в полза на друго за влагане, преобразуване, прехвърляне и/или обмяна на пари с цел да бъде маскирана, прикрита или отречена собствеността върху тях или техният престъпен произход;
- Дялово участие в юридическо лице с цел да бъде маскирана, прикрита или отречена собствеността върху имущество или неговият престъпен произход;
- Оказване на съдействие за извършването на гореописаните операции, които са вече осъществени или подготвени, извършено пряко или косвено, както и прикриването на престъпните последици от деянието. Хипотезата обхваща и сътрудничеството между дееца и извършителя на предикатното престъпление, насочено към прикриване на информация, която деецът е длъжен да предостави съгласно закона.

При все това, въпреки че Закон № 8610 е специален, той изпреварва по време съответните разпоредби на НК относно изпирането на пари. Едва през 2001 г. с чл. 287/а в НК е инкриминирано извършването на финансови трансакции или други стопански сделки с цел изпиране на пари, за които е установено, че са придобити от престъпна дейност, и тяхното поддържане в обръщение и влагане в предприемаческа или стопанска дейност от какъвто и да е вид. Престъплението се наказва с лишаване от свобода от пет до десет години, ако е осъществено от едноличен извършител. Ако е осъществено в съдружие с друго или повторно, наказанието е от седем до петнадесет години лишаване от свобода, а при възникване на тежки последици – не по-малко от петнадесет години.

През 2003 г. дефиницията за изпиране на пари е прецизирана. Деянието включва:

- Превръщане или прехвърляне на имущество със съзнанието, че е придобито чрез престъпление, и с цел за прикриване или заличаване на незаконния му произход;
- Подпомагане на друго да избегне правните последици, свързани с извършването на престъпление;
- Прикриване или заличаване на естеството, източника, местонахождението, движението на имущество или други права, свързани с имущество, придобито чрез престъпление;
- Извършване на финансова операция и фрагментирана или „структурирана“ сделка с цел да се избегнат изискванията на закона за деклариране;
- Придобиване, притежаване или използване на имущество със съзнанието, че е придобито с престъпление;
- Консултиране, симулиране или публичен призив за извършване на съответното предикатно престъпление.

Квалифициращи признаци са изпирането на пари в рамките на служебна дейност, в съучастие или повторно, както и причиняването на особено тежки последици.

Финансовите облаги от престъпната дейност се изпират в активно строителство и ресторантьорство. Автомобили с очевиден престъпен произход се продават на пазарите до Тирана и Дуразо и се изпълзват дори от служители на полицията и съдебната власт. Някои италиански престъпни групи основават малки предприятия в Албания за производство на скутери, с които се извършва трафик.

Е. Корупция

Въпреки голямото разпространение на корупцията законодателят реагира по-сериозно едва през 2004 г. В рамките на процес по инкорпорирани на съответните международноправни актове. В тази връзка в НК са извършени следните изменения:

- Наказанието **отнемане на право за упражняване на професия** се налага за не по-малко от пет години на длъжностно лице, извършило престъпление във връзка със службата си и на лице, осъдено на не по-малко от десет години лишаване от свобода⁸. Възможностите за намаляване на срока на наказанието са свързани с по-леко осъждане (чл. 35)

- **Криминализиран е подкупът в частния сектор** (чл. 164/а-164/б). Активният подкуп е формулиран като пряко или непряко обещаване, предлагане или даване на недължима облага на лице, което упражнява ръководни функции в търговско дружество или което заема друга служба в частния сектор, за да бъде ползвана от него или трето лице, за да извърши или да пропусне нещо против служебните си задължения. Наказанието е лишаване от свобода от три месеца до две години и глоба. Пасивният подкуп е формулиран като пряко или непряко поискване или приемане на недължима облага или обещание за такава облага от лице, което осъществява ръководна функция или заема каквото и да е служебно положение в частния сектор. Престъплението е по-тежко и се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до три години.

- Криминализирано е **оказването на незаконно влияние върху длъжностно лице** (чл. 245/а-245/а). Използвана е юридическата техника на огледалните състави, аналогично на подкупа. Активното влияние е формулирано аналогично на активния подкуп, но предмет на престъплението е лице, което обещава и гарантира, че може да упражни незаконно влияние върху осъществяването на службата или вземането на решения от албанско или чуждестранно длъжностно лице. Без правно значение е дали такава влияние е било оказвано и с какъв резултат. Наказанието е лишаване от свобода за срок от три месеца до две години и глоба. Наказанието за пасивно влияние е лишаване от свобода за шест месеца до четири години и глоба.

- Разпоредбите за **подкуп на държавен служител, високопоставен държавен служител и магистрат** са изменени в посока съгласуване с разпоредбите за подкуп в частния сектор. В тази връзка е криминализиран пасивният подкуп от съдия, прокурор или служител на съдебната власт (чл. 319/а).

- Криминализирано е **заплашването с цел отказ от или даване на неверни свидетелски показания, заключение на вещо лице или превод** (ал. 312). Наказанието е лишаване от свобода до три години.

⁸ За сравнение, в България то се налага за не повече от три години.

• Въведена е **поощрителна норма**, която предвижда освобождаване от наказателна отговорност или намаляване на наказанието, ако извършител на корупционно престъпление самоволно разкрие престъплението пред органите на властта и съдейства за наказването на другите въвлечени лица (чл. 245/б). В преценката си съдът се ръководи от времето, в което е извършен отказът, и степента на осъществяване на последиците от престъплението.

Ж. Тероризъм

Албанските организирани престъпни групи често са свързвани с политическа дейност и главно с Косово. Поради високоразвитото си чувство за етническа принадлежност, втвърдена от сръбската антиалбанска политика през 80-те и 90-те години, албанците и особено косоварите развиват усещане за групова идентичност, която е необходима и за участието в организирана престъпна дейност. Именно този елемент, основан на чувство за групова принадлежност, свързва албанската организирана престъпност с паналбанския идеал, политика, военна дейност и тероризъм. Той изкушава албанските наркобосове от цяла Европа да финансират каузата на „националното освобождение“ през 80-те и да инвестират в оръжие след 1983 г., когато за първи път се появява Армията за освобождение на Косово.

НК използва понятието „**терористични актове**“ (гл. 7), което през 2001 г. получава определение в няколко разпоредби. Общите им елементи са два: 1) насилствен характер на изпълнителното деяние или улесняващ характер на изпълнителното деяние спрямо насилствено такова; и 2) субективна насоченост към сериозно разстройване на обществения ред и внасянето на страх и несигурност в обществото (терористична цел).

Останалите елементи установяват критерии за разграничение на различните видове терористични актове според предмета, върху който се упражнява насилието. НК подрежда посегателствата според тяхната тежест и обществена опасност, които са свързани със законодателната оценка за обществената ценност на засегнатите граждански права.

Разпоредбата на чл. 230 инкриминира насилствени действия срещу човешки живот и здраве и личната свобода чрез отвлечане на хора или похищане

Каре 6. Данни за връзката на АОК с престъпните сгружания за разпространение на наркотици

През 1998 г. Държавният департамент на САЩ включва АОК в списъка на терористичните организации, като указва, че тя се финансира и снабдява с оръжие чрез международната търговия на хероин. Изглежда, че заедно с други албански групи тя е изградила сложна мрежа от банкови сметки и търговски дружества, за да управлява фондовете. Според медийни източници косовските трафиканти изпират по милиард и половина долара на година, придобити от контрабанда на наркотици и оръжие чрез сенчестата мрежа от около двестата частни банки и бюра за обмен на валута. От общо деветстотинте милиона германски марки, които достигат до Косово между 1996 г. и 1999 г., половината произхождат от незаконна търговия с наркотици.

През 1998 г. федералната полиция на Германия замразява две сметки в банка в Дюселдорф, принадлежащи на организацията 'Единно Косово', след като осъден за трафик на наркотици албанец превежда няколкостотин хиляди долара. Сметките се контролират от Буйяр Букоши, министър-председател на правителството в изгнание на Косово.

В началото на 1999 г. италианският съд в Бриндизи осъжда албанския трафикант на хероин Амарилдо Вриони, който признава, че е снабдявал АОК с оръжие на мафията, на която е предоставял наркотици.

На 23 февруари 2002 г. чешката полиция задържа Принц Доброши, водач на косовска група за търговия с наркотици. В неговия апартамент са открити доказателства, че е нареждал купуването на леки пехотни оръжия и ракетни системи, за които по-късно е установено, че са предназначени за АОК. Доброши е екстрадиран за Норвегия, откъдето е избягал през 1997 г. по време на изтърпяване на лишаване от свобода за срок от четиринадесет години за трафик на хероин.

Източник: Доклад на сенатор Алберто Мариарти: Балканската организирана престъпност с поглед към Албания, Рим, 11.2002 г.

не на обществени транспортни средства. Това деяние се наказва с лишаване от свобода над петнадесет години или доживотен затвор. Вторият вид, определен в чл. 231, е насочен срещу собствеността чрез кражба или масово унищожаване или повреждане и се наказва с не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода.

Останалите терористични актове са свързани с деяния, които улесняват насилствените актове и представляват форма на приготвяне към тях. Те включват: доставянето по въздух, земя или вода на вещества, опасни за живота и здравето на хората и животните (чл. 232); основаването на въоръжена група за противодействие на обществения ред чрез насилие по смисъла на чл. 230-231 (чл. 233); и производството, съхраняването, превозването на конвенционални, химични, биологични или ядрени, които имат отровна или взривна основа, с цел извършване на терористични актове (чл. 234). Първото деяние се наказва с лишаване от свобода за срок от десет до двадесет години, второто – с не повече от десет и третото – с пет до петнадесет години.

Разпоредбата на чл. 234 трябва да се различава от тази на чл. 278-282/а. Производството, съхраняването или превозването на оръжие, дори когато обективно улесняват дейността на терористична група, може да са ръководени от намерение за придобиване на материална облага, а не от терористична цел. Тази хипотеза е уредена в чл. 278-282/а.

През 2001 г. законодателят свързва организирания тероризъм с организационната форма на **въоръжената група**, а след 2004 г. – с **престъпната организация**.

В първоначалната си редакция НК разпознава като организиран тероризъм единствено основаването на терористично сдружение.

Ръководенето, участието и финансирането му не са обявени за престъпления, което представлява нормативен пропуск. Липсата на регулация относно тези форми на организирана престъпна дейност не може да се компенсира от съответните разпоредби за ръководене, участие и подпомагане на обикновена въоръжена група. Терористичната и обикновената група имат алтернативно предназначение и предмет на дейност. При първата е налице субективна ориентация към показан акт, насочен към внасяне на страх и безредици в обществото, докато при втората е налице ориентация към финансови облаги, придобивани обикновено не чрез показност. Двете престъпни дейности са мотивирани от несъвместими цели. Дори ако участниците във въоръжена група са ръководени и от двете в дейността си, едната (стремежът към финансова облага) е подчинена на другата (терористичната цел). Това обуславя цялото сдружение като терористично, а не като обикновено престъпно сдружение. По тази причина, неговото управление, участие и подпомагане не могат да се квалифицират по общите разпоредби, относими към организираната престъпна дейност, а само по такива със специален характер.

С реформата от 2004 г. този проблем е отстранен. Текстът на чл. 234/а криминализира основаването, организирането, ръководенето и финансирането на терористична организация (лишаване от свобода над петнадесет години).

И все пак НК не уточнява точното значение на понятието „**терористична организация**“. Доколкото, по аргумент от чл. 28, въоръжените групи и престъпните организации са различни, изглежда, че участието, ръководенето и подпомагането на терористична *група* все още не се регулира от разпоредба на НК.

Определението за терористична група/организация по смисъла на чл. 233 и чл. 234/а трябва да бъде тълкувано във връзка с чл. 3, ал. 5 от Закон № 9258/15.07.2004 относно мерките за препятстване на финансирането на тероризма. Той е изготвен в съответствие с решенията на ООН и актовете на Съвета на Европа относно особените мерки за предотвратяване и ограничаване на тероризма, насочени срещу лица и организации. Нормата определя „**терористичното сдружение**“ като всяко юридическо лице, организация, предприятие или друго сдружение, притежавано или контролирано от терористи. „Терорист“ е всяко физическо лице, което отговаря на поне една от следните дефиниции:

1. Заподозряно е в умишленото извършване или опит за извършване, пряко или косвено, на терористични актове, независимо от средствата;
2. Участвало е като съучастник в извършването или финансирането на терористичен акт. Тази хипотеза частично се поглъща от предходната, доколкото съучастниците винаги пряко или косвено извършват умишлен терористичен акт. Освен това финансирането на такъв акт представлява винаги форма на съучастие – помагачество;
3. Организирано е или е ръководило други лица в извършването или финансирането на терористични актове. Тази дефиниция се поглъща от предходните две. Организирането и ръководенето на други лица прави извършителя съучастник;
4. Съзнателно и умишлено е допринесло за извършването или финансирането на терористични актове от група лица, действащи с обща цел. Единствената разлика между тази хипотеза и предходните е наличието на престъпно обединение.

Законът определя понятието „лице, което финансира тероризъм“ като всеки, който предоставя или събира, независимо от начините, пряко или косвено, финансови средства и други имуществва, които могат да бъдат използвани изцяло или отчасти за улесняване на извършването на терористични актове, или всеки, който действа от името на или под ръководството на такива лица. Тази категория включва онези, които предоставят или събират финансови средства и други имуществва с намерение те да бъдат използвани или със съзнанието, че ще бъдат използвани за извършване на терористични актове.

В заключение, албанското антитерористично законодателство, освен, че е въведено със закъснение, изпитва недостиг на вътрешна координация, единност и изчерпателност, което препятства неговата ефективност.

За да осигури съгласуваността между специалния закон и НК, през 2003 г. албанският законодател допълва НК с разпоредби, свързани с престъпно финансиране на тероризма. Финансирането *per se* и подпомагането на тероризма се наказват с лишаване от свобода между петнадесет години и доживотен затвор и глоба между пет и десет

милиона леке (чл. 230/а). Квалифицирана хипотеза е уредена в чл. 230/с, който наказва финансирането и предоставянето на ценности и извършването на финансови услуги и други транзакции за определени лица, спрямо които са взети мерки за борба с финансирането на тероризма съгласно специалното законодателство.

Прехвърлянето, конвертирането, прикриването, преместването или изпирането на финансови средства или друго имущество, поставени под мярка за борба с финансирането на тероризма, извършени, за да се избегне разкриването на произхода или местонахождението им, се наказват с лишаване от свобода от четири до дванадесет години и глоба (чл. 230/б). Когато престъплението е извършено при изпълнение на служебните задължения или повече от един път, или от него са настъпили тежки последици, наказанието е по-тежко. Законът преследва подпомагането и уведомяването на лица, чиято самоличност се проверява или чиито финансови средства или друго имущество, спрямо което са взети мерки за борба с финансирането на тероризма, се разследват, когато извършителят е длъжностно лице (чл. 230/в).

3. Специално законодателство против организираната престъпна дейност

През септември 2004 г. Народното събрание гласува **Закон № 9284 за предотвратяване и борба с организираната престъпност**. Министерският съвет подкрепя проекта като политически приоритет. Той цели да определи кръга от заподозрени участници в организирана престъпна дейност и да ги лиши от облагите от нея. Съгласно чл. 3 такива участници са лица, заподозрени основателно и на основата на доказателства, че:

- а) участват в престъпни организации или структурирани престъпни групи и в извършването на престъпления от тях;
- б) участват в терористични организации или въоръжени групи и в извършването на престъпления от тях;
- в) са извършили терористични актове, отвлечение и задържане на хора като заложници (чл. 109 от НК), изнудване (чл.109/б), трафик на хора (чл.110/а), трафик на жени за проституция (чл.114/б), трафик на деца (чл.128/б), изпиране на пари (чл.278/а), трафик на опасни вещества (чл.282/а), трафик на наркотици (чл.283/а) и организиране и ръководене на престъпна организация (чл.284/а).

Законът се прилага и към група лица, свързани със заподозрения участник чрез брак, кръвни или други близки връзки (съпрузи, деца, възходящи, низходящи, братя, сестри, чичовци, лели, племенници, роднини по сватовство по права и съребрена линия до втора степен, доведени и заварени деца и родители), както и към физически и юридически лица, за които съществуват данни, че техни имущества или дейности са изцяло или частично, пряко или косвено, контролирани от заподозрян участник.

Законът има обратна сила по отношение на всички имущества на заподозрени участници, придобити преди влизането му в сила.

4. Самоволен отказ от организирана престъпна дейност

НК съдържа общ и специален режим за намаляване на отговорността за организирана престъпна дейност при самоволен отказ.

Разпоредбата на чл. 28 от 2001 г. освобождава или смекчава отговорността на участник във въоръжена група или престъпна организация, който се откаже от по-нататъшно участие в нея и съдейства на компетентните органи да предотвратят престъпната ѝ дейност и да разкрият сътрудниците ѝ.

Точният вид облекчаване на отговорността зависи от това дали участникът е извършил престъпление от предмета на дейност на престъпното сдружение преди самоволния отказ, неговата тежест и значението на положението на участника в структурата на сдружението. Последните два критерия са от значение, само ако е налице осъществено посегателство.

Отговорността отпада изцяло, ако не е извършено престъпление, независимо от ролята на извършителя в групата. В обратния случай отказът се отчита като смекчаващо обстоятелство или, в някои особени случаи, като основание за намаляване на наказанието под минимума, определен от закона. Съдът разполага със свобода да не постанови осъдителна присъда, ако направи извод, че мястото на гееца в групата не е било съществено, престъплението, осъществено от него, не е било много тежко и съдействието, което е оказал на органите на реда за разкриването на престъпната дейност и сътрудници на престъпното сдружение, е от голямо значение.

След 2004 г. режимът се разпростира по отношение на терористичната организация и структурираната престъпна група, но отпада признакът „отказ от по-нататъшно участие“. Законът изисква единствено оказване на решително съдействие, а видът на облекчаването на отговорността зависи само от преценката на съда, без законът да предвижда критерии.

Този режим е общ и не зависи от вида и предмета на дейност на престъпното сдружение, нито от други негови признаци.

Режимът по чл. 284/б е специален. Той е въведен през 1998 г., за да обхване случаи на сътрудничество, предоставено от лице, което не само е извършило посегателство от определен описан в закона вид, но е и задържано или дори осъдено за него. Режимът предвижда облекчаване на отговорността към по-късен момент, след разкриването на престъплението и в рамките на наказателното производство за неговото наказване. Посегателството трябва да бъде осъществено от престъпна организация или да бъде свързано с трафик на наркотици и оръжие или проституция, които посегателства също са типични за престъпните организации. Извършителят трябва да е вече арестуван, но да не е осъден, или да е вече осъден, но да не е започнал да изтърпява наказанието. Ако той сътрудничи и подпомогне органите на наказателно преследване в борбата срещу този вид престъпления или при разкриването на други извършители, наложеното наказание може да се намали до половината от предвиденото за съответното пре-

стъпление. При особени случаи на смекчаващи обстоятелства лицето може дори да бъде освободено от изтърпяване на наказанието или да не бъде осъдено.

При все това **тази разпоредба разкрива два основни недостатъка.**

Първият се отнася до тяхната приложимост само по отношение на престъпна организация. Това е по-развитата форма на престъпно сдружаване в сравнение с въоръжената група, но и двете не са прецизно разграничени в относимите разпоредби и всъщност се споменават в едни и същи текстове. Това обосновава извода, че законодателят се въздържа от предварително провеждане на разграничение по отношение на обществената опасност. Напълно възможно е една въоръжена група да е поне толкова обществено опасна, колкото и една престъпна организация. По тази причина не е съвсем ясно защо само лица, свързани с дейността на престъпна организация, могат да се ползват от съдействието, което оказват на властта. Още повече, разпоредбата на чл. 28 изрично определя, по аргумент на противното, че въоръжената група е по-мека форма на престъпната организация. Може, следователно, да се предполага, че нейните членове и сътрудници не са ангажирани с престъпна дейност с тази продължителност, професионализъм и обществена опасност, колкото участниците в организация и вероятно биха желали да сътрудничат с по-голяма готовност. Изглежда нелогично да бъдат лишени от стимулите да го направят. Може да се окаже, че обвиняемият парадоксално би насочил защитната си тактика към доказване на връзки с престъпно сдружение с по-висока обществена опасност (организация, а не група), само за да може да се ползва от намаляване на отговорността за самоволен отказ.

Вторият недостатък се отнася до свободата на съдебната преценка. Тя не е рамкирана от точни критерии за намаляване на отговорността. Тази нормативна празнота позволява несправедлива и противоречива практика. При действието на чл. 28 от 2001 г. изглежда, че геец, който се е отказал по чл. 284/б, може да отклони отговорността от себе си, въпреки че не удовлетворява изискванията на чл. 28, т.е. той може да е извършил изключително тежко престъпление и може да е заемал съществено ръководно място в структурата на сдружението. Неопределеността на съдийската свобода на преценка по чл. 284/а, особено след премахване на критериите по чл. 28, не може да бъде компенсирана чрез тълкуване.

5. Наказателен процес: защита на свидетелите и специални разузнавателни средства

Измененията в НПК от 2004 г. предвиждат срещу организираната престъпна дейност да се прилагат специалните разузнавателни средства като аудиовизуално проследяване, агент под прикритие, симулация и пр.

През март 2004 г. е гласуван **Законът за закрила на свидетелите и сътрудниците на правосъдието (ЗЗССП)**. С него се допълват разпоредбите за разпит и защита на свидетелите по НПК. Защитните мерки по НПК се определят от съда служебно или по искане на страните. Сред тях са: дистанционен разпит чрез аудиовизуална конференция; скриване или промяна на самоличността; даване на показ-

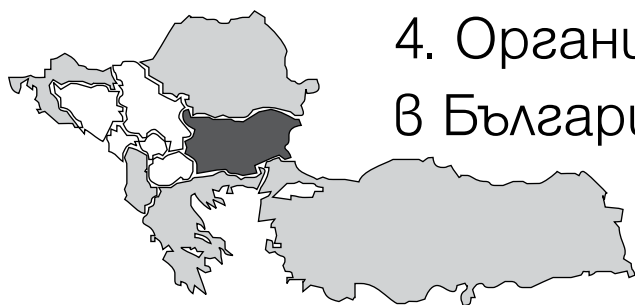
ния от свидетел под друга идентичност и тяхното приобщаване чрез промяна на гласа, скриване на лицето и други средства, предвидени в закона; особени физически и технически мерки за закрила по местоживеене на защитеното лице и по време на пътуванията му, включително, когато такава защита е необходима за изпълнение на задължения към правосъдието.

Допълнителните мерки по ЗЗССП са: смяна на местоживеене; временна защита на самоличността, лични данни и документи; защита и специални процедури по дела, в които сътрудник на правосъдието е настанен в затвор с мярка за неотклонение в предварителното производство или за изтърпяване на наказание лишаване от свобода; социална рехабилитация; издръжка, смяна на местоработата и временна заетост; финансова помощ за срока на безработица; професионална реквалификация; специализирано правно консултиране и съдействие; други мерки, определени в закона.

Специалният закон определя два вида защитени участници в наказателното производство. Според чл. 2 свидетел на правосъдието е защитен свидетел или пострадад, който даде доказателства за организирана престъпна дейност и поради това се намира в действителна, конкретна и сериозна опасност. Такава опасност е налице, когато са застрашени животът, здравето, основните законоустановени права и свободи на свидетеля, собствеността и вещните права.

Сътрудник на правосъдието е такъв осъден, който изтърпява наказание, или обвиняем в наказателното производство, спрямо когото са взети специални мерки за закрила поради съдействието му и показанията и доказателствата, предоставени от него в наказателния процес, и поради това се намира в действителна, конкретна и сериозна опасност. Мерките за физическа закрила са приложими и спрямо „близки“ и „свързани“ лица, които са в действителна, конкретна и сериозна опасност, поради тяхната родствена кръвна и брачна връзка със свидетел или сътрудник на правосъдието и, по правило, живеят или съжителстват трайно с него, или поради естеството на конкретното им отношение със съответния свидетел и сътрудник.

Трудно е да се предскаже бъдещото развитие на организираната престъпна дейност в Албания. Тъй като е относително скорошно явление, тя се развива едновременно интензивно и неустойчиво, като все още използва яростно и безмилостно насилие, но вече е установила система от международни връзки, професионализъм и здрави етнически връзки. Освен това силните позиции на албанските престъпни групи в Косово, Македония и Албания определено съдействат за бъдещото им разрастване, особено благоприятно повлияно от геополитическата нестабилност на региона.

4. Организираната престъпност в България

*Ива Пушкарлова, доктор по наказателно право,
Експерт по правни изследвания във Фондация РискМонитор*

I. ВЪВЕДЕНИЕ

През втората половина на 80-те години на XX век тоталитарната власт в България изгражда сива икономика, успоредна на законното пла-

ново стопанство, за да преодолее кризата в него и да заобиколи ембаргото, наложено на СИВ. Държавният произход приобщава българските престъпни сдружения заедно с тези в бившите социалистически държави и руската мафия към **източноевропейския тип организирана престъпност**.

Държавната благосклонност и промените, обхващани от понятието „преход“, обуславят основните групи фактори на развитие на организираната престъпност в България. В някаква степен те представляват интерпретация на условия, типично благоприятстващи възникването на явлениято навсякъде по света.

Първоначалната насърчителна политика на държавата има специфично проявление в идентичността, която устойчиво се наблюдава както между организационната структура на управляващата комунистическа партия и управленското ниво на престъпните сдружения, така и в психопрофила на партийните и престъпните елити. Последните са частично сраснати и включват висши партийни функционери и близки до тях състезатели в силови спортове, полицаи и служители от служби-

Каре 1. Организираната престъпност в България

Възникване, 1980-те години: Звена на управляващата партия създават и контролират контрабандни канали за оръжие, акцизни стоки и наркотици.

Улична фаза, 1990–1994 г.: Сливът на тоталитарния репресивен апарат еманципира огромния човешки ресурс на тези звена в полза на самостоятелно възникващи престъпни сдружения, профилирани в протекционен рекет, трафик и контрабанда. На тяхно разположение са високи технологии, разработвани от секретни програми за сигурност, които позволяват престъпления против интелектуалната собственост, компютърни престъпления, подправка на документи; 1994–1996 г.: Възникват всички видове престъпни сдружения; започва легитимирането им като охранителни и застрахователни дружества и интернационализирането им. Начало на агресивно стратегическо корумпиране на съдебната власт и администрацията.

Узаконяване, 1994–1997 г.: Постъпателен отказ от силови престъпни дейности и инвестиране в лошо регулираните пазари на храни, земеделска продукция и захар; 1999–2000 г.: Усилено изпиране на пари и превръщане на престъпните сдружения в законни дружества; 2003–2004 г.: Организираната престъпност функционира като самостоятелна икономика в удобна политическа, пазарна и правна среда и взаимодействия с държавата на партньорски начала при преформатиране на пазарното равновесие. Структурата е мрежеста и фрагментарна. Развива се от консолидация към стагнация и фрагментация, паралелни на преразпределението на незаконния пазар, специализацията, чистки в личния състав, стремеж към интензивно регулиране на незаконния пазар.

Опити за установяване на олигархия, 2004–2008 г.: Засилване на корупционното влияние върху властта. Настойчиви опити за стратегическо и дълготрайно овладяване на държавни длъжности от представители на престъпността чрез опорочаване на избори и структурно и функционално уподобяване на престъпни сдружения на държавни органи. Процесът цели да улесни източване на еврофондовете.

Източник: Пушкарлова, И., Организираната престъпност – зловещ дубльор на отсъстващата държава, сп. Общество и право, бр.6/07; Организираната престъпност в организирането на избори, сп. Политики, 06/08; Фондация РискМонитор, Кметове на Лизинг, изследване, 2007–2008 г.

те за сигурност. Престъпните сдружения усвояват партийната военноподобна структура, защото тя отговаря на организационните им потребности от централизираност, конспиративност и дисциплина, и в същото време осигурява онова сходство на организационния контекст, което улеснява разбирателството и сътрудничеството с партийното ръководство.

Радикалното и мащабно преструктуриране на държавните институции след 1989 г. отваря институционален вакуум, характерен с управленски хаос, бюрократизиране и непрозрачност на упражняването на държавната власт и отхвърляне на авторитета на легитимните институции от обществото. Това изостря обществената необходимост от сигурност и ред и редица държавни функции се изземват от престъпни групи (принудителни договори за закрила, събиране на дълогове, доставка на дефицитни стоки и пр.). Нерегламентираната намеса в регулирането и контролирането на цели сектори се подпомага и от преструктурирането на собствеността и стопанството.

Социалната нестабилност, свързана с непропорционална урбанизация, демографска криза, висока безработица, забавен ръст на производството, закономерно грастично влошаване на стандарта на живот на значителни групи от населението и криза в образованието, съдейства за ценностна дестабилизация на обществото. В резултат на нея посттоталитарното българско общество формира висока търпимост към форми на насилие и незаконно натрупване на капитали. Тя се крепи на липсата на диференцирано познание за позволена и общественоредна стопанска дейност поради непълното и силно повлияно от митологизирани представи

Каре 2. Убийства на престъпни босове

Показни публични екзекуции на босове на организираната престъпност, останали неразкрити, са необичайно чести, особено при правителството на Сакскобургготски (2001-2005 г.), и надхвърлят 150 за 2000–2007 г. Първото от тях, **4.09.1993 г.**, е на Стефан Мирославов – Крушата, осъден за сбиране състезател по борба, натрупал светкавично капитали след 1990 г. Следват:

04.25.1995 г.: *Васил Илиев*, ръководител и основател на престъпните групи ВИС1 и ВИС2.

12.20.1998: *Иво Карамански - Кръстникът*, състезател по кану-каяк, осъден за измама и фалшификации през 1986 г. След 1990 г. ръководи повече от двadeset престъпни групи за трафик на крадени автомобили, рекет и разнообразни престъпни дейности.

09.03.2001 г. (няколко предходни опита за убийство): *Пантю Пантев - Поли*, наркотрафикант, първоначално свързан с ВИС, после със СИК, предполагаемо присвоил половин тон кокаин от руската или колумбийската мафия. След опит да се укрие в чужбина е застрелян на о. Аруба.

19.08.2003 г.: *Филип Наїденов („Мистичния“ Фатик)*, чиито силни политически връзки произхождат от близостта на семейството му със семейство Живкови, замесен в трафика с оръжие, наркотици и автомобили и свързан с почти целия политически и престъпен елит.

06.12.2003 г.: *Константин Димитров - Самоковец*, контрабандист на цигари и наркотици, свързан с ВИС, застрелян в Амстердам.

03.07.2003 г. (опит за убийство, 1997 г.): *Илия Павлов*, състезател по борба, основател на Мултигруп и предполагаем мафиотски бос, свързан със сводничество и считан за най-богатият човек в България.

25.08.2005 г.: *Георги Илиев*, брат на Васил Илиев и наследник на неговата ВИС2.

26.10.2005 г.: *Емил Кюлев*, банкиер, свързан със СИК.

30.10.2005 г. (опит за убийство, 2002 г.): *Антон Милтенов - Ключа*, наркотрафикант, близък до Самоковец и официално считан за негов наследник от тогавашния главен секретар на МВР. След дълъг арест е осъден условно на лишаване от свобода за подбудителство към лъжесвидетелстване; *Иван Тодоров - Призрака* и *Николай Добрев - Цайко*, партньори на Милтенов.

22.02.2006 г. (опит за убийство, 2003 г.): *Иван Тодоров - Доктора*, наркоконтрабандист, считан за глава на българската мафия и за близък до министри от кабинета Сакскобургготски („Яхтения скандал“), съден за отвлечане, изпиране на пари.

Source: Media reports, www.kriminlistika.info

и свръхочаквания отношение към демокрацията. Антикомунистическите настроения подпомагат легитимирането на престъпните сдружения чрез невярното внушение, че последните са присъщи на свободния пазар. Поради това и **претенция към държавата за специфична защита от организирана престъпност не се формира през целия период на прехода.**

В международен план от значение са главно външнотърговското ембарго над Югославия и износа на престъпност от бившите съветски служби за сигурност.

Тези фактори обуславят **неприоритетност на законодателната политика на държавата срещу организираната престъпност** през целия преход до последните етапи от евроинтеграцията. Това се проявява изключително в липсата на нормативна реакция в периода на интензивно разрастване на престъпните сдружения. След 1994 г. доминира стратегията на увеличаване на наказанията след като определена престъпна дейност се е развила до нивото на социален фактор. Поради приложимостта на по-благоприятния закон, субектите на вече извършени престъпления остават незасегнати. Първите ефективни законодателни мерки са от 1998 г., когато организираната престъпност е заставена да изостави силовите дейности. Повечето обаче са непоследователни, зле формулирани и вътрешно несъгласувани и допускат узаконяване на престъпни капитали, интернационализиране на престъпна дейност и стабилизиране на незаконни пазари. Основна характеристика на последвалите ги инициативи е изоставане спрямо динамиката на организираната престъпност, неадекватност на законната ѝ интерпретация и дълбока техническа некомпетентност, която придава на законодателните мерки повърхностен и хаотичен характер, допуска съмнение за корупционна повлияност и е проява на липсата на стратегическа ориентация на законодателя.

II. ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, ОТНОСИМО КЪМ ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ

Представата на българския законодател за организираната престъпна дейност е частична и фрагментарна. Тя обхваща само отделни, видими и повърхностни елементи на явлениято, основно отразяващи икономическия му ефект. Престъпните сдружения са интерпретирани като незаконно образувани или заети с незаконна дейност постоянно действащи стопански предприятия, чиито участници полагат съзнателни усилия за контрол върху пазарни сфери⁹. Законодателят намира за достатъчно да реагира срещу елементи от тези дейности, като не отдава съществено значение на организационните им особености. **Така организираната престъпност в българското законодателство се разпознава повече като дейност, а не толкова като организация, въпреки че изрично определение липсва и за двете понятия.**

⁹ Същата нагласа личи и в Националната програма за противодействие на престъпността, приета с ПМС 187/06.09.1994 г., която свързва организираната престъпност с незаконни стопански дейности, главно скрита приватизация на държавната собственост, и корупцията.

1. Престъпното сдружение

Съгласно настоящия законъв възглед **организационната форма, в която се проявява организираната престъпна дейност, е престъпното сдружение**. Това е явление от обективната действителност, указано в състав на Особената част на НК, което отразява степента и характера на сдружаването между две или повече лица, насочено към организирано извършване на определен вид престъпна дейност.

То се характеризира с численост на състава, продължителност на съществуването (трайност), наличие и степен на развитие на организационната структура, вид и сложност на предмета на дейност. Числеността и трайността са обективни количествени характеристики, които измерват съответно броя на участниците като абсолютна величина и продължителността на съществуване на сдружението. Според съдебната практика и доктрината е достатъчно участниците да са двама, когато законът не предвижда изрично по-голямо множество. Трайността се отнася до продължителните и устойчивите взаимоотношения между участниците, а не до „продължителността на членството на един или друг участник“¹⁰.

Според теорията структурата на престъпното сдружение е негова основна качествена определеност. Тя отразява вътрешната му организация и характера на връзките между участниците. Поради това тя плътно зависи от съдържанието на постигнатите между тях престъпни уговорки, които винаги са предварителни. За нея се съди по наличието на йерархия и обособеност на звена по един или повече признаци. Най-често те са функционалният и териториалният. Структурата се проявява в утвърдени механизми за управление на дейността, контрол и обмен на информация и вътрешни правила за поведение на участниците. Теорията набляга на обстоятелството, че структурата винаги води до различия във вътрешноорганизационния статус на участниците един спрямо друг, дори той да не е свързан със субординация. Те пораждаат и различната наказателна отговорност за участниците и ръководителите¹¹.

Структурата е законово понятие по чл. 93, т. 20. За очертаване на смисъла на понятието примерно са изредени три възможни характерис-

Каре 3. По-важни международни договори

Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (КТОП), 29.09.2003 г.;

- Протокол срещу незаконния трафик на мигранти по суша, море и въздух към КТОП, 27.04.2001 г.;

- Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца към КТОП, 27.04.2001 г.;

- Протокол срещу незаконното производство и трафик с огнестрелни оръжия, техни части и компоненти, и боеприпаси към КТОП, 29.06.2002 г.;

- Конвенция на ООН за борба срещу незаконния трафик на упойващи и психотропни вещества, 29.06.2001 г.;

- Конвенция на ООН срещу корупцията, 20.10.2006 г.;

- Споразумение за сътрудничество с Европол, 25.08.2003 г.;

- Договори за сътрудничество с Хърватия, Румъния, Гърция, Сърбия, Македония, Испания, Унгария, Обединеното Кралство, Белгия, Кипър, Молдова, Словения, Казахстан и пр.

¹⁰ Вж. Марков, Р., Престъпна и правомерна дейност на множество лица, София, 2006 г., стр. 59.

¹¹ Вж. Марков, Р., Пак там, стр. 59.

тики на сдружението: продължителност на участието, развитост на структурата и наличие на формално разпределение на функции между участниците. Според закона наличието на която и да е от тях обуславя извод за структурираност, но липсата им не е основание за извод за безструктурност.

А. Преди всичко следва да се възрази срещу включването сред признаците на структурираност на **продължителността на участието**. Това е количествен критерий за оценяване на трайността на индивидуалната връзка на отделния член със сдружението, в което той участва. Продължителността на тази връзка няма отношение към наличието на структура. Тя не влияе и на продължителността на съществуване на сдружението, която косвено може да повлияе на структурата. Продължителността на индивидуалното участие зависи от времетраенето на престъпната дейност при запазване на основните ѝ качествени характеристики.

Възможно е законодателят да е имал предвид **продължителността на съществуване на сдружението**. Такива формули се срещат в чуждестранните закони. Такова тълкуване не само не се подкрепя от текста на закона, но също води до неприемливи изводи. Продължителността на съществуването е критерий за измерване на трайността като количествена характеристика, а не на структурираността като качествена характеристика на сдружението. Въпреки безспорното наличие на известна зависимост между двете, те са различни и се преценяват по отделно въз основа на различни критерии.

Б. Законодателната теза, че структурираността на организираната престъпна група е възможна и без наличие на **развита структура**, е колкото вярна като логично съждение, толкова и излишна като елемент от законово определение. В литературата обосновано се изтъква, че между белега „структурираност“ и възможността организирани престъпни групи да нямат развита структура съществува противоречие¹². Понятието „развита структура“ внася допълнителна неопределеност, защото може да се преценява само в относителен план и се нуждае от собствени критерии за оценка, каквито законът не предлага. Разпоредбата набляга на очевидния извод, че структурираността разполага със степени, които влияят на индивидуализацията на отговорността, а не на извода за наличие на сдружение.

В. Формалното разпределение на функции между участниците действително не е необходимо условие за наличието на структура. Последната може да е налице и без да съществува разграничение по функционален признак или да е уредена с формални вътрешни правила на сдружението. Това положение е очевидно и необходимостта от изричното му въздигане в законов текст е твърде съмнителна.

Анализът на чл. 93, т. 20, изр. II от НК показва, че изборият от законодателя подход за поясняване на понятието за структура на престъпните сдружения е несполучлив. Той следва да бъде положителен, т. е. да определя понятието чрез неговите съществени налични характеристики

¹⁰ Вж. Марков, Р., Пак там, стр. 33-34, Недев, В., Организираната престъпна дейност. Криминалистическа характеристика и методи на разкриване и разследване, С., 2005 г., стр. 24.

ки, а не чрез характеристики, които не са задължителни и поради това не са съществени. В настоящата си редакция второто изречение на разпоредбата не съдейства за изясняване съдържанието на понятието за структура и следва да отпадне.

Дейността на престъпното сдружение е съвкупността от всички престъпни посегателства, насочени към постигане на целите му, в чието извършване участват неговите членове или външни сътрудници. Тя се състои от две групи престъпления. Първата включва онези уговорени посегателства, чието дългосрочно системно изпълнение е мотивирало участниците към сдружаване (предмет на дейност). Втората обхваща други видове деяния, извършвани относително инцидентно, зад които също стои колективна престъпна воля.

Предметът на дейност обхваща само деяния, обявени от закона за престъпления¹³. Повечето автори го приемат за един от водещите обобщени критерии за разграничаване на престъпните сдружения на видове според специалната цел на посегателствата, техния вид и начин на извършване¹⁴.

Специалната користна цел, с която се извършват деянията, като признак на субективната страна е използвана при определяне на понятието за организирана престъпна група по чл. 93, т. 20 от НК. Това е субективната насоченост на деянията към извличане на материална облага за групата като цяло или за един или повече от нейните членове. Користната цел не е непременно елемент от състава, към който текстът на чл. 93, т. 20 мълчаливо препраща. Тя е елемент, който го допълва. Дейността на организираните престъпни групи потенциално обхваща всички умишлени посегателства, които могат да бъдат извършвани с користна цел, дори тя да не е изричен формален белег на техните състави. От тази група следва да бъдат изключени само непредпазливите посегателства и умишлените деяния, чиято субективна страна е несъвместима с користната цел (афектните престъпления, някои престъпления против половата свобода и половата неприкосновеност и престъпленията, чиято специална цел изключва възможността да се извършват с цел имотна облага).

¹³ Българският НК прави изключение в чл. 308, ал. 6, който въвежда понятие за сдружение, образувано с цел разпространение на неистински или преправени документи. Тази дейност никъде в НК не е криминализирана, от което следва, че сдружението по чл. 308, ал. 6, предл. II има за предмет несъставомерна дейност. В случая явно се касае за законодателна грешка. Тя лишава текста от приложно поле и създава впечатление за недостиг на законодателна компетентност при формулирането му. Това се дължи на неоправдано смесване на целта на сдружението като елемент на обективната страна с целта на поправката на официален документ като елемент на субективната страна на състава по чл. 308, ал. 1. Разпоредбата на чл. 308, ал. 6. В тази ѝ част е неуместна и следва или да бъде отменена, или да бъде свързана с разпоредба, криминализираща разпространението на неистински или преправени официални документи.

¹⁴ Вж. Broome, J, Transnational Crime in the Twenty-First Century, Paper presented at the Transnational Crime Conference convened by the Australian Institute of Criminology in association with the Australian Federal Police and Australian Customs Service and held in Canberra, 9-10 March 2000, p.3.

Видът на престъпните посегателства е използван при определяне на предмета на дейност на организациите и групите, насочени към извършване на противодържавна дейност по чл. 109, на престъпления против расовото и националното равенство или против религиозната и политическата търпимост по чл. 162, ал. 3, на престъпления, свързани с наркотични вещества, по чл. 354в, на скитническите групи по чл. 328 и пр. Същият критерий разграничава и организираниите престъпни групи по чл. 321, ал. 3, предл. II на такива с предмет подправката и разпространението на подправени парични знаци, таксови и пощенски марки, държавни ценни книги и банкови карти (чл. 243-244); изпирене на пари (чл. 253); каналджийство (чл. 280); неоправомощени дейности с оръжие или боеприпаси (чл. 337 и чл. 339); престъпления, свързани с добиване и производство на наркотични вещества (чл. 354а-в).

Начинът на извършване на престъпленията като признак на обективната страна е използван за очертаване на предмета на дейност на групата и организацията по чл. 321а. Това са използването на сила и внушаването на страх при сключване на сделки.

Второстепенната дейност на сдружението обхваща други категории престъпления, които не удовлетворяват критериите за предмет на дейност и са различни от него по вид. Типично те обслужват *ad hoc* предмета на дейност, съществуването или ефективното функциониране на сдружението и не придобиват характер на системна дейност. Самите деяния имат временно, преходно и ситуативно значение на обстоятелства, подобряващи общата престъпна среда на предмета на дейност или на съществуването на престъпното сдружение.

Б. НК познава три вида престъпни сдружения – престъпна организация, обикновена и организирана престъпна група. Само последното понятие е законово определено в чл. 93, т. 20 от НК, според който това е трайно структурирано сдружение на три или повече лица, които си поставят за цел да извличат материална облага, като извършват в страната или чужбина престъпления, наказуеми най-малко с лишаване от свобода за срок от три години.

Според законодателя видовете престъпни сдружения **отразяват различни обособени фази от еволюцията на едно и също явление**. Обикновената престъпна група и организацията са идентични по отношение на съществените си характеристики, а различията между тях имат само количествен характер. Обикновената престъпна група, която удовлетворява най-нисък стандарт съгласно закона и съдебната практика, е най-широкото понятие. Изискванията за квалифициране на едно престъпно сдружение като организирана престъпна група са най-многобройни и най-сериозни, което съответно стеснява приложното поле на наказателноправния ѝ режим и я превръща във вид престъпна група.

Наказателноправното третиране на обикновената група и организацията в общи състави указва начална невъзможност предварително да се определи при кое от двете сдружения обществената опасност е по-висока. В закона е отразен възгледът, че те са организационни форми на сродна престъпна дейност със съпоставима обществената опасност. Във всички относими текстове те са предви-

дени като специализирани сдружения с еднакъв предмет на дейност. Това е противодържавната дейност (чл. 109), престъпленията против националното равенство и религиозната и политическата търпимост (чл. 162) и общоопасни престъпления (чл. 356б, ал. 2).

Наказателноправните режими на обикновената престъпна група и организацията не са напълно изравнени, тъй като те разполагат с носителна самостоятелност. В действащата редакция на НК те са споменавани в отношение на алтернативност в едни и същи текстове, а разпоредбата на чл. 328 изрично предвижда групата като единствено възможна организационна форма за задръжно осъществяване на скитничество. Оттук следва, че между понятията за организация и група явно съществува известно смислово несъвпадение, заложено от законодателя. В литературата и съдебната практика е посочено, че то зависи от критериите степен на организираност, численост и структурна сложност¹⁵.

От обективна страна групата се определя като по-неразвито престъпно сдружение или по-ранен етап на развитие на организация. Тя е по-малобройна, по-неутрайна, по-ограничена в целите и възможностите си, без това да я прави инцидентно възникнало сдружение. Правната теория и съдебната практика непротиворечиво споделят разбирането, че тя е сдружение на две или повече наказателноотговорни лица, които „съгласуват волята си за осъществяване на едно или повече престъпления“¹⁶ в условия на необходимо съучастие¹⁷.

Структурата на групата е разположена хоризонтално, не съдържа обособени звена поради липсата на специализация и разполага най-много с едно йерархично ниво, заемано от ръководителя¹⁸. Тъй като е по-опростена, тя може да се образува като относително самостоятелен елемент в състава на организация.

Организацията е по-дефинирана, по-многочислена и по-трайна от групата и следователно участието в нея, нейното организиране и ръководене са дейности с по-голяма обществена опасност, отколкото при групата. Структурата на организацията включва повече звена и обикновено има йерархичен характер. Действат вътрешни нормативни правила за самоуправление, които регулират взаимодействието между членовете и организационните структури и между организацията и третите лица. Понякога те имат дори формален писмен израз. В резултат на напреднало разпределение на функции и задачи възниква специализация на звена. То позволява на организацията да си поставя по-многобройни, по-сложни и по-дългосрочни цели и да развива по-продължителна и многопосочна дейност, проявена в различни форми на усложнена престъпна дейност. Нейното предназначение е „да се извършват поредица или

¹⁵ Вж. Вапцаров, Дим., Престъпна организация и престъпна група, сп. Правна мисъл, кн. 3 / 1962 г., стр. 50-61; Манчев, Н., Престъпления против Народната република, София, 1959 г.; Ненов, Ив., цит. съч., Том I, стр. 56; Том II, стр. 268-269, ТР 23-77-ОСНК.

¹⁶ Вж. ТР 23-77-ОСНК, Р 626-57-I, 653-57-I, 669-57-I, 695-58-ВК, 19-83-II, 1-88-I.

¹⁷ Вж. Ненов, Ив., цит. съч., Том I, стр. 56.

¹⁸ Вж. Марков, Р. Престъпната дейност с участието на две или повече лица по българското наказателно право; Ненов, Ив., пак там; Михайлов, Д., пак там; Р 1344-61-I, Р 91-62-ОСНК.

система от престъпления, които най-често са усложнени¹⁹. Тъй като организацията е по-многобройна от групата, в нея участват поне три лица.

Организираната престъпна група е определена в чл. 93, т. 20 от НК през 2002 г. като сдружение, което съществено се различава от обикновената престъпна група и престъпната организация²⁰.

За разлика от тях организираната престъпна група е понятие на Общата, а не на Особената част. Тя включва по хипотеза поне три лица, което я сближава с организацията, но я отличава от обикновената престъпна група. Българската теория препоръчва критерият численост по чл. 93, т. 20 да бъде изоставен, тъй като законодателните мотиви за прилагането му не са ясни извън стремежа буквално да се възпроизведе текстът от международния договор²¹.

И трите вида престъпни сдружения са специализирани, но законодателят използва различни подходи при определяне на предмета на дейност. За обикновените престъпни групи и организации той е очертан изчерпателно в съответния състав на Особената част. За организираната престъпна група са въведени общи признаци в чл. 93, т. 20, към които съставите на Особената част могат да предвиждат допълнителни.

Общите признаци са обективен и субективен.

Обективният е обществената опасност на деянията, изразена юридически чрез тяхната наказуемост. Последната е определена като лишаване от свобода за срок най-малко три години или по-тежко наказание. Този праг на наказуемостта е количествено снижен в сравнение с КТОП, според която минимумът е четири години лишаване от свобода. Правното основание за това отклонение е чл. 34, ал. 4 от КТОП. Желанието на българския законодател да надскочи международния стандарт отново не е ясно мотивирано²². Възприетата количествена граница от три години лишаване от свобода не е установен законов критерий за качествена оценка на явленията в българското наказателно право, какъвто е например критерият пет години лишаване от свобода за дефиниране на тежките престъпления (чл. 93, т. 7). От една страна зад намаляването на минимума на три години прозира стремеж да се гарантира по-добра защита на българските граждани. От друга страна тя е свързана и с по-интензивна наказателна репресия, установяването на каквато винаги се нуждае от еднозначна и сериозна обосновка.

¹⁹ Вж. Марков, Р., Престъпна и правомерна дейност на множество лица, София, 2006 г., стр. 25.

²⁰ Съдържанието на чл. 93, т. 20 е заимствано от чл. 2 (а) на КТОП, според който организираната престъпна група е „съществувала известно време структурирана група от три или повече лица, които извършват заедно едно или повече тежки престъпления по смисъла на тази Конвенция с цел придобият пряко или косвено имотна облага“. Тежки са престъпления, които националното законодателство наказва с лишаване от свобода за срок от поне четири години или по-тежко наказание.

²¹ Вж. Недев, В., Организираната престъпна дейност. Криминалистическа характеристика и методи на разкриване и разследване, С., 2005 г.

²² Вж. още Марков, Р., Престъпна и правомерна дейност на множество лица, София, 2006 г., стр. 65 и сл.

Вторият критерий за определяне на предмета на дейност на организираната престъпна група е субективната подчиненост на деянията на користна цел. Това е субективната им насоченост към извличане на материална облага за групата като цяло или за един или повече от нейните членове. Користната цел не е непременно елемент от състава, към който текстът на чл. 93, т. 20 мълчаливо препраща. Тя е елемент, който го допълва. Дейността на организираните престъпни групи потенциално обхваща всички умишлени посегателства, които могат да бъдат извършвани с користна цел, дори тя да не е изричен формален белег на техните състави. От тази група следва да бъдат изключени само непредпазливите посегателства и умишлените деяния, чиято субективна страна е несъвместима с користната цел (афектните престъпления, някои престъпления против половата свобода и половата неприкосновеност и престъпленията, чиято специална цел изключва възможността да се извършват с цел имотна облага).

Организираната престъпна група се различава от обикновената група и организацията и по вида на посегателствата, които си поставя за цел да извършва. Единствено отвлечането и умишленият палеж са квалифицирани с оглед извършване в изпълнение на решение или по поръчение и на трите вида сдружения (чл. 142, ал. 2, т. 8 и чл. 330, ал. 2, т. 4).

Нито законът, нито съдебната практика поставят изрично изискване за трайност на обикновената престъпна група и организацията, въпреки че се подчертава неслучайният им характер. За организираната престъпна група този белег е законоустановен.

Аналогичен е подходът и по отношение на структурираността. Престъпната група и организацията са по-ниско структурирани образувания. За тях законът не изисква йерархичност, обособеност на звена и функционално разпределение на задачи между тях или между участниците. Те са по-близки до понятието за престъпна мрежа, което придобива все по-голяма популярност в западната литература. Организираната престъпна група е по определение структурирана.

Дейността на организираната престъпна група се отличава от тази на обикновената престъпна група и организацията по своята **субективна страна**. Участниците в организирана престъпна група действат при пряк умисъл с користна цел (чл. 93, т. 20). Участниците в различните видове обикновени престъпни групи и организации могат да действат и при двете форми на умисъла и да се ръководят от различна цел в зависимост от предмета си на дейност.

В. За определянето на едно сдружение като престъпно не е необходимо участниците в него да са пристъпили действително към осъществяване на престъпните посегателства, за които то е създадено. Когато те направят това, престъпната им дейност може да бъде квалифицирана различно според това дали е въздигната в квалифициращо обстоятелство или не.

Съществува група престъпни посегателства, които обичайно се включват в дейността на престъпни групи и организации. За нейното очертаване в НК е използвана юридическата техника на специалния състав. Престъпленията са формулирани като състави на Особената част, квалифицирани от обективна страна с признаците „по поръчение или

В изпълнение на решение“ на престъпно сдружение от определен вид. Най-често сдружението е организирана престъпна група. Единствено в чл. 213а, ал. 3, т. 3 и чл. 34б, ал. 6 то е само от друг вид.

Хипотезите на „поръчение“ и „изпълнение на решение“ си приличат по наличието на мотивираща ги колективна престъпна воля. Тя винаги възниква преди или едновременно с умиъла на извършителя за конкретното престъпление.

Двете се различават по мястото на гееца спрямо престъпното сдружение²³.

Поръчение е налице, когато извършителят не е участник в сдружението. Той действа в условия на възлагане по силата на престъпно съглашение с него, обективизиращо общността на умиъла. Между възлагането като дейност на сдружението и изпълнението на престъплението като дейност на едноличния геец съществува обективна и субективна връзка. И двете страни имат предвид едно и също престъпление. Възлагането може да бъде с различна степен на изчерпателност, но трябва да позволява индивидуализирането на престъплението като конкретно посегателство срещу конкретен обект. Колкото по-подробно е указанието на сдружението, толкова по-ясно определима е евентуалната разлика в отговорността на извършителя и на възложителите при отклонение от възложеното, съставляващо например ексцес.

Когато геецът извършва престъпление *в изпълнение на решение* на престъпно сдружение, той е участник в него. Той действа по силата на ангажменти, поети при присъединяването или по-късно, но винаги като елемент от съдържанието на участието. В тази хипотеза е налице по-силна и дългосрочна връзка със сдружението, която е част от вътрешноорганизационните връзки. Изпълнението на решението е проява на механизмите за поддържане на вътрешноорганизационната дисциплина. Съдържанието на връзката на гееца със сдружението е по-сложно, тъй като е субективно натоварено с изисквания за лоялност и не се изчерпва с ангажимент за извършване на определено посегателство.

Формулата „изпълнение на решение на престъпно сдружение“ не изключва възможността геецът да е и участник във вземането на решението. Това обстоятелство ще бъде взето под внимание при определяне на наказанието му.

Посегателствата, квалифицирани като поръчани от или изпълнени въз основа на решение на престъпно сдружение, са с повишена степен на обществена опасност спрямо основните състави на същите посегателства. Това се дължи на обективната им връзка с предмета на дейността на престъпното сдружение, която типично разширява обекта на посегателството.

Г. Поради несъвършенство на юридическата техника, довело до редакционни неточности, настъпва известно смесване между хипотезите на престъпление, „извършено от организация или група“, „извършено по поръчение на лице“ и „извърше-

²³ Вж. Стойнов, Ал., Наказателно право. Особена част. Престъпления против правата на човека, второ издание, София, 2006 г., стр. 61-62.

но по поръчение на организация или група". Те са въведени като алтернативни квалифициращи признаци на изнудването по чл. 213а, ал. 3, т. 3 от НК.

По начало изразът „**извършено от организация или група**“ е юридически некоректен. Българското наказателно право отхвърля фигурата на колективния субект на престъпление и еднозначно определя наказателната отговорност само като лична. Законодателят е имал предвид осъществяване на престъпление от едно или повече физически лица, които действат в изпълнение на колективната престъпна воля на организацията или групата, в която участват.

Хипотезата е явно различна от изнудване, извършено „по поръчение на организация или група“, формулирано като нейна алтернатива в чл. 213а, ал. 3, т. 3. Прави впечатление, че само тук законодателят не използва израза „в изпълнение на решение“. Следователно изразът „извършено от организация или група“ е извънредно неадекватен синонимен израз на „извършено в изпълнение на решение на организация или група“. Необходимо е той да отпадне от наказателния закон и да бъде заместен с по-точния еквивалент.

Между престъпление, извършено „**по поръчение на лице**“ и престъпление, извършено „**по поръчение на организация или група**“ съществуват общи признаци от обективна страна. И в двата случая процесът на възлагане протича между физически лица – поръчител и изпълнител на посегателството. Възможното наличие на верига посредници не изменя характера на връзката между тях.

Различното между двете хипотези е в **характера на волята, изразена от физическия поръчител** и мотивирала дееца. В първата хипотеза става въпрос за специален случай на съучастие под формата на подбuditелство, при което поръчителят изразява само своята лична воля на физическо лице. Във втория случай поръчителят изразява колективната престъпна воля на участниците в сдружението.

2. Форми на организирана престъпна дейност

Формите на организираната престъпна дейност са описани в закона като **образуване (организиране), участие, ръководене и финансиране на престъпно сдружение**. Всяка от тях описва усложнена форма на формално престъпно поведение, включваща съчетание от действия или от действие и бездействие, което може да се прояви като продължено или продължавано престъпление и към което не е възможен опит, тъй като е довършено с първото действие по изпълнение²⁴. Единствено за финансирането, предвидено като форма на изпълнителното деяние само по чл. 354в, ал. 2 от НК, не може да се изведе категоричен извод дали дейността е формална или резултатна.

²⁴ Продължаваното престъпление са две или повече деяния, които по отделно осъществяват един или различни състави на едно и също престъпление, извършени са през непродължителни периоди при една и съща обстановка и еднородност на вината, при което последващите представляват от обективна и субективна страна продължение на предшестващите (чл. 26 от НК). Продълженото престъпление създава постоянно престъпно състояние, при което престъпният състав се осъществява непрекъснато.

Българското законодателство **традиционно разделя хипотезата на ръководене от тази на образуване на престъпно сдружение**, въпреки че съдебната практика понякога ги смесва.

Въпреки че в теорията се застъпва и обратното становище, създаването на ръководни правила за управление на сдружението и конкретизирането на предстояща дейност не са хипотези на образуване, а на ръководене²⁵. Това са решения по определяне на насоките и начина на функциониране на вече образувано сдружение и по контрола върху спазването на вътрешноорганизационните му правила. Тези решения нямат за основно предназначение да допринасят за възникването на неговите структури като трайни.

Не е изключено ръководната дейност да доведе до промени в числеността и структурата на сдружението. Те обаче имат функционален характер и са подчинени на стремежа да се обезпечи изпълнението на конкретна дейност, а не трайното организационно разрастване на сдружението.

Няма пречка дейността на едно лице да удовлетворява белезите на образуване и ръководене на престъпно сдружение едновременно. По-старата съдебна практика показва, че това дори е типичната хипотеза. Поради това в много решения двете форми на организирана престъпна дейност са неоправдано обединени под общото понятие „организаторска дейност“²⁶. Такива са например случаите, в които едно лице установява ръководни правила за управление на сдружението и дава указания за изграждане на ново звено като постоянно действащ елемент на структурата му, насочен към организационното му укрепване и развитие. Съчетаемостта на двете форми на организирана престъпна дейност в единна сложна престъпна дейност не заличава разликата между тях. Тя не може да обоснове подвеждането им под обща квалификация само като ръководене. Такива случаи следва да се квалифицират едновременно като образуване и ръководене при условията на продължавано престъпление²⁷.

3. Субективна страна на организираната престъпна дейност

Типично престъпленията от предмета на дейност се извършват при предварителен общ умисъл. Обичайно те предполагат съгласуване на общи действия и съвместно планиране на изпълнението известно време преди започването му. Тази дейност има предимно интелектуално съдържание и се характеризира със спокойствие, емоционална уталоженост, уравновесеност и хладнокръвие.

Предварителният умисъл се формира към момента на възникване на сдружението, съответно към момента на присъединяване на дееца към него. Това е задължително, само когато сдружението се създава с цел извършване само на едно престъпление. В останалите хипотези е възможен и по-късен момент, когато участниците вземат решение за осъществяване на конкретно посегателство за постигане на целите на групата или организацията.

²⁵ Вж. Авторски колектив под редакцията на К. Лютов, Наказателно право на НРБ. Особена част, т. II, София, 1987 г., пак там.

²⁶ Вж. Р 411-52-ВК; 713-52-ВК.

²⁷ Вж. Ненов, Ив., Наказателно право. Особена част, т. I, София, 1956 г., стр. 66.

Учредяването на специализирано престъпно сдружение или присъединяването към такова все още не обективизира умисъл за извършване на конкретно посегателство от уговорения предмет на дейност. То е израз на абстрактно съгласие или желание за встъпване в бъдеща престъпна дейност от определен вид. То е признак за повишена готовност на психиката на гееца ускорено да проведе процесите на образуване на престъпния умисъл или за начало, но не и за завършеност на такива процеси.

Дейността по образуване, финансиране и ръководене на престъпно сдружение и участието в него се осъществява винаги при **пряк** умисъл²⁸.

Престъпленията, извършвани по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение, също се извършват единствено при предварителен умисъл. Той може да бъде пряк или евентуален в зависимост от личните цели на гееца, но типично е пряк. Деецът не е равнодушен към посегателството, а го цели поради мотиви, произхождащи от възлагането.

4. Въз основа на горния анализ може да се извлече законодателното разбиране за престъпно сдружение и организирана престъпна дейност. **Престъпното сдружение е установено в закона трайно и структурирано сдружение на две или повече лица, създадено с цел извършване на едно или повече умишлени престъпления от определен вид.**

Организирана е всяка умишлена престъпна дейност, която се извършва от две или повече лица по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение, както и дейността по образуване, ръководене, финансиране и участие в такова сдружение.

III. ОТНОШЕНИЕ НА НК КЪМ СПЕЦИАЛНИ ЗАКОНИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Наказателноправната реакция на законодателя срещу организираната престъпност, която е основно предмет на настоящото изследване, се допълва от действието на някои специални административни закони с превантивен характер, насочени срещу относими към организираната престъпност явления. Сред тях са Законът за мерките срещу финансирането на тероризма, 2003 г., Законът за мерките срещу изпирането на пари, 1998 г., Законът за борба с трафика на хора, 2005 г., Законът за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност, 2005 г.

Разликата между тях и НК е в характера на последиците от установяването на съответното явление – НК предвижда наказателна отговорност, а специалният закон – предприемане на превантивни или ре-

²⁸ По-старата съдебна практика многократно подчертава, че умисълът за участие в престъпно сдружение винаги обхваща съзнание за наличие на сдружение от определен вид и неговия предмет на дейност. Участниците винаги осъзнават, че действат съвместно с други лица като организирана общност с определено предназначение. Вж. напр. Р 669-57-І; 894-67-І; 1076-67-І.

хабилитационни мерки от административен характер, вкл. срещу юридически лица. Тъй като някои от тези закони съдържат самостоятелни определения на тези явления, възниква въпросът за отношението им към дефинициите по НК.

1. Съгласно пар. 1, ДР от Закона за борба с трафика на хора, 28.10.2005 г. **трафикът на хора** е набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, чрез използване на принуда, отвлечение, противозаконно лишаване от свобода, измама, злоупотреба с власт, злоупотреба с положение на зависимост или чрез даване, получаване или обещаване на облаги, с цел да се получи съгласието на лице, упражняващо контрол върху друго лице, когато се извършва с цел експлоатация. Експлоатация е всяко противозаконно използване на хора за разврат, за отнемане на телесни органи, за осъществяване на принудителен труд, за поставяне в робство или в положение, сходно с него. Когато жертвата е дете, деянието е съставомерно дори и да не е извършено с описаните средства. Разпоредбата възпроизвежда чл. 3 от Протокола за трафика на хора към Конвенцията на ООН от Палермо.

Според чл. 159а-в от НК трафикът включва набиране, транспортиране, укриване или приемане на отделни лица или групи от хора с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд, за отнемане на телесни органи или за да бъдат гържани в принудително подчинение независимо от съгласието им. Деянието се наказва по-тежко, ако е извършено по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група. Средствата, описани в пар. 1 от специалния закон, както и ниската възраст на жертвата, са квалифициращи обстоятелства, а не елементи на основния състав.

Това означава, че понятието по НК е по-широко, тъй като специалният закон се придържа плътно към по-тесния международен стандарт. Това придържане е ненужно и пречатства приложението на предпазни и рехабилитационни мерки към хипотези, които НК третира като трафик. То води до неоправдана несъгласуваност на разпоредбите и поставя въпроса за основателността от двукратно определяне в българското законодателство на едно и също явление.

2. Изпирането на пари също е дефинирано различно от НК и от специалния закон. В чл. 253-253а НК го определя като финансова операция или сделка с имущество, или прикриване на произхода, местонахождението, движението или действителните права върху имущество, за което геецът знае или предполага, че е придобито чрез престъпление или друго общественноопасно деяние. През 2004 г. е добавен и втори основен състав за придобиване, получаване, гържане, използване, преобразуване или спомагане по какъвто и да е начин за преобразуването на такова имущество (ал. 2). Фразеологията му съдържа неточност, която блокира пет шести от приложението му.

Текстът нарича изпиране на пари шест вида поведение, от които едната е получаване на имуществото, т.е. лично установяване от гееца на фактическа власт върху него. Останалите пет са „придобие“ (установи разпоредителна, а не фактическа власт), „гържи“ (упражнява постоянна фактическа власт, но не непременно лично), „използва“ (употре-

бява вещь според предназначението ѝ / разходва финансови средства, но отново не непременно лично), „преобразува“ и „спомогне другия да преобразува“ (превръщане на имуществото в друг обект на собственост).

Нито една от тези пет форми не предполага по необходимост получаване, но законът изисква деецът да знае или предполага незаконния произход на имуществото към момента на получаването му. Такъв момент за тези пет форми може никога да не настъпи и тогава те стават неразграничими от нормалната стопанска дейност. Ако деецът все пак е получил, той може да узнае за нередовния произход по-късно и пак да ги изпере. Такова поведение законът не третира като изпиране, като така отваря широки дveri за заобикаляне на разпоредбите.

През 2006 г. се появява и първата осъдителна присъда за изпиране на пари, произнесена от ОС - Русе. Към края на 2007 г. присъдите са вече дванадесет. Всичките са за не особено значителни суми и налагат не особено големи наказания, а и разкриват сериозни противоречия в правораздавателния прочит на закона.

Специалният Закон за мерките срещу изпирането на пари описва явлениято значително по-разточително в стремеж да възпроизведе фразеологията на чл. 6 от Конвенцията на ООН от Палермо, но свързва произхода му само с престъпление. Според чл. 2 изпиране на пари е: 1. преобразуването или прехвърлянето на имущество, придобито от престъпна дейност или от акт на участие в такава дейност, за да бъде укрит или прикрит незаконният произход на имуществото или за да се подпомогне лице, което участва в извършването на такова действие с цел да избегне правните последици от своето деяние; 2. укриването или прикриването на естеството, източника, местонахождението, разположението, движението или правата по отношение на такова имущество; 3. придобиването, владението, държането или използването на имущество със знание към момента на получаването му, че е придобито

Каре 4. Развитие на чл. 253-253а

Текстовете срещу изпирането на пари са въведени в НК през 1997 г., когато тече усилено узаконяване на престъпни капитали, но са неприложими или заобиколими поради радикални дефекти на формулировката.

Законодателят се опитва да свърже изпирането на пари с организираната престъпност, като обявява за извършители групи от предварително сговорили се лица и организации, които са негодни субекти на престъпление поради колективния си характер.

Междувременно чл. 321 предвижда отговорност за участие, ръководене и образуване на престъпна група или организация с предмет на дейност изпиране на пари, но не казва нищо за предикатното престъпление и за връзката му с изпираното имущество.

През 2000 г. в чл. 253 е въведена по-тежка отговорност за изпиране на доходи от наркотрафик, но те са в основната си част вече узаконени. Сред основните практически въпроси е този дали за довършено престъпление трябва да се приема първата или последната от поредицата финансови операции, които обхваща правораздаването.

През 2002 г. участието, образуването и ръководенето на престъпно сдружение за изпиране на пари са декриминализирани по отношение на обикновената престъпна група и организация и криминализирани за организираната престъпна група. Приложното поле на чл. 253 се стеснява само до тази най-висшата организационна форма на престъпна дейност, която се среща по-рядко и се доказва по-трудно. Другите две остават извън обсега на регулацията, въпреки че са по-масово, по-разпознаваемо и по-доказуемо явление. Тъй като измененият закон е по-благоприятен за участниците в обикновени групи и организации, той води до оправдаването им, независимо че са действали при действието на стария по-суров закон.

Едва през 2004 г. извършителят по чл. 253 е описан като физическо лице, което изпира пари по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, но тогава интензивното изпиране на престъпни капитали вече е приключило.

Каре 5. Противодействие на наркодейности, чл.354а-в

Нелицензираното изготвяне, придобиване, държане, превозване и пренасяне на наркотици е криминализирано през 1975 г., а през 1993 г. и 1997 г. наказанията са нечувствително повишени. Междувременно съставите драматично остаряват.

Тъй като липсата на разграничение между държане поради зависимост и разпространение поради корист насърчава зависимите към разпространение, през 2000 г. неправителственият сектор с усилие убеждава законодателя да декриминализира придобиването, съхранението, държането и пренасянето на еднократна доза от наркозависим. Поправката оцелява до 2004 г.

През 2000 г. се появява изразът „съхранява“, който дублира съществуващия „държи“ и обърква практиката. Разграничението на наркотиците на рискови и високорискови поражда социално необосновани разлики в режимите за наказване на дейностите с тях.

През 2000 г. законодателят най-накрая свързва наркотрафика с организираната престъпност, като криминализира участието, ръководенето и образуването на престъпна група с такава цел. Едва след две години е разширен възможният предмет на дейност, за да се обхванат други дейности. По-малко от година по-късно количеството наркотици, преминаващо през българските канали, е повече, отколкото във всички останали европейски държави, взети заедно.

През 2006 г., над 30 години след първоначалната криминализация, започва изменение на формулировките. То обаче: 1) натоварва деянията с допълнителни трудно доказуеми признаци (намерение за разпространение); 2) занижава наказанията; 3) декриминализира обикновената престъпна група и организация с предмет дейности наркотици; 4) въвежда два колизиращи режима за организирана престъпна група с този предмет, от които по-леконаказуемият изключва по-суровия. Тези ефекти не са предвидени от законодателя и са резултат на безотговорна некомпетентност и непознаване на НК. Те водят до освобождаване от преследване на по-голямата част от наркопазара (представен от обикновени групи и организации) и облекчаване на репресията спрямо по-организираната му част.

Поради непоследователната законодателна политика почти няма дела, започнали и завършили при действието на една и съща уредба, като на много от тях тя изобщо не влияе. Съдебната практика изобилства с абсурдни противоречия и не може да формулира единна позиция по никой от сериозните проблеми на наказателноправното третиране на наркодейностите.

Източник: Пушкарлова, И., Толерантността на държавата към наркотиците, Дневник, 19.12.2007 г.

от престъпна дейност или от акт на участие в такава дейност; 4. участие в което и да е от описаните действия, сдружаването с цел извършване на такава действие, опитът за извършване на такава действие, както и подпомагането, подбуждането, улесняване извършването на такава действие или неговото прикриване.

Юридическият смисъл от излагане на самостоятелно определение в специалния закон, след като то не се отклонява по смисъл от понятието по НК и не допринася за прецизирането му, е дълбоко съмнителен и говори за концептуална неяснота у самия законодател. Придържането към международния стандарт чрез разпоредба в ненаказателен закон също е лишено от смисъл, тъй като Конвенцията изисква криминализиране на явлението.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Законодателната политика в България по отношение на организираната престъпна дейност се развива противоречиво.

От една страна законодателят трудно излиза от рамките на съществуващата нормативна уредба, с което съдейства за приспособяването на престъпността в съответствие с предпазливите и половинчати законови изменения. Консервативният характер на противодействието със законови средства практически води до чувствително изоставане

на наказателната реакция спрямо динамиката на организираната престъпност, при което актуалните форми и практики на последната не са отразени в закона в реално време и поради това не се преследват от него. Законодателят отдава приоритет на увеличаването на наказанията постфактум, отколкото на коригиране на законовия образ на организираната престъпност.

От друга страна закъснялата интервенция във формулировките е хаотична, въвежда зле определени понятия в нелогично формулирани разпоредби, някои от които колизират.

В резултат на съчетаното действие на двете тенденции най-актуалните прояви на организираната престъпност остават недосегаеми, защото или не са разпознати от закона като престъпни, или не са поведени под приложима разпоредба. Общото впечатление е за нестабилна нормативна регулация, която създава условия за непроследимост на дейността на престъпните сдружения, поради изменчивостта на правното значение и последици от действията, които я съставят.

Организираната престъпна дейност в България е проява на неудовлетворената обществена нужда от силна държавност, но е негодна да запълни отворения вакуум, тъй като преследва общественоопасни цели по общественоопасен начин в полза на частни интереси. Продължителното действие на престъпните сдружения заплашва не само сериозно да увреди законната икономика, но и да породи задържане на цялото обществено развитие. Законодателната политика не дава основание да се предполага, че законодателят предвижда тези последици.

5. Организираната престъпност в Гърция

Харис Папахаралампус, д-р по наказателно право на Гьоте Университет, Франкфурт на Майн, старши експерт към Гръцкия омбудсман

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Организираната престъпност е очевидна и все по-нарастваща заплаха за обществата и хората от епохата на глобализацията. За нас, европейците, тя вече не е просто екзотично явление, както беше например преди Втората световна война в САЩ. Вместо това тя е съставна част от цялостния пазар на световната икономика. **Непрестанното разрастване на явлението разрушава цели категории от населението в слаборазвитите общества и обществата в криза, отхвърля по възможно най-бруталния начин човешкото достойнство и самоуважение и предизвиква самите устои на демокрацията.**

„Рисковият“ характер на модерните общества (в духа на разбирането на У. Бек) не е единствената причина за това, че положението все още не е овладяно. Като пораждащи фактори следва да се приемат и политически мотивираното неравновесие в нормативната конфронтация с организираната престъпност и тероризма (при което някак се отдава предпочитание на ограничаването на първия и потушаването на втория вид престъпна дейност), едностранната преувеличена реакция в полза на репресията и за сметка на правните защиты и гаранции, равнодушието на общественото мнение пред лицето на организираната престъпност и липсата на „политически правилна“ визия от страна на държавата за укрепване и активизиране на уважението към човешките права, особено на онези, чиито титуляри за чуждестранните жертви на организираната престъпност.

Всички тези съображения придобиват допълнителна стойност, когато разсъждаваме върху крехкостта и особеностите на нашия регион, на Балканите.

Настоящото изложение си поставя за цел да допринесе за научното и правно-политическо обсъждане на организираната престъпност. То описва законодателството на Гърция по тези въпроси, като обхваща както материалното, така и процесуалното право. То се стреми 1) да подчертае основните проблеми в тази правна система, както са поставени от правната доктрина, (2), след това да представи представителната съдебна практика в Гърция по тях и (3) да изведе заключенията си чрез формулиране на изрични предложения за подобряване на законодателната рамка в Гърция.

II. НАЦИОНАЛНО МАТЕРИАЛНО И ПРОЦЕСУАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ОТНОСНО ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Съгласно чл. 187 от НК на Гърция (изменен с ДВ, бр. 2928/2001) образуването или участието в структурирана група от поне три лица, които си поставят за цел да извършват тежки престъпления в продължителен период от време, представлява образуване или участие в **„престъпна организация“**. Тежките престъпления са изброени в чл. 187, ал. 1: измама; палеж; палеж чрез взрив; застрашаване на общественото здраве или на транспортната и далекосъобщителната система; убийство; тежка телесна повреда; трафик на хора; изнасилване; полова експлоатация на малолетни и порнография; присвоителни престъпления; грабеж; изнудване; престъпления, свързани с наркотици, оръжие, експлозиви и радиоактивни вещества.

Всяка друга група, която си поставя за цел извършването на други категории престъпления извън ал. 1, представлява **„престъпна банда“**. Участието в нея се наказва с обикновено лишаване от свобода от шест месеца до пет години. Това е горната граница за този вид наказание по принцип съгласно чл. 53 от НК. При престъпните организации наказанието е лишаване от свобода при тежък режим за срок до десет години. Участието в банда се наказва обикновено по-снизходително (поне три месеца лишаване от свобода), ако банда си е поставила за цел да извършва престъпления, които не са тежки (те са с относително висока обществена опасност, т.е. наказват се с лишаване от свобода за срок от поне една година), за да се придобие материална облага или да се засегне животът, здравето или половата неприкосновеност на жертвата (чл. 187, ал. 3 от НК).

Произвеждането, доставянето и притежанието на **оръжие, експлозиви и биохимични или радиоактивни вещества в полза на престъпна организация или банда**, както и с цел придобиване на материална облага, представлява отегчаващо отговорността обстоятелство. Неизвършването на намислено престъпление е смекчаващо обстоятелство. Ако участието в организационните престъпления (т.е. в първоначалното образуване на или участието в престъпна организация или банда) остане на равнището на даване на съгласие за участие в бъдеща престъпна дейност, извършителят не се наказва, освен ако престъпното сдружение си поставя за цел извличане на икономическа или материална облага (чл. 187, ал. 4 от НК).

Особена форма на участие в престъпната дейност на организацията е **възпрепятстването на правосъдието**. Наказанието за него е лишаване от свобода за срок от поне една година. Посегателството се изразява в заплашване или използване на насилие срещу съдебен служител, свидетел, вещо лице или преводач или в даване на подкуп на такова лице с цел да се попречи на разкриването, залавянето или наказването на извършител на престъпление от изброените в ал. 1, относими към престъпните организации (чл. 187, ал. 2 от НК).

Престъплението „на престъпната организация“ се различава от т.нар. терористични актове по смисъла на чл. 187А от НК на Гърция, които се наказват значително по-сурово. Престъплението „те-

рористичен акт“ не е „организирано“. Хипотезата на неговото извършване в рамките на дейността на престъпна организация е уредена самостоятелно по начин, аналогичен на този, относим към престъпните организации. Разликата се изразява в това, че по отношение на терористичните групи не се изисква психическо помагачество и действия особена разпорежда, квалифицирана с оглед качеството „ръководител“ на групата. Тя предвижда лишаване от свобода при тежък режим за срок от поне десет години (чл. 187А, ал. ал. 1, 4 и от НК на Гърция).

По аналогия с разпоредбата на чл. 187 от НК хипотезата на възпрепятстване на правосъдието също е уредена по отношение на терористичните групи (чл. 187А, ал. 9).

Терористичните актове се различават още от държавната измяна и от деянията, насочени срещу установяване, запазване и възстановяване на демокрацията или свързани с дейности в полза на свободата съгласно конституционната ѝ интерпретация, или с упражняването на права и свободи, предвидени в Конституцията на Гърция или в ЕКПЧ (чл. 187А, ал. ал. 2, 8 от НК).

За първи път **тероризмът получава нормативна регулация в Гърция след диктатурата** със Закон № 774/1978 (в действителност насочен повече към закрила на демократичната държава от бъдещи военни преврати) и Закон № 1916/1990, който изрично се отнася до организирана престъпна дейност. Въпреки това, последният е изцяло декларативен и е реално насочен срещу тероризма²⁹.

Отношение към законите определения, свързани с организираната престъпна дейност, имат всички онези разпоредби, които засягат **многократното извършване на конвенционални престъпни посегателства с „професионален“ почерк** (*modus operandi*), т.е. извън понятието за организирана престъпност. Според чл. 13f' от НК на Гърция, „професионалността“ при осъществяване на престъпна дейност означава **насочеността на извършителя, видна от повтарянето на деянията или на „инфраструктурата“, установена от него, с намерение за многократно извършване на съответното деяние и за използване на престъплението като източник на доходи**.

В същото време, извършването на посегателството по **навик** (хипотеза, уредена в същата разпоредба) е свързано с личното отношение на гееца и с действието на постоянни психични стимули, които го тласкат към осъществяването на определен вид престъпни прояви.

Професионалният почерк е признак на предприемчив поведенчески модел, много близък до този, който се използва от престъпната организация по смисъла на чл. 187 от НК. Следователно, правилното разрешаване на гранични или припокриващи се хипотези става много деликатен и сложен въпрос.

Гръцкият законодател не счита **изпирането на пари** изключително за вид организирана престъпна дейност. В Закон № 2331/1995, наско-

²⁹ За критика на този закон вж. Папахаралампус, Х, Закон № 1916/90: Случай на символично наказателно законотворчество (на гръцки), Review „Hyperaspese“ 1992, стр. 1357-1377 и други трудове.

ро изменен чрез инкорпорирането на Директива 2001/97/ЕС (изменяща Директива 91/308/ЕЕС) в правния ред на Гърция (Закон № 3424/2005), организираната престъпност все пак остава по много начини изрично свързана с престъпното изпиране на пари (както и аналогично свързана с финансирането на тероризма). Следователно:

(а) Престъпни прояви като например тези на престъпната организация и трафика на хора са изброени като **предикатни престъпления**, които пораждаат облагите и имуществото, предмет на изпирането на пари (чл. 1 а' [i] от Закон № 2331/1995);

(б) Като предварителна фаза на изпирането на пари, която има наказателноправно значение, се счита **ангажирането с организация с цел извършване на изпиране на пари**. Тази фаза може да се прояви в действителността или като първоначално образуване на престъпна организация или като участие във вече създадена такава, или в подпомагане на другото при осъществяване на изпиране на пари. Наказанието е лишаване от свобода при специален минимум от две години при условие, че намисленото престъпление не се наказва по-тежко (чл. 1 б', 2, ал. 3 от Закон № 2331/1995);

(в) Изпирането на пари се наказва с **лишаване от свобода** при тежък режим за срок от поне десет години, ако извършителят действа като участник или външен сътрудник (съучастник) на престъпна организация (чл. 2, ал. 1 б' от Закон № 2331/1995). Съгласно общата разпоредба на чл. 52, ал. 3 от НК този вид наказание може да бъде наложено за срок от пет до двадесет години;

(г) Ако **същият деец е извършил и предикатното престъпление**, и изпирането на пари, наказанието за второто деяние по принцип не може да погълне наказанието, наложено за предикатното. От това правило, наред с други изключения, е извадена хипотезата на организирана престъпна дейност (чл. 2, ал. 1 д' от Закон № 2331/1995).

За постигане на ефективно противодействие на изпирането на пари, срещу юридически лица и предприятия са предвидени и административни наказания. Те се налагат от министъра на правосъдието и съответно ресорния министър (съобразно всеки отделен случай) и се изразяват в имуществени санкции, прекратяване на разрешително за дейност, забрана за бъдещо извършване на дейност от предприятието и изключване на санкционирания субект от системата на публично финансиране (чл. 8 от Закон № 2928/2001).

Аналогични санкции за юридическите лица са предвидени и ако те бъдат въввлечени в терористична дейност, независимо от евентуалната връзка с изпирането на пари, доколкото последното е свързано по естеството си повече с организираната престъпна дейност, отколкото с тероризма. Това е така, защото изпирането на пари се извършва с цел придобиване на материална облага, а тероризмът се смята за повече или по-малко „идеологическо“ посегателство. Санкциите могат да бъдат наложени или на основата на виновното поведение на физически лица, които разполагат с решаваща компетентност в рамките на корпоративната структура, или на основата на липса на надлежно осъществяване на служебните задължения или на контролна компетентност поради небрежност (чл. 41 от Закон № 3251/2004).

Заслужава да бъде отбелязано обстоятелството, че **специфични видове престъпност, където аспектът на организираната престъпност е от водещо значение, се регулират в Гърция също специфично**. Нормативната рамка се намира или в корпуса на НК, като например разпоредбите на чл. 323 и чл. 323А (трафик на хора), чл. 323В (организиран секстуризм), чл. 348А (детска порнография), чл. 351А (сексуална експлоатация на деца), чл. 385 (изнудване), или в специално законодателство, като:

- Закон № 1729/1987 и кодификационния Закон № 3459/2006 относно **наркотиците**. Нормата на чл. 25В от Закон № 1729/1987 за първи път предвижда полицейска намеса под прикритие;
- Закон № 2168/1993 относно **трафика на оръжия и взривове** в полза на престъпни групи и организации;
- Закон № 2943/2001, който ограничава условията за временно освобождаване от изтърпяване на лишаване от свобода и даване на отпуск на затворници, **осъдени за трафик на наркотици**;
- Закон № 3386/2005 относно икономическата **експлоатация на незаконни имигранти**, утежняване на отговорността за подпомагане на **незаконния достъп на чужденци** до територията на Гърция, когато бъде извършено в рамките на дейността на престъпна организация, строгото третиране на **подпомагането на проституирането от чуждестранни граждани**, особено от малолетни, и предвиждането на защита на свидетели, или
- Разпоредбата на чл. 4 от Закон № 3625/2007, с който е ратифициран Факултативният Протокол към Конвенцията на ООН за правата на детето, която се отнася до **търговията с деца, детската проституция и детската порнография** [A/RES/54/263, 25.5.2000 г.]. Законът предвижда административни санкции срещу юридически лица, въвлечени в съответното престъпление срещу детето.

Организираната престъпност е непряко засегната в Гърция и чрез законодателството, което инкорпорира в гръцкия правен порядък **международни правни инструменти**. Тук могат да бъдат споменати: Закон № 2331/1995 изменен със Закон № 3424/2005 (Директива 91/308/ЕЕС на Съвета от 10.6.1991 г. и 2001/97/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 4.12.2001 г. относно изпирането на пари), Закон № 2514/1997 (Шенгенското споразумение) и Закон № 2605/1998 (Конвенцията за Европол).

За подпомагане на борбата с организираната престъпност и главно срещу тероризма са въведени **специални разузнавателни средства**. По-конкретно това са:

- (а) извършването на ДНК анализ, когато възникне сериозно съмнение, че лицето е участвало в престъпна организация. Когато това се налага за проследяването на такова участие или на други престъпления, пробите могат да бъдат запазени, а не унищожени по общия ред (чл. 200А от НПК на Гърция);
- (б) дейности под прикритие за проследяване на планирани престъпления (чл. 253А, ал. 1 а' от НПК);
- (в) контролирани доставки, които вече традиционно се използват при разследване на трафик на наркотици (чл. 253А, ал. 1 б' от НПК);

(г) ограничаване на правата на неприкосновеност на тайна (чл. 253А, ал. 1 с' от НПК);

(г) аудиовизуално проследяване и проследяване на дейности или обстоятелства извън постоянното местоживеене на лицето (чл. 253А ал. 1 d' от НПК);

(е) проверка на лични данни в съответствие с относимото законодателство за тяхната защита (чл. 253А, ал.1 е' от НПК).

Тези средства се използват след специално разрешение от оправомощен съдебен състав. То се издава, ако са налице сериозни признаци за организирана престъпна дейност и разтурянето на престъпното сдружение не е възможно по друг начин или представлява изключителна трудност (чл. 253А, алинеи 2 и 3 от НПК). Информацията, която ще бъде придобита чрез специалното разузнавателно средство, може да бъде ползвана по дела срещу организираната престъпност, различни от делото, по което тя е събрана, ако това бъде разрешено от съдебния състав (чл. 253А, ал. 4 от НПК). В проектозакон, внесен в Парламента и засягащ инкорпорирането на разпоредбите за Евржуст в гръцкото законодателство, е предвидено да бъдат учредени съвместни следствени екипи за престъпленията трафик на наркотици и хора и тероризма (чл. 13 и сл. от Законопроекта).

Ограниченията на правата на обвиняемия са очевидни в наказателния процес по дела срещу организираната престъпност. В тази връзка показателно е лишаването на обвиняемия от правото да иска преразглеждане на решенията на съдебния състав (след приключване на разследването), с които той бива изправен пред съд (ако съставът включва съдии от апелативен съд, няма самостоятелно първоинстанционно произнасяне по делото в рамките на тази междинна процедура). Същото се отнася до нетежките престъпления, които се съдържат в обвинението и са свързани с твърдяното основаване на или участие в престъпна организация (чл. 7 от Закон № 2928/2001).

В областта на изпирането на пари е предвидено, че държавните служители от личния състав на Националната служба, натоварена с борбата с него и с правомощия да събира и оценява доклади и информация по подозрителни операции, се считат за наказателни следователи. Те могат да свидетелстват пред съд и се намират под надзора на Председателя и членовете на службата (чл. 7, ал. 9 от Закон № 2331/1995).

Действа и **специален режим за извършители на престъпления, които сътрудничат на държавата по дела срещу организираната престъпност** и тероризма. Режимът допуска неналагане или намаляване на предвидените за деянието наказания. Съгласно чл. 187В от НК на Гърция всеки, който чрез предоставяне на сведения съдейства на държавните изпълнителни органи да предотвратят извършването на планирано престъпление или допринесе за разтурянето на престъпното сдружение, не се наказва (ал. 1). Ако това лице е извършило престъпление, му се налага намалено наказание според схема за намаляване на наказанията по чл. 83 от НК на Гърция. Когато това е подходящо, изпълнението на наказанието може да бъде отложено временно за срок от три до десет години (ал. 2). Обвинението срещу лица, за които се твърди, че са жертва на престъпна организация, може да

бъде отложено до окончателното доказване на твърденията с влязло в сила съдебно решение. В тези случаи предявяването на обвинението се отлага (ал. 3).

Аналогични разпоредби действат спрямо чужди граждани, които твърдят, че е налице престъпление, извършено от престъпна организация. Те не могат да бъдат експулсирани, докато не бъде постановено окончателно съдебно решение по твърденията от тях факти. През този период тези лица получават разрешения за извънредно пребиваване независимо от общия законов имиграционен режим (ал. 4).

За такива сътрудници са предвидени специални мерки в рамките на **системата за закрила на свидетелите**. Това са: охрана, предоставена чрез подходящо обучен полицейски персонал; даване на показания чрез аудиовизуални технически средства; неразкриване на елементи от самоличността на лицето (име, място на раждане, място на пребиваване или месторабота, професия и възраст); промяна в елементи на самоличността; по отношение на държавни служители, временна смяна на местоработата им. Официалното оповестяване на съответното министерско решение може да бъде отменено.

Мерките се прилагат в съответствие с принципа за пропорционалност и със съгласието на свидетеля и изпълнението им не се прекратява докато лицето престане да съдейства. Пред съда защитеният свидетел участва под прикрито име. Разкриването на самоличността му е възможно по всяко време по искане на страните и ако съдът го одобри. Когато самоличността не бъде разкрита, свидетелските показания само на защитения свидетел не са достатъчни, за да обосноват осъдителна присъда. Закрилата на свидетелите се разпростира и върху техните роднини (чл. 9 от Закон № 2928/2001).

Особена закрила се предоставя на **съдии и прокурори**. Те се поставят под специална охрана, докато изпълняват служебните си задължения и имената им се пазят в тайна, докато изготвят и оповестяват своите решения. Охрана и настаняване в самостоятелни помещения и превоз в самостоятелни транспортни средства се предоставя и на **свидетели**, които са направили важни разкрития относно дейността на престъпна организация (чл. 10 от Закон № 2928/2001).

От особено значение за противодействието на организираната престъпност в Гърция е и прилагането на **европейската заповед за арест**, инкорпорирана в гръцкото законодателство със Закон № 3251/2004. Според този акт по дела за престъпления, свързани с дейността на престъпни организации, тероризъм, трафик на хора и наркотици, изпирание на пари, организирани грабежи и кражби не може да бъде правено никакво възражение, че деянието подлежи на преследване и от замолената държава, за да се избегне изпълнението на заповедта (чл. 10, ал. 2). В такива случаи молещата държава, издала заповедта, може да поиска съгласието на замолената държава, която я изпълнява, да не настоява за принципа на специалността, който обикновено управлява екстрадиционното право. Изпълняващата държава по принцип трябва да се съобрази с това искане доколкото **предлаганото лице може да бъде погледено под отговорност и осъдено и за престъпления, различни от тези, по повод на които се**

иска екстрадирането му (чл. 34, ал. 4). Обстоятелството, че фактически изпълнението на заповедта няма нищо общо с традиционната екстрадиция, става още по-ясно, когато се вземе предвид, че Министърът на правосъдието няма правомощия върху съдебните решения в полза на изпълнението на заповедта и че по този ред могат да бъдат предавани и гръцки граждани.

Счита се, че **основните проблеми, свързани с материалното право** относно организираната престъпна дейност, са следните:

(а) **Парадоксалното сливане на организирана и терористична престъпност** в чл. 187 от НК на Гърция. То противоречи на ясните разпоредби на Конвенцията на ООН от Палермо, които изрично свързват организираната престъпност със субективната цел за придобиване на материална облага. Проблемът мълчаливо е разпознат от законодателя, който по-късно създава самостоятелна разпоредба за терористичните актове (чл. 187А от НК) със Закон № 3251/2004. Въпреки това, докато първоначалното смесване остава непроменено, дори и след въвеждане на новата норма за тероризма, изглежда, че действат две разпоредби относно престъпни организации, като и двете регулират въпроси на тероризма и от които само една засяга (почти непряко!) и организираната престъпна дейност.

Вторични ефекти на тези законодателни неблагоприятия е извънредно *символичният характер на законодателната рамка, липсата на определение* за организирана престъпна дейност и рискът *да бъде налагано наказание по-скоро за вярвания, отколкото за действителни деяния*.

Освен това положенията на закона относно свободата на изразяване лесно могат да бъдат заобиколени. Така например *психическото помагачество* (буквално ненаказуемо) може най-много да се подведе под хипотезата на чл. 185 от НК, който наказва публичното „възхваляване“ на престъпни посегателства³⁰. Ако организираната престъпност се разбира на основата на „предприемаческия модел“, който се стреми да избягва от една страна крайностите на моделите, наблюдаващи на йерархичните или структурните елементи на групата и, от друга страна, противоположната едностранчивост на моделите, съсредоточени върху членствения елемент (родственоподобен, регионален или етнически), тогава **представата за финансовата или материалната облага е централна за законовото определяне на организираната престъпност, която я разграничава от тероризма**.

Като един от проблемите на тясното дефиниране на организираната престъпност се счита обстоятелството, че то **блокира възможността за събиране на достатъчно доказателствен материал**, именно защото е гъвкаво в сравнение с критерии като например тежестта на престъплението³¹. Несъстоятелността и търканията, кои-

³⁰ Вж. Папахаралампус, Х, Проектозаконът на Министерството на правосъдието за организираната престъпност: „*aberratio ictus*“ с обширни „странични вреди“ (на гръцки), Наказателно правосъдие 2001, стр. 285-292.

³¹ Вж. Костарас, Ал., Понятие, класификация и проблеми на наказването на организираната престъпност (на гръцки), в: Хеленска асоциация по наказателно право, Организираната престъпност от гледище на наказателното право, Атина 2000, стр. 80, 81; Димитратос, Н.,

то смесването на организираната престъпност с тероризма поражда, са извънредно видими в (невъзможния!) опит на съда в процеса срещу терористичната организация „Седемнадесети ноември“ някак да определи тероризма и да го подведе под разпоредба относно престъпните организации. Така съдът неизбежно залитна в социологически и историко-политически разсъждения, ползвайки почти литературни изрази³¹.

(б) Липсата на ясен възглед относно организираната престъпност (каквото би бил случаят, ако, например, законодателят беше възприел „предприемаческия възглед“, който я разграничава достатъчно ясно от традиционното съучастие, сговор и дейност на друг вид престъпни общности), води и до търкания по групи дъга въпроса.

На първо място понятието за „**структурирано сдружение**“ по смисъла на Конвенцията от Палермо (чл. 2с) не съдържа други положителни признаци, като по този начин остава *абстрактно и формулирано чрез негативни белези*.

На второ място бандата по смисъла на чл. 187 ал. 3 от НК може лесно да бъде неправилно изтълкувана като просто по-мека форма на организацията.

Накратко: **организираната престъпност проявява тенденция да бъде сведена до „утежнена“ форма на традиционно гангстерство**, докато би трябвало да бъде третирана като нещо, качествено различно от него³².

(в) В случай на извършване на престъпление в рамките на дейността на престъпна организация, което представлява „професионално“ посегателство, наказателната отговорност трябва да бъде утежнена. Организираната престъпност не поглъща извършването на планираното престъпление. Утежняването е правилното разрешение при възникването на съвкупност от престъпления, както е общият случай при съвкупност между организирана престъпна дейност и дейност по изпълнение на престъпление от предмета на дейност на престъпната организация. Въпреки това **наказанията заплахват да станат наистина граконовски, мълчаливо нарушавайки принципа на пропорционалност**, който е конституционно признат в Гърция (чл. 25, ал. 2 от Конституцията), защото едно и също посегателство се наказва дъга пъти.

Организираната престъпност: теоретичен подход към един обществен и криминален проблем (на гръцки), Поиника Хроника 1999, стр. 302, 303; Ливос, Н., Организираната престъпност: Нейното съдържание и процесуалните модели за третирането ѝ (на гръцки), в: Хеленска асоциация по наказателно право, Организираната престъпност от гледище на наказателното право, Атина 2000, стр. 31-48; Папахаралампос Организираната престъпност: възгледи, международно право и отношението на гръцкия правен ред (на гръцки), Наказателно правосъдие 1998, стр. 688, 689.

³² Вж. Атински апелативен съд 699, 780, 809, 3244/ 2003 (на гръцки), Poinika Chronika, стр. 1012-1015.

³³ Вж. Костарас, Ал., Понятие, класификация и проблеми на наказването на организираната престъпност (на гръцки), в: Хеленска асоциация по наказателно право, Организираната престъпност от гледище на наказателното право, Атина 2000, стр. 79, 80; Тзанетис, Ар., Понятието за престъпна организация според новата разпоредба на чл. 187 от НК (на гръцки), Поиника Хроника 2001, стр. 1016-1019.

Тази последица можеше да бъде избегната, ако имаше правилно определение на организираната престъпност, която съдържа в себе си „професионализма“ в най-чистата му същност³⁴.

(г) Превантивната цел на чл. 187 от НК на Гърция е непреклонно сурова. Гръцкият законодател пропусна по-гъвкавата, справедлива и ефективна алтернатива, предложена от Конвенцията от Палермо (чл. 5, ал. 1, а (ii)). Тя бе да остави престъпната дейност на организацията да се прояви чрез връзката си с някакъв вид деяние, традиционно считано за престъпно (например, наказуемо приготвяне; опит; наказуемо подбудителство), за да може да бъде легитимирано наказанието срещу членовете на организацията. Законодателят също така пропусна възможността да намали отговорността за образуване или участие в организацията, като едновременно с това утежни отговорността за извършване на намисленото престъпление от предмета ѝ на дейност. По този начин: разрешението отново става крещящо непропорционално и НК изглежда да се върти около оста на конспиративното хиперпрестъпление в пълен разрез с общоприетото³⁵.

Що се отнася до **процесуалните разпоредби**, доктриналните и политическо-правните *възражения* се отнасят основно до новите специални разузнавателни средства и посочват, че:

(а) Броят на лицата, засегнати от специалните разузнавателни средства в качеството си на „подозрителни лица“, заплашва да стане неограничен. Някои съзират тук нарушение на презумпцията за невиновност;

(б) Тайната на мерките нарушава принципа за забрана на самообвинението (*‘nemo tenetur se ipsum accusare’*);

(в) Тежестта на доказване *de facto* е обърната;

(г) Решението на съдебния състав, което допуска използването на специалните разузнавателни средства, е някак предопределено. Впечатлението се подкрепя от факта, че полицията влияе върху процедурата по силата на оперативна гледна точка, т.е. при преценката за предположен риск и оценката за възможностите на изпълнителните органи, които (както се твърди) са на разположение. Така съдебният органи се превръща на практика в клон на администрацията;

(д) Очевидна е липсата на условия за допускане и прилагане на специалните разузнавателни средства. Санкционирането в случай на разкрито нарушение на гражданските права не е ясно. Някои считат, че в такива случаи специалното правило за използване на събраните доказателства следва да намери приложение. Изпълнението на някои мерки е почти невъзможно поради липса на съответната изпълнителна правна рамка.

Така например полицейската намеса чрез агент под прикритие и контрол на доставките отвъд полето на наркотиците юридически е напълно неограничена. Личните данни в граничните случаи обичайно не

³⁴ Вж. Папахаралампус, Проектозаконът на Министерството на правосъдието за организираната престъпност: „*aberratio ictus*“ с обширни „странични вреди“ (на гръцки), Наказателно правосъдие 2001, стр. 290, 291; Тзанетис цит. съч., стр. 1020, 1021.

³⁵ Вж. Папахаралампус, цит. съч., стр. 289; Тзанетис, цит. съч., стр. 1021, 1022.

се защитават, тъй като се счита, че съответният закон мълчаливо ги изключва от обхвата на закрилата си при прилагане на СРС (като аудиовизуално проследяване и проследяване на частни разговори или формите и обхвата на документацията за проведени разговори, които са лишени от защита и се разследват). Закрилата на свидетелите остава до такава степен негъвкава, че мерките са описани като изключителни, а не като препоръчителни. Те не са градируани според относителното им значение, технически не са развити и не са регулирани в необходимата подробност. По-нататъшен проблем възниква от обстоятелството, че законът просто препраща към СРС, които вече съществуват в специфични правни контексти, в които са възникнали първоначално.

И така, всички недоумения и противоречия в нормативните режими се пренасят и в НПК. Положението се влошава, тъй като, съгласно чл. 253А, ал. 5 от НПК, всички тези разпоредби се прилагат, ако са съобразени с чл. 253А от НПК. Накратко: условията за тълкуване и прилагане на процесуалните режими са непрегсказуеми³⁶.

По отношение на работата с лични данни е от значение, че едва напоследък стана ясно, че тя е законна, когато се извършва от съдии, прокурори и служители на изпълнителните органи, които действат по съдебна или прокурорска заповед, за да бъдат разкрити най-тежки престъпления. Това са тежките умишлени престъпления, особено когато са свързани с наркотици или посягат на човешки живот, полово неприкосновеност, икономическа експлоатация на половия живот, свободата, собствеността, обществения ред или правата на подрастващите.

Освен това е предвидено, че аудиовизуалният материал може да бъде представен по дела за престъпления, застрашаващи обществената сигурност, ако така прецени прокурорът.

Накрая е предвидено още, че неустойчивите данни, когато са свързани с обвинението или осъждането, могат да бъдат оповестени публично само с прокурорски акт по повод някое от гореизброените тежки престъпления с цел да бъде защитено обществото, децата или уязвими групи, както и с цел да бъде улеснено изпълнението на закона (чл. 8 от Закон № 3625/2007, изменящ чл. 2-3 от Закон № 2472/1997 относно защитата на личните данни);

³⁶ Вж. Далакурас, Т., Специалните разследващи средства по чл. 6 от Закон 2928/2001, Поиника Хроника 2001, рр. 1023 и сл.; Папахаралампус Разследването на организираната престъпност: въпросът за специалните разузнавателни средства (на гръцки): Университет Пантеон (ред.: проф. А. Манганас), есе в памет на А. Марангопулос, „Правата на човека, престъпно-наказателна политика“, том. В', Атина, Брюксел 2003 г., и на други места (и особено стр. 1055 и сл.); Папахаралампус Проектозаконът на Министерството на правосъдието за организираната престъпност: „aberratio ictus“ с обширни „странични вреди“ (на гръцки), Наказателно правосъдие 2001, стр. 291, 292; Самиос, Т., Разследващи действия по отношение на престъпните организации, Поиника Хроника, 2001, рр. 1036, 1040, 1042; Спиракос, Д., Проверката на личните данни в борбата с организираната престъпност (на гръцки), Поиника Хроника, 2001 г. и на други места; Ватиотис, К., Защитата на свидетелите по чл. 9 от Закон 2928/2001, Поиника Хроника, 2001, рр. 1049-1052.

(е) Гореописаните ограничения на правата на обвиняемия да иска пре-разглеждане в рамките на междинната процедура предизвикват кри-тика. Твърди се, че те са просто ненужни за противодействието на организираната престъпност, защото правно-тълкувателните въпро-си в областта на организираната престъпност може да направят ка-сирането на първоначалното съдебно решение очевидна. Освен това междинното производство не е продължително и по никакъв начин не може да порожи опасност от забавяне³⁷;

(ж) Ограниченията на правата на личността чрез разпоредбите относ-но Европейската заповед за арест, както и стесняването на гържав-ния суверенитет, което произтича от нея, се обсъждат критично в Гърция като противоречащи на основите на традиционната гържавно-центрирана либерална мисъл в наказателното право³⁸.

III. АНАЛИЗ НА ОТНОСИМИТЕ НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

„Феноменологията“ на организираната престъпност в Гърция от нача-лото на 80-те години се състои основно от:

(а) **трафик на психотропни вещества**, върху който корупцията в съдебната власт и затворническата система е официално основно съсредоточена в средата на 90-те³⁹;

(б) **насилствена дейност на гръцки и чуждестранни престъп-ни групи**, чиито репресии стават явни през втората половина на 90-те години в Крит. Там са използвани взривове срещу семейството на високопоставен полицейски служител и срещу новоизбрания префект;

(в) **рекет**, особено в Атика. След края на 80-те до втората половина на 90-те години рекетъорите там взривяват предприятията на „непос-лушни“ лица. Забелязани са периодично подновяващи се срещи на ръко-водството на престъпни групи, посветени на разпределение на зони на влияние. След 1990 г. **броят на показните убийства**, дължащи се на непреодолими разногласия между престъпните босове, нараства;

(г) **„договори за смърт“**, изпълнявани от престъпници, които дейст-вуват от името на престъпни синдикати. Сред тях най-важният е пре-стъпна група, разкрита през 1996 г., чиито членове са обвинявани за многобройни убийства и грабежи. В края на 90-те години в Гърция се появява и явлението на **чуждестранните екзекутори**, някои от ко-

³⁷ Вж. Анагноступос, Ил., Проектозаконът за организираната престъпност: модернизирание или разпад на либералния наказателен закон? (на гръцки), в: Правната асоциация на Северна Гърция, Проектозаконът за борба с ор-ганизираната престъпност (Закон № 2928/2001), Атина-Солун 2002, стр. 41-43.

³⁸ Вж. напр. Папахаралампос, Х., Наказателния закон за „врага“: европейската заповед за арест, тероризма и извънредното антитерористично законодателство в САЩ [на гръцки], Наказателно правосъдие 2002, стр. 190-192; Симеониду-Кастаниду, Е., Законът за европейската заповед за арест и подхода към тероризма [на гръцки], Наказателно правосъдие 2004, стр. 774-780.

³⁹ Вж. напр. т. нар. Доклад на Андreas Флуда, по името на бившия прокурор към Върховния съд.

ито също стават жертва на поръчкови убийства. Такова е например зрелищното убийство на руския гражданин Александър Солонжик, един от ръководителите на престъпната организация „Коирганская“;

(г) **отвлечения**, чиито брой особено нараства през 90-те и които в някои случаи завършват със смъртта на пострадалия⁴⁰.

Що се отнася специално до **корупцията**, която е обществено явление, насърчаващо организираната престъпност, официалната полицейска статистика съдържа данни за 521 жалби, които се отнасят до покупки на полицейски служители, подадени в Полицейската дирекция на вътрешните работи през 1999 г., и 31 жалби срещу други полицейски служители през 2003 г. Предварително разследване се провежда по 45 дела. Четирима полицейски служители са обвинени в корупция и изпирание на незаконни доходи след 1999 г. През 2005 г. наказателно преследване по **обвинение в корупция и изпирание на пари започва и срещу съдии**. Много от тях са дисциплинарно уволнени в хода на наказателното производство. Следствените действия се насочват и към имуществото на заподозрените чрез опити да се открият нередовно попълнени имуществени декларации. Приблизително по същото време полицията успява да разкрие случай, който се отнася до изпирание на незаконно придобити облаги, извлечени от трафик на психотропни вещества и корупционни престъпления, извършени в рамките на държавната лотарийна система⁴¹.

Най-новата съдебна практика засяга следните случаи и проблеми:

(а) Дела срещу **престъпни организации, които си поставят за цел да склоняват другите към проституиране**, като си служат с насилие или заплахата с насилие⁴²;

(б) Дела срещу **престъпни организации за изпирание на пари**, придобити чрез измама, извършена чрез инфилтриране в законни дейности в областта на търговията с цигари⁴³; присъда по същото обвинение за кражба на луксозни автомобили, тяхното узаконяване в Гърция и прехвърлянето им за продажба в страните от Източна Европа, Русия и Близкия Изток⁴⁴;

(в) Практиката приема, че **престъпната организация се различава от престъпната група**. Последната не се характеризира с особена организационна инфраструктура, с каквато престъпната организация трябва да разполага, за да бъде считана за престъпно сдружение съгласно закона. Оттук следва, че **затруднено извършване**

⁴⁰ Вж. Куракис цит. съч., стр. 175-184; Циатурас, В., Гръцка асоциация по наказателно право, Организираната престъпност от гледна точка на наказателното право, Атина 2000, стр. 216.

⁴¹ Вж. GRECO, стр. 4, т. 8 и бележка под линия 8 и стр. 7, т. 21 и бележка под линия 14.

⁴² Вж. представителни дела за тази типична връзка на организираната престъпност с трафика на хора по отношение на чуждестранни жени са: Атински Апелативен съд № 1152/2005, сборник съдебна практика 2006, стр. 549 и сл.; Атински Апелативен съд № 1571/2003, сборник съдебна практика 2003, стр. 1007 и сл.

⁴³ Вж. Атински Апелативен съд № 969/2007, Наказателно правосъдие 2007, стр. 381 и сл.

⁴⁴ Вж. Върховен съд № 83/2006, Наказателно правосъдие 2006, стр. 804

на кражба представлява дейност на престъпна група, а не на организация, защото групата функционира на основата на личните връзки, а не като деперсонализирано сдружение⁴⁵. Аналогични съображения са представени по дела за задружно извършване на документна подправка⁴⁶, за престъпления, свързани с наркотици⁴⁷ и за групово приготвяне към извършването на банкови измами⁴⁸,

(г) Практиката приема, че **организираната престъпна дейност се намира в реална съвкупност, а не в отношение на поглъщане с престъплението по служба** по дело за групово склоняване към проституция на чуждестранни гражданки⁴⁹.

(г) Практиката **не допуска обжалване или преразглеждане на решение, според което обвиняемият се предава на съд**. Според съдилищата правата на обвиняемия не са ограничени, стига той да не е ангажиран с организирано престъпно сдружение⁵⁰. Ако обвиняемият бъде оправдан по обвинението за организирана престъпна дейност, според Върховния съд **оправдателното решение не е окончателно и прокурорът може да поиска неговото преразглеждане**⁵¹. Върховният съд постановява още, че ограничаването на правата на обвиняемия да иска обезщетение е в съответствие с чл. 6 от ЕКПЧ и чл. 2 от Седмия Протокол към Конвенцията⁵²;

(е) Практиката съдържа още потвърждаване чрез решение на постановлението на прокурора за използване на специални разузнавателни средства по случаи на подозрение в организирана престъпна дейност, включително в извършване на изнудване, отвлечение и незаконен трафик на оръжие⁵³.

IV. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

Що се отнася до усъвършенстването на законодателството, считам, че най-важни са следните промени:

(а) **Изричното съотнасяне на субективната насоченост към придобиване на материална облага със самото разбиране за**

⁴⁵ Вж. Солунски Апелативен съд № 93/2006 [на гръцки], Наказателно правосъдие 2006, стр. 412 и сл., с подкрепящ коментар Симеониду-Кастаниду 2006[a], стр. 418

⁴⁶ Вж. Атински Апелативен съд № 30/2005, Наказателно правосъдие 2005, стр. 667 и сл.

⁴⁷ Вж. Атински Апелативен съд № 1270/2003, Наказателно правосъдие 2003, стр. 1075 и сл.

⁴⁸ Вж. Атински Апелативен съд 3028/2003, Поиника Хроника 2005, стр. 164 и сл.

⁴⁹ Вж. Солунски Апелативен съд № 289/2005, Наказателно правосъдие 2005, стр. 952 и сл.

⁵⁰ Вж. Върховен съд № 947/2006, Наказателно правосъдие 2006, стр. 1138 и сл.; Върховен съд № 1778/2005, Наказателно правосъдие 2006, стр. 501

⁵¹ Вж. Върховен съд № 402/2004, Наказателно правосъдие 2005, стр. 46 и сл.

⁵² Вж. Върховен съд № 177/2005, Наказателно правосъдие 2005, стр. 645

⁵³ Вж. Атински първоинстанционен съд № 2723/2003, Наказателно правосъдие 2004, стр. 1273 и сл.

организирана престъпна дейност трябва да бъде въведено в закона по отношение на престъпните организации, за да може гръцкото законодателство да отговори в пълнота на императивите на Конвенцията от Палермо⁵⁴. Това съответства и на потребността организираната престъпност да бъде разбрана на основата на „организационната теория“, т. е. като основана на разделение на престъпни функции и финансова структура. Такъв модел е въведен например в чл. 278а от НК на Австрия, чл. 416bis от НК на Италия или чл. 260 НК на Швейцария⁵⁵;

(б) Законната рамка относно организираната престъпна дейност трябва да бъде допълнително рационализирана и направена по-гъвкава, например чрез **провеждане на разграничение между ръководител, участник и външен сътрудник на организацията** и съответно разграничение в наказанията; чрез разпространение на обхвата на престъпните прояви, които организацията си поставя за цел да извършва, само до престъпления, които могат да бъдат квалифицирани като **тежки** от обективна страна; чрез избягване на „**символично**“ **оттегляване на отговорността в противоречие с принципа за съответност на престъплението и наказанието**, като например правилото за удвояване на наказанието за едно и също престъпно поведение, подведено под формално различни разпоредби⁵⁶;

(в) Що се касае за противодействието на **изпирането на пари**, проблемите произтичат не толкова от правната рамка, колкото от липсата на подходящ оперативен и технически инструментариум, който да обезпечи такова противодействие. Като основни проблеми, които следва да бъдат посрещнати, могат да бъдат посочени: нормативните недостатъци относно ресурсите и особено относно обучението на следователите, които трябва да решават сложни финансови и имуществени въпроси и да отговарят на високи изисквания в областта на проследяването и замразяването на незаконно придобито имущество; нуждите относно специализацията в управлението на замразеното имущество и неговото възстановяване; недостига на служители в компетентните органи за противодействие на изпирането на пари.

Препоръчително е гръцките власти да изготвят ръководни правила, за да подобрят изпълнението в тази област⁵⁷. При все това, разпространето на наказателноправния контрол като такъв е силно критикувано от правната теория. За противодействието му се предлага:

- изпирането на пари да бъде свързано с организираната престъпност;
- приготвянето да бъде криминализирано, но да бъде наказвано снизходително;
- да се разграничи отговорността за приготвяне от тази за извършването на изпълнителното деяние и да отпадне наказуемостта за „самоукриване“.

⁵⁴ По този въпрос вж. също Кайафа-Гбанди, М., Към ново определение на понятието за наказуема организирана престъпна дейност в ЕС – неговата полезност за нашия правен ред [на гръцки], Наказателно правосъдие 2006, стр. 1445.

⁵⁵ Вж. Симеониду-Кастаниду, Е., За нова дефиниция на организираната престъпност в ЕС (на гръцки), Поиника Хроника 2006[b], стр. 870 и сл.

⁵⁶ Вж. Кайафа-Гбанди, М., цит. съч., стр. 1445-1446.

⁵⁷ Вж. GRECO, стр. 6-8, точки 17-26.

По-нататък се набляга на необходимостта от предотвратяване на възможността отговорността на някои категории професионалисти (адвокати и пр.) да започне да вреди на упражняването на самата професия, например необходимостта неутрални актове да се считат изначално за законни, каквито са например правните консултации в полза на лица, заподозрени или обвинени в ангажираност с организирана престъпна дейност.

И накрая - подчертава се и необходимостта от спазване на принципа за съответност на престъплението и наказанието, особено по отношение на обхвата на конфискацията на придобитото чрез престъпление, и да се въздържат обширните правомощия на националните власти, отговорни за противодействието на изпирането на пари, повечето от които са съответни звена за финансово разузнаване, както е в Гърция⁵⁸;

(г) По отношение на **специалните разузнавателни средства**, еднородно се препоръчва съответните разпоредби да бъдат изменени, като се прецизират (и по този начин приложението им стане надлежно предвидимо) и систематично по-интегрирани, за да улесни работата на съдиите⁵⁹. Особено важно е да се доразвие и усъвършенства защитата на свидетелите чрез установяване на подходяща инфраструктура, повече гъвкавост на разпоредбите за мерките за закрила и тяхното приложение, регулиране на въпроса за евентуални злоупотреби с програмите за защита чрез техните бенефициенти и, доколкото е възможно, разпространение на системата за закрила отвъд организираната престъпност⁶⁰.

Що се отнася до Балканите, бъдещото развитие и усъвършенстване на двустранните и многостранните споразумения относно борбата с транснационалната престъпност, особено с организираната ѝ форма, трябва да бъдат разглеждани като такива от първостепенна важност⁶¹.

⁵⁸ Вж. Гръцка асоциация на наказателноправниците 2007, Закljučения на Четвъртия Конгрес, стр. 469-471.

⁵⁹ Вж. за сведение Самиос, Th., цит. Съч., и на други места; Спиракос, D., цит. съч., стр. 1033.

⁶⁰ Вж. Ватиотис, K., цит. съч., стр. 1048 и сл.

⁶¹ Вж. Павлу, Ст., Транснационалното престъпление и прогресивното приспособяване на гръцкото наказателно право за неговото най-ефективно третиране (на гръцки), Поиника Хроника 2002, стр. 776-784.

6. Румъния пред лицето на организираната престъпност и борбата с нея – правни, политически и социални аспекти

*Алина Дину, адвокат,
доскоро експерт по международни отношения
и говорител на Институцията на защитника на народа
(Румънския омбудсман)*

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Процесът на геополитическо преобразуване през последните осемнадесет години, при който Румъния като източноевропейска държава премина през социалистическото към западноевропейското влияние, беше съпроводен с изместване на изток на границата, която разделя Европа през Студената война. Новата геополитическа обстановка в Югоизточна Европа днес се характеризира с увеличаване на усилията на Балканските държави да посрещнат изискванията на интеграцията и да се присъединят реално към европейските и евроатлантическите съюзи, като се преборят с **невоенната заплаха за националната си сигурност: явлението организирана престъпна дейност**.

Като всяка държава и Румъния се сблъсква с разнообразието на организираната престъпност: незаконна миграция, сводничество, изпиране на пари, незаконни икономически дейности и икономически престъпления. През прехода, последвал революцията от 1989 г., националната и транснационалната организирана престъпност в Румъния стават видими. Те включват престъпни групи, функциониращи по структуриран начин в различни сфери на социалния и стопанския живот. Те се специализират в области, в които облагите са най-големи, което вреди на обществената и икономическата система. Особено опасни дейности са измамата с предмет публични средства и тяхното инвестиране от групи по интереси за извличане на печалби, която засяга общественото развитие; организирането на мрежи за разпространение на наркотици и примамване на подрастващите в наркопотреблението; трафик на хора, особено за сексуална експлоатация; трафик на хора с увреждалия за експлоатация чрез принудителна просия; мрежовидни канали за незаконно преминаване на имигранти.

Тези измерения на организираната престъпност я правят действителен риск за националната сигурност, като засягат социалната, политическата и стопанската среда.

В качеството си на сложен социален въпрос, чиито изражения и начини за разрешаване представляват интерес не само за институционалните фактори, но и за отделните хора, организираната престъпност и всички свързани с нея форми на престъпност (прояви, които според румънското законодателство могат да бъдат извършвани в рамките на организирана престъпна дейност, са подкупът, тероризмът, трафикът на хора, незаконни дейности с наркотици и др.) са се превърнали за всички държави в извънредно опасни явления, които пораждаат разрушителни последици както на национално, така и на международно равнище⁶².

Световният характер на борбата с организираната престъпност е необходима част от глобализацията, създаваща задължения за съпричастност на всички демократични сили.

За да бъде повишена отговорността за предотвратяване на конфликти и за управление на кризи, новоприетите през 2007 г. държави членки на Европейския съюз, сред които Румъния, развиват самостоятелен капацитет за противодействие на организираната престъпност и за систематична борба с това явление. За да бъдат удовлетворени потребностите на предотвратяването, противодействието и наказването на всички проявни форми на организираната престъпна дейност, законодателят на Румъния ратифицира Конвенцията на ООН от Палермо (Закон № 565/2002) и приема Закон № 39/2003 за предотвратяване и противодействие на организираната престъпност⁶³, поредица специални закони и изменения на Наказателния кодекс, последвани от изработването на изцяло нов НК⁶⁴.

II. ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ – ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Доколкото всяко правно разсъждение изисква дефиниция, регулация и мерки за усъвършенстване и поправяне, настоящото изложение ще се съсредоточи първо върху общата нормативна рамка, установена с Конституцията на Република Румъния и Наказателния кодекс. След това ще се спре на специалните закони, които имат за предмет различни форми на организирана престъпна дейност: незаконен трафик на хора и на наркотични вещества, корупция, незаконна миграция, изпирване на пари.

1. Фундаментални принципи на нормативната рамка

Конституцията прогласява, че Румъния е демократична и социална държава, управлявана според принципа на върховенство на закона. В Румъния човешкото достойнство, гражданските права и свободи, свободното развитие на човешката личност, справедливостта и политическият плурализъм представляват висши ценности в духа на демократичните традиции на румънския народ. Конституцията гарантира идеалите, въплътени в Революцията от декември 1989 г. Предвидено е

⁶² Вж. Antoniu, G, Reflections on Organized Crime, RDP, no. 3, 1997, p. 35.

⁶³ Обн. в ДВ бр. 171/2003.

⁶⁴ Проектът за нов НК е представен със Закон № 301/2004 и претърпява множество изменения в рамките на обществено обсъждане, но все още не е в сила.

правото на справедлива съдебна процедура и свободен достъп до правосъдие (чл. 21), правото на защита (чл. 24), свободата на придвижване

в пространството (чл. 25), неприкосновеността на жилището (чл. 27), забраната за полагане на принудителен труд (чл. 42), правото на частна собственост (чл. 44), закрилата на децата и младежта (чл. 49) и на хората с увреждания (чл. 50), икономически права (чл. 135).

През 2003 г. Конституцията претърпява значително изменение по отношение на личната свобода, което засяга едновременно материалното и процесуалното наказателно право⁶⁵. Измененията са естествено породени от необходимостта от по-добра вътрешна съгласуваност на системата за закрила на правата на човека и изискванията на западноевропейското законодателство. Те укрепват неприкосновеността на личната свобода и сигурност (вж. Капе 1).

Капе 1. Конституционни права в наказателното правосъдие

Обиск, временно задържане и арест са допустими единствено при условията и по реда на закона. Временното полицейско задържане е до 24 часа. Задържането на досъдебната фаза на наказателния процес се постановява само със заповед на съда в наказателно производство. В хода на наказателно преследване, задържане на досъдебна фаза може да бъде постановено за срок до 30 дни и продължавано с по още до 30 дена до достигане на обща продължителност най-много 180 дена, но не надхвърляща разумния срок.

В съдебния процес законосъобразността и основанията за предварително задържане се проверяват периодично от съда, но не по-късно от 60 дни от постановяването му. Съдът е длъжен да постанови освобождаването на обвиняемия за в бъдеще, ако основанията за задържането му са отпаднали или ако липсват основания за продължаването му. Междинните постановления на съда относно предварителното задържане подлежат на обжалване. Всеки задържан или арестуван има право да бъде надлежно уведомен на език, който разбира, за основанията на задържането или ареста, както и за обвиненията срещу него веднага след като това стане обективно възможно. Уведомлението за обвиненията се извършва в присъствието на защитник, избран от обвиняемия или назначен служебно.

Освобождаването на лицето е задължително, ако причините за задържането или ареста му отпаднат, както и при други обстоятелства, предвидени в закона. Всеки задържан по всякощо производство има право да поиска да бъде условно освободен, като бъде поставен под съдебен надзор или парична гаранция. Всеки се счита невиновен до доказване на противното с влязло в сила съдебно решение. Никакво наказание не може да бъде налагано или изпълнявано, ако не е съобразено с и постановено на основание на закона. Наказания, които включват лишаване от свобода, могат да се налагат единствено в наказателен процес.

2. Общи наказателноправни разпоредби, действащият НК

Следвайки описаните конституционни принципи, старият НК на Румъния претърпява няколко изменения. Най-представителните са въведени

⁶⁵ Законът за изменение на Конституцията на Република Румъния си поставя за цел да институционализира конституционната основа на бъдещото присъединяване на държавата към евроатлантическите общности (ЕС и НАТО) и да подобри системата за вземане на решения в рамките на политическата власт, да усъвършенства конституционната демокрация, като прокламира някои нови основни права и като укрепи конституционните средства за защита на правата на човека и основните свободи. Румъния става член на НАТО през март 2004 г. В официалния доклад на ЕК за 2003 г. се казва, че приключването на преговорите за присъединяване в края на 2004 г. и пълноправното членство през 2007 г. са невъзможни, ако Румъния не се справи с две основни структурни предизвикателства: премахване на корупцията и провеждане на реформи. Препоръките, насочени към румънските власти, са насочени към антикорупционни мерки, независимост на съдебната власт и свобода на пресата (бел. авт.).

със Закон № 104/1992 и Закон № 140/1996⁶⁶. Те предвиждат нови престъпни състави, утежняване на наказателната отговорност и наказателноправни режими за редица престъпления, които могат да се извършат от престъпни сдружения. Сред тях са убийство (чл. 174–176), незаконно лишаване от свобода (чл. 189), поробване (чл. 190), изнудване (чл. 194), телесна повреда (чл. 211), измама (чл. 215), престъпления, свързани с нарушения на законовите режими за дейности с оръжия и боеприпаси (чл. 279–280), подправка на парични знаци, печати и други ценности (чл. 282–284), престъпления, свързани с нарушения на режимите, установени за някои стопански дейности (чл. 295–302, ал. 2), сводничество (чл. 328), проституция (чл. 329).

Старият НК предвижда **общ режим на наказателна отговорност**, дори за посегателствата, извършени при отегчаващи обстоятелства. **Румънският законодател чувства нуждата от инкриминиране на отделни правни деяния, за да обезсърчи дейността на престъпните групи.** В тази връзка е от значение да се направят някои бележки по отношение на две разпоредби от НК:

- Чл. 167 обявява за престъпление **предварителния сговор** като форма на престъпно съдружие. Разпоредбата предвижда, че образуването или създаването на организация или група с цел да бъде извършено престъпление срещу сигурността на държавата, се наказва с доживотен затвор или лишаване от свобода за срок от петнадесет до двадесет и пет години и лишаване от определени права. Същото наказание се налага и на онзи, който оказва съдействие или подпомага по какъвто и да е начин такава организация или група. Наказанието за сговарянето не може да надхвърля наказанието, предвидено за най-тежкото престъпление, включено в предмета на дейност на организацията или групата. Ако тези действия бъдат последвани от извършването на престъпление, се прилагат правилата за съвкупност. Всеки, който се предаде и разкрие извършено от него престъпление, преди то да бъде разкрито от органите на реда, не се наказва.

- Чл. 323 обявява за престъпление **сдружаването с цел извършване на престъпление**. Той предвижда, че дейността по сдружаване или основаване на сдружение с цел да бъдат извършени едно или повече престъпления, различни от изброените в чл. 167 (нов чл. 286) се наказва с лишаване от свобода за срок от три до петнадесет години. Същото наказание се налага и за оказване на съдействие и подпомагане на такова сдружение. Наказанието не може да надхвърля по тежест наказанието, предвидено от закона за престъплението, чието извършване е цел на сдружаването. Ако сдружаването бъде последвано от извършване на друго престъпление, извършителите на последното се наказват с наказанието, предвидено за това друго престъпление. Деецът не се наказва, ако уведоми органите на властта за съществуването на сдружението преди това да бъде разкрито и преди да бъде извършено престъпление от предмета му на дейност.

Престъпленията от предмета на дейност на престъпните сдружения имат особен характер и са инкриминирани в особени разпоредби поради тяхната изключително висока обществена опасност.

⁶⁶ Румънският НК е приет на 21 юни 1968 г. и влиза в сила през януари 1969 г. Той заменя предишния НК, озаглавен „Втори наказателен кодекс“, който действа от 1936 г. НК е обнародван в ДВ бр. 65 /1997.

3. Специални закони при действащия НК

При действащия НК повечето посегателства, относими към организираната престъпност, са предвидени в следните нормативни актове:

- Закон № 143/2000⁶⁷ за противодействие на незаконния **трафик с наркотични вещества** и употреблението им, който дава самостоятелно определение;
- Закон № 78/2000⁶⁸ за предотвратяване, разкриване и наказване на **корупционни действия**, който препраща към уредбата по НК;
- Закон № 678/2001⁶⁹ за предотвратяване и противодействие на **трафика на хора**, който дава самостоятелно определение на явлението;
- Закон № 656/2002⁷⁰ за предотвратяване и наказване на **изпирането на пари**, който също дефинира явлението;
- Закон № 243/2002, който потвърждава Извънредната правителствена наредба № **105/2001** относно държавната граница на Румъния. Този закон се отнася до **незаконната миграция**;
- Закон № 365/2002⁷¹ относно **електронната търговия**;
- Закон № 39/2003⁷² за предотвратяване и противодействие на организираната престъпност, който задава **обща правна рамка**;
- Закон № 161/2003, Титул III относно предотвратяването и противодействието на **информационната престъпност**;
- Закон № 535/2004⁷³ за предотвратяване и наказване на **терористични престъпления**;
- Закон № 95/2006⁷⁴ относно реформата в системата на здравеопазването. Според този закон **вземането на проби от или трансплантацията** на човешки органи, тъкани и/или човешки клетки, както и организирането на тези дейности, извършено с цел и при условия, различни от предвидените в закона, са обявени за престъпни и се наказват.

4. Новият Наказателен кодекс

Действието на разпоредби на НК, които се считат за правна рамка, и на специални закони, инкриминиращи явления от организираната престъпност, прави извънредно трудна и рискова квалификацията на определени престъпни деяния и установяването на наказателноправни режими на отговорността за тях.

Това е основната причина, поради която бе препоръчано **да се изостави нормативният паралелизъм** в инкриминирането на престъп-

⁶⁷ Обн. в ДВ, бр. 362 от 3 август 2000 г., изм., който изменя НК, като отменя разпоредбите относно незаконния трафик на наркотици.

⁶⁸ Обн. в ДВ, бр. 219 от 18 май 2000 г., изм.

⁶⁹ Обн. в ДВ, бр. 783 от 11 декември 2001 г., изм.

⁷⁰ Обн. в ДВ, бр. 904 от 12 декември 2002 г., изм.

⁷¹ Обн. в ДВ, бр. 959 от 29 ноември 2006,

⁷² Обн. в ДВ, бр. 50 от 29 януари 2003 г., изм.

⁷³ Обн. в ДВ, бр. 1161 от 8 декември 2004 г., изм.

⁷⁴ Обн. в ДВ, бр. 372 от 28 април 2006 г., изм., който отменя Закон № 2/1998 относно вземането на проби и трансплантацията на човешки органи и тъкани.

ни групи и да се установи по-точен критерий за дефинирането на сдруженията и тяхната дейност. По-конкретно препоръката се отнася до понятието за организирана престъпна група (Рамков закон № 39/2003), сдружаване с цел извършване на престъпления (чл. 323 от действащия НК), заговорническа и терористична група. Направен е извод и за необходимост от единна нормативна основа, която да предоставя самостоятелен правен статут на терористичното сдружение, предвид особеностите му.

По отношение на **общия режим на наказателна отговорност** за организирана престъпна дейност новият НК възпроизвежда уредбата по старите чл. 167 и чл. 323 в текстовете на новите чл. 286 и чл. 355.

А. По отношение на **трафика на наркотици и хора и експлоатацията на уязвими лица**, инкриминирани в Закон № 678/2001, всички правни разпоредби подлежат на систематизиране за по-голяма яснота и по-добра връзка една с друга и с НК. Това се налага и с оглед Закон № 300/2006, с който Румъния ратифицира Конвенцията на Съвета на Европа срещу трафика на хора, подписаната във Варшава на 16 май 2005 г.

Закон № 143/2000 относно **трафика на наркотици** обявява за престъпление производство, преработването, извличането, изготвянето, предлагането, предлагането за продажба, разпространението, продажбата, доставянето независимо от условията, брокеража, изпращането, изпращането за транзитно преминаване, транспортирането, внасянето или изнасянето на наркотични или други психотропни вещества.

Трафикът на хора по смисъла на специалния Закон № 678/2001 представлява набиране, транспортиране, превозване, настаняване и приемане на лица чрез заплаха, насилие или друга форма на принуда, отвлечение, измама, подлъгване, злоупотреба с власт или положение на уязвимост, или зависимост от даване или получаване на парична облага или полза за получаване на съгласието на лицето, което упражнява контрол върху друго лице.

Понятието за трафик на хора не е определено в действащия НК.

Новият НК въвежда диференцирани понятия за трафик на роби (чл. 202), трафик на възрастни (чл. 204) и трафик на деца (чл. 205). Трафикът на роби, както и поробването и държането в робство се наказват еднакво с лишаване от свобода от три до десет години в кумулация с лишаване от права.

Общото понятие за трафик на хора по основния състав по чл. 204, ал. 1 възпроизвежда определението по Закон № 678/2001, като добавя два

Каре 2. Изменение в режима на наркопрестъпленията

Старият текст на чл. 312 от НК относно наркопрестъпленията е отменен със Закон № 143/2000. Законодателната мярка се основава на новите обществени реалности и потребността да бъде задълбочен феноменологичният анализ и да бъдат засилени правните средства за противодействие и предотвратяване на наркотрафика. Според чл. 312 произвеждането, държането и всяка операция, свързана с разпространението на наркотични или токсични вещества, отглеждането с цел преработване на съдържащи ги растения или провеждането на опити с такива вещества, когато се извършват незаконно, се наказват с лишаване от свобода от три до петнадесет години и лишаване от права. Наказанието е от петнадесет до двадесет и пет години, ако деянието се извършва „организирано“. НК не определя съдържанието на тази организирана форма.

Новият закон предлага нов правен режим за противодействие и предотвратяване на трафика и потреблението на наркотици.

признака – злоупотреба с положение на невъзможност на жертвата да изрази воля и цел за експлоатация. Експлоатацията е определена в чл. 207 като насоченост към а) принудителен труд, несъобразен с изисквания за условия на труд,

Каре 3. Трафик на хора в Румъния

Едно от най-разпространените проявления на организираната престъпност в Румъния засяга трафика на хора и незаконната миграция. Установена е специализация на престъпните групи и тяхното разклоняване чрез въвлечането на чуждестранни граждани, особено от приемащите държави на експлоатация. На този етап Румъния е едновременно транзитна територия и държава на произход на жертвите.

Доказано е международното сътрудничество между различни мрежи от ръководители, информатори и доставчици. Трябва специално да се подчертае действителният професионализъм на мрежите за незаконна миграция, които на свой ред се управляват от мрежи от ръководители.

Извършителите нямат специален профил, принадлежат към различни възрастови групи, като мнозинството от тях са мъже. Обикновено са румънски граждани, които живеят в чужбина, познават добре района, в който живеят, и понякога са установили връзки с граничните полицейски служители. Субектите на трафик са организирани на различни нива - от лица, които действат спонтанно, до международните организирани мрежи.

Пряко заетите с вербуване са младежи (18 до 30 годишна възраст) от румънски произход, необразовани или слабообразовани, но внушаващи положително впечатление с външна демонстрация на благогенност (скъпи автомобили, телефони, облекло), с разкази за успехи си като работници мигранти и с обещанията за привлекателни условия на добре платен нискоквалифициран труд.

Мнозинството от жените, извършители и посредници при трафик, са жертви на трафик, които познават в подробности механизма на престъплението. Те се специализират в манипулирането на доверието на неопитни, слабообразовани и бедни млади момичета и в предоставянето им за експлоатация.

Мрежите привличат и транспортират момичета от Румъния и други бивши социалистически държави и ги продават за сексуална експлоатация в тяхната собствена държава или на международния пазар за проституция. Трафикът през Румъния се насочва към Испания и Италия, тъй като социалните, културните и езиковите сходства ги правят по-благоприятна среда за развиване на реални мрежи.

Незаконната дейност на участниците в престъпната група постоянно придобива нови форми и понякога има привидно законен характер. В някои случаи, организаторите имат дялове в търговски дружества с предмет на дейност извършването или предоставянето на определени услуги (например, посредничество на работна сила в чужбина). На тази основа те сключват договори за международен превоз на множество лица.

възнаграждение, социални и здравни правила; б) държане в робство или положение, подобно на робство; в) принуждаване към проституция, порнография и други форми на сексуална експлоатация; г) принуждаване към просия; и г) отнемане на телесни органи.

Разпоредбата на чл. 206 изрично постановява, че евентуалното съгласие на пострадалия е без правно значение.

Отговорността е утежнена с оглед квалифициращите признаци множество жертви, причиняване на тежка или средна телесна повреда и получаване на значителни материални облаги от деянието. Най-тежко е наказанието при настъпване на смърт или самоубийство на пострадали (лишаване от свобода до двадесет и пет години).

Въведен е втори основен състав за трафик по чл. 204, ал. 4. Той предвижда наказване на всеки, който съзнателно, пряко или непряко, постанови или допусне влизането в Румъния или оставането на нейна територия на лице, което не е неин гражданин и не пребивава в нея на законно основание и което е жертва на трафик. За да бъде престъпно, деянието трябва да е осъществено при следните обстоятелства: да е извършено чрез въвеждане в заблуждение, насилие, заплашване

или други форми на насилие срещу пострадалия; или чрез злоупотреба със специално положение на жертвата, настъпило поради нейната бедност или незаконно влизане или пребиваване, бременност, болест, физическо увреждане или умствено увреждане.

Трафикът на деца по чл. 205 е специален случай на трафик, квалифициран с оглед ниската възраст на жертвата, като отговорността е по-тежка, ако детето е под 15 години.

Б. Закон № 243/2002 определя **незаконната миграция** като деяния, при които извършителят набира, напътства или съветва едно или повече лица, за да преминат незаконно държавната граница, и при които извършителят организира някоя от тези дейности. Съгласно чл. 331 от новия НК явлението е определено като трафик на мигранти. То представлява осигуряване на незаконно влизане на територията на Румъния на лице, което няма румънско гражданство и не пребивава в Румъния на правно основание. От субективна страна то се характеризира с цел за извличане пряко или непряко на материална облага (ал. 5). Квалифициращите признаци са свързани с опасност за живота или сигурността на пострадалия или подлагането му на нечовешко или унижително отнасяне. Законът наказва самостоятелно документните престъпления, които типично съпровождат трафика и са елемент от неговото приготвяне, както и дейности, улесняващи престоя на жертвата в Румъния.

Законът не свързва изрично трафика на мигранти с организирана престъпна дейност.

В. Поради начина, по който Конвенцията на Съвета на Европа относно изпирането, проследяването, замразяването и отнемането на облагите от престъпления, приета в Страсбург през 1990 г., бяха пренесени в румънското наказателно законодателство, както и в резултат на съдебната практика, е необходимо да се изясни съдържанието на престъплението „**изпиране на пари**“ и разликата му с вещното укривателство. Разпоредбите на Конвенцията не бяха въведени, а просто преведени, без да се обърне внимание, че някои от тях вече се прилагат в румънското право. Така например разпоредбата на чл. 23 б. „в“ от Закон № 656/2002 (изм.) се припокриваше с чл. 221 от действащия НК относно вещното укривателство.

По смисъла на Закон № 656/2002 предмет на изпиране на пари са облагите от контрабанда, банкова/финансова измама, кражба на превозно средство, трафик на наркотици, подправка на парични знаци, престъпни прояви, свързани с обществени поръчки.

В областта на изпирането на пари новият НК е по-ясен по отношение както на определението за изпиране на пари, така и на разликата с вещното укривателство. В разпоредбата на чл. 268 той въвежда три основни състава на изпирането на пари. Първият се отнася до обмяната и прехвърлянето на парични средства със съзнанието, че са придобити с престъпление, и с цел да бъде прикрит или направен непроследим техният незаконен произход, за да се помогне на извършителя на това предикатно престъпление да избегне наказателно преследване, осъждане или изтърпяване на наказанието. Вторият състав се отнася до прикриването или въвеждането в заблуждение относно истинското естество, произход, местонахождение, обръщение или собственост върху имущество или права върху имущество със съзнанието, че то е придобито чрез престъпление. Третият състав обхваща придобиването, държането и използването на имущество със съзнанието, че е придобито по престъпен начин. НК пояснява, че понятието „имущес-

тво“ се отнася до движими и недвижими вещи, имуществени права и документи, установяващи имуществени права.

Освен това новият НК се стреми да разреши друго противоречие. То е свързано с възможността да се наложи наказание на извършителя на предикатното престъпление или на негов съучастник. Предвиденото разрешение изисква положителна оценка, за да осигури пълноценно прилагане на Конвенцията и други правни инструменти на ЕС.

Чл. 254 Длъжностно лице, което пряко или непряко поиска или получи пари или друга наследваща му се облага или не откаже такава, за да извърши, да не извърши или да отложи извършването на нещо по служба или за да наруши служебните си задължения, се наказва с лишаване от свобода от три до дванадесет години и лишаване от права. Ако деецът е лице, заемащо отговорно служебно положение, наказанието е от три до петнадесет години лишаване от свобода и от определени права. Предметът на подкупа се конфискува, а ако не може да бъде намерен, се присъжда неговата равностойност.

Чл. 255 Обещаването, предлагането или даването на пари или други облаги по начина и с целта по чл. 254 се наказват с лишаване от свобода от шест месеца до пет години. Деянито не е престъпно, ако деецът е бил принуден по какъвто и да е начин към него от получаващия подкупа. Подкупващият не се наказва, ако уведоми властите за деянието си преди то да е било разкрито от тях, дори подкупът да не е бил приет. В последните два случая предметът на подкупа се връща на този, който го е дал.

Чл. 256 Приемането от длъжностно лице, пряко или непряко, на пари или друга облага, след като то е извършило деяние по служба, се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до пет години. Предметът на подкупа се конфискува, а ако не може да бъде намерен, се присъжда неговата равностойност.

Чл. 257 Получаването или поискването на стоки или други облаги, или приемането на обещание или дар, пряко или непряко, за себе си или за другото от лице, което има или създава внушение, че има достатъчно влияние върху длъжностно лице, за да го убеди да извърши или да пропусне нещо по служба, се наказва с лишаване от свобода от две до десет години.

Г. По отношение на корупцията се вземат предвид текстовете на Закон № 78/2000, включително регламентацията по Закон № 161/2003 за осигуряване на прозрачност на някои публични качества и функции, както и на предпринемаческата среда, предотвратяването и наказването на корупцията. Закон № 78/2000 препраща към чл. 254-257 от действащия НК.

Новият НК не въвежда съществени изменения. Старите текстове са възпроизведени с подобрена редакция в новите чл. 308-309 и чл. 312. Въведен е признакът „за себе си или за другото“ при пасивния подкуп. Уредбата е разпростряна по отношение на чуждестранно длъжностно лице и изброени категории висши държавни служители, чието качество квалифицира подкупа. Наказанията са завишени. Въведени са текстове за неправомерно получаване на об-

лага за извършване на нещо по служба, което не съставлява нарушение (чл. 310-311).

Необходимо е корупционните престъпления, предвидени в специалното законодателство, да бъдат ясно определени и отграничени от корупционните деяния, извършени от длъжностно лице с публично качество. При корупционните деяния, извършени от длъжностни лица, се осъществява управленска функция или е налице управленско задължение, или деецът заема длъжност, която включва упражняване на държавна власт. Всяко от тези обстоятелства може да бъде тълкувано като квалифициращо при получаване и даване на подкуп, получаване на наследваща се облага, търговия с и купуване на влияние. Така възниква риск от припокриване на правни разпоредби, защото новият НК възприема значителен брой от действащите разпоредби на Закон № 78/2000.

Като последица от ратифицирането със Закон № 260/2004 на Допълнителния протокол към Конвенцията на СЕ относно изпирането на пари е

необходимо да се завърши изграждането на наказателноправната рамка относно даването и получаването на подкуп от лица, ангажирани с вътрешни или международни арбитражни процедури.

5. Правни определения

На първо място трябва да бъде отбелязано, че **„организираната престъпна дейност“ представлява твърде противоречив възглед, който не разполага с общоприето определение.**

Джей Албанезе, известен американски изследовател, определя теоретично организираната престъпност като: „продължително съществуващо престъпно предприятие, което действа умишлено с намерение да придобие облаги от незаконни действия, които се радват на значително обществено търсене. Неговото съществуване се поддържа със сила, заплашване и/или корумпиране на държавни служители...“⁷⁵.

На практика организираната престъпност може да бъде разглеждана като система от предумишлени неправомерни прояви от страна на членове на обществото, които действат за изграждане на противообществени структури, насочени към придобиване на незаконни облаги, с дългосрочен характер, неограничени по време, при условие, че целта на дейността бъде постигната с насилие, и закрилата на тази дейност се осигурява от противообществени споразумения с представители на държавната власт.

В своите *„Размисли върху организираната престъпност“*⁷⁶ румънският изследовател проф. Георге Антониу разглежда белезите на организираната престъпност от гледище на обстоятелството, че извършителите са организирани в престъпни сдружения, които разполагат с органична структура, разпределение на отговорности между участниците, програмиране на дейността в посока извършване на едно или повече престъпни посегателства.

В рамките на предмета от Закон № 39/2003 румънският законодател използва формулата **„организирана престъпна група“**. Това понятие е определено като „структурирана група от три или повече лица, която съществува известен период от време и действа с цел извършването на едно или повече тежки престъпления, за да придобие, пряко или непряко, финансова или друга материална облага“ (чл. 2, б. „а“), като възпроизвежда дефиницията, установена с Конвенцията на ООН от Палермо. Тази дефиниция не е възпроизведена в новия НК.

Румънският законодател придава стойност на следните **признаци на организираната престъпност**:

- множество извършители и добре дефинирана структура, която включва определена групова йерархия;
- добре определена цел за извършването на инкриминираните деяния, насочена към придобиване на възможно най-голяма облага;

⁷⁵ Вж. Albanese, J, PhD, Department Chair, Department of Criminal Justice, College of Humanities & Sciences, Contemporary Issues in Organized Crime, 1995, 211 pages.

⁷⁶ Вж. Antoniu, G, Reflections on organized crime, the Criminal Law Revue (RDP) №3, 1997, p.40-45.

Каре 4. Тежки престъпления

1. убийство, квалифицирано убийство, тежко квалифицирано убийство;
2. незаконно лишаване от свобода;
3. робство;
4. изнудване;
5. престъпления срещу наследството, от които са настъпили тежки последици;
6. престъпления, свързани с неспазване на режима за оръжията и боеприпасите, взривовите, ядрените и другите радиоактивни материали;
7. подправка на парични знаци и други ценности;
8. разкриване на стопанска тайна, нелоялна конкуренция, неспазване на разпоредбите за внос и износ, източване на фондове, неспазване на режима за внос на отпадъчни материали;
9. престъпления, свързани с обществените поръчки;
10. престъпления, свързани с хазарта;
11. престъпления, свързани с незаконния трафик на наркотични вещества;
12. престъпления, свързани с трафик на хора;
13. трафик на имигранти;
14. изпирание на пари;
15. корупция и всички свързани и поглъщани от нея престъпления;
16. контрабанда;
17. банкрут;
18. престъпления, извършени чрез използване на информационни или далекосъобщителни мрежи;
19. трафик на човешки органи и тъкани;
20. всяко друго престъпление, което се наказва с лишаване от свобода за срок от поне пет години.

• дейността е развита по организиран и координиран начин, който включва привличане на други лица от различни обществени, стопански, политически и правни среди.

Не може да се приеме за организирана престъпна група престъпно обединение, което е инцидентно създадено за непосредственото извършване на едно или повече посегателства, което не съществува продължително и не разполага с определена структура или предварително разпределени функции за всеки от участниците си.

Що се отнася до понятието за **тежко престъпление** по чл. 2, б. „б“ от Закон № 39/2003 румънският законодател изброява видове престъпления, които са обявени за такива от НК (вж. Каре 2). Общият признак на всички тежки престъпления е особеният обект, който включва обществените отношения за защита на общественения ред, за закрила на обществените ценности и за закрила от изброените видове престъпни посегателства.

По отношение на наказателната отговорност, Закон № 39/2003 предвижда, че образуването или създаването на организирана престъпна група,

както и оказването на съдействие или подпомагането по какъвто и да е начин на такава група, се наказва с лишаване от свобода за срок от пет до двадесет години в кумулация с лишаване от определени права. Тази уредба е възпроизведена в чл. 354 от новия НК, но наказанието е завишено на лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години.

Наказанието и по двата нормативни акта не може да надхвърля наказанието, предвидено от закона за най-тежкото от престъпленията, включени в целта на организираната престъпна група. Ако деянията бъдат последвани от извършването на тежко престъпление, се прилагат правилата за съвкупност. Ако сдружението е образувано инцидентно за непосредственото извършване на едно или повече престъпления, не съществува продължително и не разполага с определена структура или предварително разпределение на функциите сред участниците, се прилага разпоредбата на чл. 323 от НК (чл. 355 от новия НК).

Както Закон № 39/2003, така и новият НК предвиждат **оневиняваща хипотеза** за деец, който, след като е извършил престъпление, относимо към организирането на групата (даване на съгласие за участие, ръководене, подпомагане, съдействие, улесняване или съветване), раз-

крие организираната престъпна група пред органите на властта, преди тя да бъде разкрита от тях или преди да бъде извършено престъпление, свързано с нейната цел.

Допълнителен **привилегирован състав** допуска наказване с до половината от предвиденото наказание на лице, извършило образуване или създаване на организирана престъпна група или тежко престъпление от предмета ѝ на дейност, което направи разкрития в хода на наказателния процес до постановяване на присъдата, с които улесни разкриването и наказването на един или повече от членовете на групата.

Определението за организирана престъпна група в Закон № 39/2003, чл. 2, б. „а“) се отнася до особена форма на множество извършители (чл. 323 от НК, съответно чл. 355 от новия НК), приспособена към особеностите на престъпленията, извършвани в рамките на организираната престъпност. Признаците относно дейността по координиран начин при извършването на престъпното посегателство са общи и за организираната престъпна група и сдружението по чл. 323/355. Разликата се състои в това, че организираната престъпна група предполага дейността на поне три лица и намерение да се осъществи поне едно от престъпленията, изброени в чл. 2, б. „б“ от Закон № 39/2003, което трябва да е тежко. Законът не пояснява изрично понятието за тежко престъпление, а само изброява тежките престъпления и указва, че такива са всички, които се наказват с лишаване от свобода над пет години (вж. Каре 2). Като използва общ критерий за определянето им, законодателят всъщност указва, че всяко престъпление с тази наказуемост може да бъде тежко.

Ако в резултат на престъпление, извършено от членове на организирана престъпна група, бъде придобита облага, предмет на вещно укривателство по чл. 221 от НК (чл. 357 от новия НК), наказанието за укриването ѝ е лишаване от свобода за срок от три до десет години, но не може да надхвърля наказанието, предвидено за престъплението, от което укривателната облага е възникнала. Укривателството, извършено от съпруг или близък роднина на дееца, не се наказва.

Съгласно същия Закон № 39/2003 престъплението е с **транснационален характер**, ако е изпълнено кое да е от следните условия, заимствани от Конвенцията на ООН от Палермо:

- (1) изпълнителното деяние е извършено на територията на страната и в чужбина;
- (2) изпълнителното деяние е осъществено на територията на една държава, но значителна част от неговото приготвяне, планиране, ръководене или контролиране са извършени в друга държава;
- (3) изпълнителното деяние е осъществено на територията на една държава, но е част от дейността на организирана престъпна група, която извършва дейността си на територията на повече от една държава;
- (4) изпълнителното деяние е извършено в една държава, но е породило значителна част от престъпните си последици на територията на друга държава.

Субектът на тези престъпления е общ, тъй като законът не изисква особено качество.

Горепосоченото позволява да бъдат извлечени най-съществените **признаци на организираната престъпност**, които румънският законодател споделя устойчиво независимо от динамиката на законодателството. Това са:

- висока степен на организираност, която включва йерархия;
- устойчивост и вътрешна зависимост в рамките на сдружението;
- финансова, техническа и материална основа на дейността;
- координираност на престъпната дейност;
- идеология и етика на престъпното сдружение;
- нарастващ брой на извършените престъпления;
- престъпна специализация на дейността;
- изграждане на външни мрежи.

6. Институции, компетентни в борбата с организираната престъпност

Съгласно Закон № 508/2004⁷⁷ Дирекцията за разследване на организираната престъпност и тероризма (по-нататък Дирекцията) е „специализиран орган за противодействие на организираната престъпност и тероризма към прокуратурата към Върховния касационен съд...“.

Този специализиран орган упражнява правата и изпълнява задълженията, предвидени в закона по отношение на престъпленията, включени в компетентността му по закон. Правомощията му са установени в чл. 12 от организационния закон и включват престъпленията, криминализирани от специални закони. Дирекцията е подчинена на Министерството на обществените работи и прокуратурата към ВКС и координира дейността на териториалните служби за разследване на организираната престъпност и тероризма, които функционират на равнището на прокуратурите към апелативните съдилища, и на бюрата на Дирекцията, организирани на равнището на прокуратурите към трибуналите.

Дирекцията е оправомощена да действа върху територията на цялата държава и включва прокурори, специализирани в борбата с организираната престъпност и тероризма. Нейното управление се осигурява от главен прокурор и негов заместник и се координира от Главния прокурор на прокуратурата към ВКС. Дирекцията е организирана в служби и бюра, ръководени от главни прокурори, които имат заслуги в издирвателни и разследващи дейности по отношение на трафик на хора, подправка на документи, квалифицирано насилие, вътрешен и международен трафик

⁷⁷ Закон № 508/2004, обн. в ДВ бр. 1089/23.11.2004 г. относно организирането и дейността на Общественото министерство за направляване на разследването на организираната престъпност и тероризма.

на наркотици, изпиране на пари, тежки стопански престъпления, компютърни престъпления, тероризъм.

Румънският законодател задължава други ключови национални органи, каквито са МВР и МП, периодично да провеждат изследвания с цел да установяват пораждащите причини и благоприятните условия за организирана престъпна дейност и да инициират кампании за повишаване на обществената чувствителност. Освен това Министерството на обществените работи си сътрудничи с МФ, Сметната палата, Националната митническа служба, Националната служба за предотвратяване и противодействие на изпирането на пари, Търговско-промишлената палата, Националната банка на Румъния, Румънския комитет за бежанците и въпросите на миграцията, Румънския комитет по осигуряване. Специализираните структури на Министерството на публичните работи си сътрудничи със сродни международни институции и относими органи: Евростат, Европол и Интерпол.

Инкриминираните посегателства по действащия закон се разследват и разглеждат според процесуалните правила на НПК. Наказателното преследване се осъществява служебно. Разпоредбата на чл. 11 от Закон № 508/2004 предвижда, че образуването, ръководенето, участието в или подпомагането на организирана престъпна група подлежи на служебно разследване от прокуратурата и попада под юрисдикцията на трибунал като първоинстанционен съдебен форум.

III. ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

1. Вътрешни фактори и обстоятелства, пораждащи организирана престъпна дейност

Престъпните групи имат специфични белези (вж. Каре 3), когато действат в областта на незаконната миграция и трафика на хора, участниците в организираната престъпна група, възползвайки се от някои благоприятни фактори за развитието на тези престъпления, като например: макросоциални фактори, микросоциални фактори и индивидуални фактори, които взаимно си влияят.

а. Макросоциалните фактори са с висока степен на обобщеност и се отнасят до: грастичен спад на жизнения стандарт на населението, безработица, липса на достъп до законни средства за препитания за големи части от населението, липса или недостиг на съответни образователни програми (сексуално образование, междуличностни взаимоотношения, семейни отношения), недостиг на образователни възможности за някои части от населението, социално-културна среда, толерантна към дискриминацията на основата на пол и етнос и към домашно насилие; развитие на незаконна миграция на работна ръка, на международни мрежи за проституция, разрешително законодателство в приемащите държави, принудителен труд, корупция. От една страна всичко това представлява световен фактор за бедност на населението, а от друга – насърчава трафика на хора чрез използване на корумпирани държавни служители.

6. Микросоциалните фактори действат на равнището на някои обществени групи или семейства: бедност, липса на достъп до официална работа, до услуги и социални програми, недостиг на образование и трудов стаж, които важат както за извършителите, така и за жертвите на престъпления. Трафикът на хора често се свързва с отпадане от училище, разпадане на семейството и/или конфликтни отношения между родители и деца, девиантно поведение като алкохолизъм, домашно насилие, минала съдимост.

6. Индивидуалните фактори са извънредно разнообразни: несъответствие между индивидуалните цели и очаквания и необходимите ресурси за изпълнението им по законен път; възможности за престъпване на някои правни разпоредби, за да се получи работа в чужбина, и липса на информация за свързаните с това рискове; недоверие в околните или в институциите, които са оправомощени да предоставят съдействие или помощ.

Като цяло вербовчиците се възползват от равнището на бедност на народа, отчаяние и необразованост, като обещават бързо забогатяване и подобряване на жизнения стандарт, а хората стават жертва на сляпата си доверчивост.

Трябва да се вземе под внимание и стопанският аспект, при който има и други търговски предприятия, чиито предмет на дейност е настаняването на законни мигранти в чужбина, които действат законно на основата на националното и международното право, които са засегнати от незаконната дейност на организирани престъпни групи. Трябва да се отчита обстоятелството, че организирани престъпни групи не просто подкопават обществените отношения и ефективността на върховенството на закона, но и благоденствието на икономиката в държавата.

2. Анализ на съдебната практика

С представянето на следните два случая от съдебната практика се цели извършването на успореден анализ на **два сходни казуса на трафик на хора**. И двата се отнасят до незаконен трафик на мигранти, включително набирането на лица и подпращане на документи за самоличност.

Поради нормативната недостатъчност на законите разпоредби, тяхното тълкуване е предоставено на съдебната власт. За съдебната практика на този етап е характерна **противоречивостта** при прилагането и тълкуването на праните понятия като **пряка последица от нормативните празнини и незадоволителните определения в законите текстове, които могат да обосноват различни изводи и решения.**

Понятието за „**набиране**“ по смисъл на чл. 12, ал. 1 от Закон № 678/2001 и чл. 329, ал. 2 от НК е също така включено и в разпоредбата на чл. 71 от Извънредната правителствена наредба № 105/2001, която инкриминира набирането, ръководенето или съветването на едно или повече лица за извършването на незаконно преминаване на държавната граница, както и организирането на която и да е от тези дейности. Поради липса на законово определение за понятието „набиране“ то се

тълкува като **особена дейност на установяване, подбор и определяне на отделен човек по начин, че той да участва наравно с дееца**.

Първият случай представлява сериозен интерес, тъй като включва **престъпна дейност на румънски политик**⁷⁸.

Прокурорите от Дирекцията за разследване на организираната престъпност и тероризма приключиха наказателното разследване, започнаха наказателно преследване и постановиха предаване на съд на заместник-председателя на румънския Парламент по обвинение в извършването на следните престъпни посегателства:

- организиране на престъпна група;
- набиране, съветване и ръководене на едно или повече лица за извършване на незаконно преминаване на румънската граница и организиране на тези дейности;
- съучастие в подправянето на документи за самоличност и официални документи.

Всичките престъпления са извършени при условията на продължавано престъпление.

Със същия обвинителен акт са обвинени и още три лица във връзка с престъпления срещу установения със закон граничен режим и Закона за предотвратяване и противодействие на организираната престъпност. Доказателствата, събрани по време на предварителното следствие, показват, че в периода 2003–2004 г. заместник-председателят е използвал служебното си положение на високоставено длъжностно лице (гържавен служител), за да преведе незаконно през румънската граница две лица, да ръководи и съветва тази дейност, като е подправил официални документи и визи. Според наказателното разследване един от съизвършителите, Ф. Ф., е изпълнявал функции по набиране на мигранти и договаряне на цени. Вторият съизвършител, Р. И. А., е използвал официалното си качество на заместник-председател на Парламента, за да предизвика известно забавяне на митническите власти и пограничните полицейски служители, като е представил своя дипломатически паспорт едновременно с подправените паспорти. Третият съизвършител, Л. М. А., е отговарял за транспортирането и съпровождането на мигрантите.

По време на претърсването на жилището на обвиняемия Ф. Ф., разследващите органи откриват и изземват два пропуска, явно използвани от румънските парламентарни власти, но в действителност направени собственооръчно от заместник-председателя, без той да има права да го прави.

⁷⁸ При все това трябва да бъдат направени някои бележки: по времето, в което се подготвяше настоящият доклад, делото не бе приключено с окончателно съдебно решение и висеше пред Върховния касационен съд. Съгласно разпоредбата на чл. 23, ал. 11 от Конституцията всеки се счита невинен до доказване на противното с влязъл в сила акт на съда. Информацията относно това дело има за източник съобщението на прокуратурата към ВКС до средствата за масова информация от 11 март 2008 г.

На основата на доказателствения материал прокуратурата внася обвинителен акт във Върховния касационен съд, който е компетентен да гледа делото с оглед предмета му и качеството на обвиняемия.

По отношение на наказателната отговорност законът предвижда, че образуването или създаването на организирана престъпна група, както и съдействието или подпомагането ѝ под каквато и да е форма, се наказва с лишаване от свобода за срок между пет и двадесет години и лишаване от някои права. При индивидуализиране на наказанието се отчитат степента на обществена опасност на конкретното деяние и отегчаващите и смекчаващите отговорността обстоятелства.

Наказанието не може да надхвърля наказанието, предвидено от закона за най-тежкото от престъпленията, които организираната престъпна група си поставя за цел да извършва. Ако деянията са последвани от осъществяването на тежко престъпление, се прилагат правилата за съвкупности.

Описаните по-горе обстоятелства навеждат на извода, че обвиняемите са организирани в добре дефинирана престъпна група, като всеки от тях има предварително определени функции и отговорности. Най-важна е тежестта на извършените престъпления и тяхната повишена степен на обществена опасност. Те са пречка за прилагането на чл. 167 и чл. 323 от НК, които инкриминират сговора и сдружаването с намерение за извършване на престъпни посегателства.

Вторият случай е подобен и неговият анализ се стреми да разкрие различията в подхода на съдебните инстанции по отношение на трафика на хора и незаконното преминаване на държавната граница, по-конкретно по отношение на понятието „набиране“.

Трибуналът като първа инстанция осъжда обвиняемите С. А. Р., К. О. и Ю. К. И., както следва:

• С. А. Р. е признат за виновен по обвинение в извършването на:

1. трафик на хора (чл. 12 от Закон № 678//2001), за което е осъден на лишаване от свобода за срок от осем години и лишаване от определени права за срок от пет години;
2. сводничество (чл. 329 от НК), за което е осъден на лишаване от свобода за срок от четири години и лишаване от определени права за три години;
3. трафик на мигранти – лишаване от свобода за срок от три години;
4. подправяне на документи за самоличност – една година лишаване от свобода;
5. съучастие в незаконно преминаване на държавната граница – шест месеца лишаване от свобода.

Като прилага разпоредбата на чл. 33 и чл. 34 от НК относно множеството престъпления, съдебната инстанция осъжда обвиняемия да изтърпи най-дългото наказание от осем години лишаване от свобода, увеличено с една година (общо девет години) и пет години лишаване от определени права, като се мотивира с високата степен на обществена опасност на деянието и дееца.

• К. О. е осъден за:

1. трафик на мигранти – на лишаване от свобода за срок от две години;
2. съучастие в незаконно преминаване на държавната граница – лишаване от свобода за три години.

Наложено за изтърпяване е най-тежкото наказание от две години лишаване от свобода.

• Ю. К. И. е осъдена на лишаване от свобода за шест месеца за подправяне на документи за самоличност (чл. 293 от НК).

Решението е основано на обстоятелството, че през периода 2002-2003 г. обвиняемият С. А. Р. е набрал и транспортирал до Испания и Италия осемнадесет лица за сексуална експлоатация. Той е бил подпомогнат от К. О. Последният е обвинен за набиране на обвиняемата Ю. К. И., склоняването ѝ към проституция и улесняване на незаконното ѝ преминаване през границата с използване на чужд паспорт.

Присъдата е обжалвана от осъдените. Апелативният съд намира жалбата на К. О. за основателна и се произнася, че първата инстанция неправилно е квалифицирала дейността като трафик на мигранти, тъй като К. О. е бил само съучастник на подправянето на документи за самоличност и опит за незаконно преминаване на държавната граница. Тези факти не удовлетворява понятието за „набиране“, което въззивната инстанция определя **като специфично действие на установяване, подбор и определяне на лице, което да участва наравно с гееца в организирана форма на незаконно преминаване на границата**. По отношение на жалбата на С. А. Р., съдът я намира за неоснователна, като се обосновава с високата степен на обществена опасност, множеството на извършените деяния, целта на тяхното извършване и големия брой лица, въвлечени в престъпната дейност.

3. Анализ на правните, обществените и политическите последици на организираната престъпност

За 2007 г. целите, които Дирекцията за разследване на организираната престъпност и тероризма си поставя, са:

- Нахърчаване на дейността на териториалните служби в региони с висока престъпност;
- Нахърчаване на противодействието на незаконния трафик и употреба на наркотици, особено на уличния трафик в Букурещ;
- Увеличаване на дейностите по противодействие на компютърната престъпност, особено чрез устройства за ползване на кредитни карти;

Каре 5. Статистически профил на дейността на Дирекцията

През 2007 г. Дирекцията е приключила 7192 преписки, което представлява увеличение от 37,48 процента в сравнение с 2006 г., когато преписките са били 5231. Освен това Дирекцията е провела разследване по 2960 преписки за трафик на наркотици, което е със 139 процента повече от 2006 г.; 916 преписки за трафика на хора и на мигранти, с 30,6 процента повече от 2006. Трябва да се отбележи, че 246 от 1046 лица, които са били предмет на това престъпление, са малолетни. Що се отнася до компютърната престъпност, Дирекцията е работила по 364 преписки, което представлява увеличение от 100 процента спрямо 2006 г.; икономическите престъпления са засегнати в 142 преписки, със 75,3 процента повече от 2006 г.; а изпирането на пари - по 432 преписки, със 141,3 процента повече от 2006 г.

Източник: Статистически данни за дейността на Дирекцията по отношение на борбата с организираната престъпност, представени от Прокуратурата към Върховния касационен съд за 2007 г.

- Запълване на незаети щатни бройки, разпределяне на прокурорите по отдели и ясно определяне на функциите им.

Между 2004 г. и 2007 г. румънското правителство разработи Национална стратегия за борба с организираната престъпност, основана на серия от принципи и анализ на вътрешни фактори.

Правителството възприе въпросите на организираната престъпност като приоритетни, както и необходимостта от полагане на мерките за противодействие на дългосрочна и неделима визия. Принципът на професионализма във всички дейности предполага професионално обучение и опит на всички експерти, разпространяване на специалните знания, добри практики и работни инструменти, като всички дейности имат постоянен характер (принцип на непрекъснатостта). Също така Националната стратегия трябва да бъде координирана според принципите на законността, конституционностъобразността и съблюдаването на вътрешното законодателство и всички особени правила, предвидени в международните договори и конвенции, по които Румъния е страна. Личните данни, които се събират в резултат на специалните дейности, се оповестяват публично само по реда и при условията на закона (принцип на поверителността). Всички институции, ангажирани с противодействието на организираната престъпност, трябва да си сътрудничат и да координират дейността си, като основават добрите практики и процедурите си върху единен общонационален възглед.

Постигането както на общата, така и на специалните цели може да се повлияе от някои фактори на риска и вътрешната уязвимост, които са идентифицирани, оценени и отчетени в процеса на разработване и прилагане на плана за действие по Националната стратегия.

Като основни фактори на риска и вътрешната уязвимост са оценени: географското положение на Румъния, при което през територията ѝ преминават пътища, използвани от мрежите на транснационалните организирани престъпни групи; социална, политическа и икономическа нестабилност в някои региони, с които Румъния граничи; разрастването на мрежите на транснационалните организирани престъпни групи, които се занимават с трафик на хора, наркотици, оръжие и боеприпаси, високи технологии, радиоактивни и стратегически материали; разпространение на оръжия за масово поразяване, ядрени оръжия и неконвенционални смъртоносни оръжия; увеличен поток на незаконните мигранти; индивидуални и задружни дейности за получаване на достъп и употреба на информационни и далекосъобщителни системи и електронни съоръжения; увеличени корупционни действия; нараснала финансова и икономическа престъпност; контрабанда; нормативни празнини, недостиг на човешки, финансови и/или материални ресурси; липса или недостатъчност на сътрудничеството между правителствата.

IV. ПО-ДОБРО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В ОБЛАСТТА НА ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ

В становищата на правната доктрина особен интерес представлява ограничаването на дейността на организираната престъпна група до такава на множество извършители, инкриминирана в разпоредбите на

чл. 167 и чл. 323 от НК⁷⁹. Закон № 39/2003 предвижда, без да предоставя аргументирани основания за ограничаването, че образуването, ръководенето, присъединяването към или подпомагането по какъвто и да е начин на една група, която не е организирана група, с цел извършване на престъпна дейност, се наказва по правилата на чл. 167 или чл. 323 от НК.

Както бе споменато, условията за множественост на извършителите, продължителност на дейността им, намерението за постигане на обща престъпна цел, извършването на дейността координирано, както и конкретната йерархия и предварително разпределение на функции между всеки участник в групата са общи характеристики. Те навеждат на заключението, че единственият определящ критерий е конкретната престъпна дейност, която групата си поставя за цел да извършва. Изводът се налага от обстоятелството, че при липсата на която и да е от трите характеристики, необходими за съществуването на организирана престъпна група, този критерий не се счита изпълнен. Тежестта на престъплението е от решаващо значение за квалификацията на проявата като тежка организирана престъпна дейност. Така например, за да се квалифицира едно деяние по чл. 167 от НК (заговор), престъпната дейност трябва да бъде насочена към прояви срещу сигурността на държавата, предвидени в разпоредбите на чл. 155-163, 165 и чл. 166 от НК.

Що се отнася до престъпното сдружаване с намерение за извършване на престъпления, НК не ограничава възможните престъпни посегателства, които могат да бъдат всякакви престъпления, инкриминирани от НК, освен споменатите вече прояви (дейности на организирани престъпни групи и престъпления против държавната сигурност) и посегателствата, за които законът предвижда наказание лишаване от свобода за срок от пет години или повече.

По същия начин, повишената степен на обществена опасност на престъпленията по чл. 167 от НК и Закон № 39/2003 за предотвратяване и противодействие на организираната престъпност, в сравнение с престъплението по чл. 323 от НК, повлия на законодателя да предвиди, че в първия случай наказателното преследване пряко се осъществява от прокурор, а компетентната първа съдебна инстанция е трибунал.

V. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

През последните години делът на престъпните посегателства, свързани с организирани престъпни сдружения, постоянно показва, че обществената действителност изпреварва правната регулация.

Бързото разрастване и развитие на организираната престъпност е пряко свързано с динамиката на целия обществено-стопански организъм, като отразява проблемите и липсите при неговото функциониране.

⁷⁹ Вж. Olaru, Codrut, Preventing and Combating Organized Crime, RDP, year XI, № 4/2004.

Борбата с организираната престъпност може да бъде ефективна само при стопанско, политическо и нравствено възстановяване на обществото, което е предпоставка от решаващо значение за прилагането и спазването на закона. Необходимо е да бъде спряно изобилието от престъпления срещу публични и частни, общи и индивидуални интереси.

Опитът показва, че няма един единствен изцяло ефективен подход при противодействието на организираната престъпност. Успехът може да бъде осигурен само с широк кръг едновременно действащи стратегии. Те трябва да включват мерки за намаляване на условията за разпространяване на организираната престъпност и на нейните резултати, за да допринесат за премахването на тези опасни за обществото практики.

Програмите срещу организираната престъпна дейност трябва да бъдат основани поне на два елемента: прилагане на стопански, финансови и административни реформи за минимизиране на благоприятните условия за организирана престъпност и укрепване на различните институции, каквито са средствата за масова информация, Парламента, наблюдаващи агенции и съдебната власт, за да се засили **обществената чувствителност относно цената на организираната престъпност.**

7. Организираната престъпност в Турция

**Семра Джошкунтуна, член на
Адвокатския съвет на Истанбул,
правен експерт към Министерството на
правосъдието на България,
преподавател в Университета в Истанбул,
Катедра по отбрана и сигурност;**

**Алпер Кайа, адвокат в Адвокатския съвет на Истанбул,
член на Адвокатската колегия в Ню Йорк и от 1991 г.
на Международната асоциация на адвокатите;**

**Ива Пушкарлова, доктор по наказателно право,
Експерт по правни изследвания във Фондация РискМонитор**

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременната обща концепция за организираната престъпност я описва като комплекс от престъпни дейности с извънредно усложнена структура и механизъм за изпълнение, които се извършват систематично и взаимосвързано⁸⁰. По това организираната престъпност чувствително се различава от другите видове престъпна дейност. Престъпления, възникнали в стопанската сфера, каквито са незаконната търговия на злато и ценни метали и камъни, оръжие и наркотици, трафикът на хора, включително незаконно превеждане и търговия с имигранти, измамата и източването на фондове, инвестиции и субсидии, подкупът, незаконният трансфер на технологии, изпирането на пари и пр. неразривно се свързват с престъпните групи и така се превръщат в основни категории на организирана престъпна дейност. Националните и транснационалните престъпни сдружения, които извличат облаги от стопанското и общественото развитие на държавите, стават все по-широко разпространени и специализирани и подпомагат развитието на нови видове престъпления, свързани с дейността им. Придобитото от организирана престъпна дейност надхвърля националния брутен вътрешен продукт на много държави. Наличните парични фондове на турските, руските, италианските и албанските престъпни организации, които действат в Европа, достига до равностойността на 5.2 процента от годишния брутен вътрешен продукт на всички европейски държави, взети заедно (551 милиона щатски долара).

В резултат на движенията за демократични реформи в Централна и Източна Европа, които се развиват особено интензивно след 1989-1990 г., тези региони постепенно се присъединяват към световната пазарна икономика, като така допринасят за ускореното глобализиране на организираната престъпност.

⁸⁰ Понятието „организирана престъпност“ е използвано за първи път през 20-те години на XX век в САЩ, а през 60-те години като негови синоними са установени понятията „мафия“ и „престъпен организъм“.

В Турция съвременната организирана престъпност започва да се развива интензивно през 70-те години, когато стопанските ограничения създават непосредствено потребителско търсене на храни и предпоставят образуването на незаконни пазари и свързани с тях незаконни търговски дейности с алкохол, застраховки, протекция и пр. Местни бунтари започват да се обединяват, за да преодолеят икономическите затруднения и социалното неравенство. С увеличаване на пазарната конкуренция и намаляването на пазарите, организираната престъпност навлиза в търговските дружества. Учредяват се „кухи“ търговски дружества за усвояване на придобитото чрез престъпление и изпирането му в законната сфера, които прикриват престъпни сдружения, активни на незаконни пазари. Дейността постепенно преминава в процесите на приватизация.

Тъй като Турция е транзитна територия между развити и развиващи се региони в Източна Европа, тя попада под активното влияние на организираната престъпност. Статистическите данни за 2007 г. показват следните тенденции в нейното развитие:

- **Стремеж за осигуряване на продължителност на дейността и узаконяване на структурите и дейностите;**

- **Набиране на участници сред публични фигури и пенсионирани държавни служители на високи нива в йерархията на престъпните групи** и опит техният обществен имидж да се използва за узаконяване на групите и тяхната дейност. Само за 2007 г. са разкрити 133 държавни служители, които са активно въвлечени в дейността на престъпни организации;

- С нарастващата урбанизация (повече от 73 процента от 73-милионното население на Турция живее в градски райони) престъпните сдружения разкриват **тенденция да се насочват към престъпления, които създават имотни облаги** и влекат финансови санкции, и да се изтеглят от посегателства, използвани в миналото за изграждане на положителен обществен облик на престъпната група. Този процес съвпада с промяната на обществените нагласи към отказ от приемане на престъпните сдружения като по-ефективната алтернатива на държавните органи, годна да компенсира несигурността на съдебните процедури и изпълнението на съдебните актове. Заедно с измененията в законодателството и въвеждането на нови технологични и управленски практики в администрацията обществените предпочитания клонят към правните средства за защита на гражданските права;

- Урбанизацията е също така съпроводена с преминаване от земеделска към промишлена икономика през 90-те години. Това създава **нов тип престъпност**, включваща изпиране на пари, незаконна търговия, документни, компютърни и др. престъпления. Отговорът на наказателното законодателство на тези явления закъснява с няколко години. В началото той включва опити на правната система да приспособи действащите правни възгледи и едва в началото на XXI век започва да включва ново законодателство⁸¹.

⁸¹ Вж. A World Bank Country Study, Turkey, Informatics and Economic Modernization, 1993, стр. 199 и сл.

- **Увеличено въвличане на малолетни и неграмотни лица** за осъществяване на изпълнителното деяние в условия на посредствено извършителство;

- Ограничаване на възможностите на задържаните и осъдените на лишаване от свобода ръководители на престъпни сдружения да ги ръководят след настаняването си я местата за лишаване от свобода, като резултат от измененията на НК и реформата на системата на затворите.

Престъпните групи в Турция обикновено са йерархични и хомогенни, но през годините развиват транснационален характер, като се включват в трайно сътрудничество с престъпни групи из Европа.

Техният съюз с албанските престъпни сдружения се дължи отчасти на исторически обусловени културни, религиозни и етнически връзки и отчасти на склонността на албанските групи да се присъединяват към по-големи етнически общности, с които се чувстват свързани⁸².

Някои групи с турски произход, които са установени постоянно в Западна Европа и най-вече в Германия (разпределителен център за големите европейски пазари, където някои турски престъпни организации са установени от началото на 90-те години), Великобритания и Холандия, са специализирани в незаконен трафик на имигранти, наркотици и оръжие. Отскоро Унгария се ползва като регионална база за турски и албански групи, тъй като е новоприсъединен член на ЕС, близо до основните черни пазари в Германия, Италия и Полша и с по-слабо организирани структури за наблюдение и противодействие на престъпността в сравнение с някои от съседите ѝ.

На кратко организираната престъпност възниква като явление, което заплашва демокрацията и върховенството на закона и трябва да бъде предотвратявано и да му бъде противодействано. В Турция тази политика официално започва през 1998 г.

Каре 1. „Тюрките“

Организираната престъпност в Турция е доминирана от гузина кюрдски родове, известни под общото наименование „тюрките“. Преди векове това са групи контрабандисти, които действат в Кавказ и персийската граница на Османската империя и са тясно свързани с борбата за независимост на кюрдите в Турция, Иран и Ирак. Част от приходите им от хероин от Централна Азия, Пакистан и Афганистан покриват разходите за трафик на кюрдските бунтовници.

Освен с хероин тези групи се занимават още с пиратство на електронни и видеопродукти, подправка на паспорти и документи за самоличност. Освен това те образуват мрежи за проституция и робство, незаконен хазарт и широко разнообразие от изнудване, измама и обсебване.

„Тюрките“ имат корени в кюрдските общности в Германия, Швеция и други европейски държави.

Източник: Sullivan Brian, International Organized Crime: A Growing National Security Threat, May 1996 http://www.ndu.edu/inss/strforum/SF_74/forum74.html

⁸² Подобни взаимоотношения се развиват в САЩ и по-конкретно в Ню Йорк, където в продължение на десетилетия албанските престъпни групи предпочитат да действат под егидата и влиянието на много по-силните сицилианско-американски мафиотски фамилии. На Балканите албанските „разпространителски групи“ купуват хероин основно от турските търговци на едро, които все по-често използват Унгария, България и Румъния, за да складират наркотиците, вече преминал през веригата за доставка.

Каре 2. Известни държавни акции срещу организираната престъпност

„Нечисти пари”. Разследването започва в Бурса със задържането на седем души през 2006 г. и последващия арест на още тринаесет. Те са обвинени в организирана престъпна дейност, насочена към придобиване на материална облага чрез подправка на официални документи и измама на държавни служители. Съдебният процес не е приключил.

„Рулетка”. Разследването започва в Истанбул през 2007 г. с арестуването на двадесет и трима души. Петдесет и един, сред които известни манекенки и бизнесмени, са обвинени в хазарт, опит за убийство, грабеж, умишлена телесна повреда, отвлечане и участие в организирана престъпна дейност. Разследването продължава.

„Океан”. Разследването започва в Истанбул през ноември 2007 г. със задържането на осемнадесет лица, за които е установено, че участват в престъпна организация заедно с пенсионирани държавни служители и полицаи. Те са обвинени в грабеж, изнасилване, изнудване, телесна повреда, заплашване и пр. У тях са намерени оръжия, патрони, подправени документи и автомобилни номера. При претърсването на жилището на ръководителя ѝ са открити два лъва и тигър, които са конфискувани и предадени в зоологическа градина. Съдебният процес продължава.

„Сауна”. Операцията започва през 2006 г. в Истанбул и Анкара. Разследването започва, когато властите получават запис, направен със скрита камера в обществена сауна и проверката на седем сауни и масажни центрове. За пет от тях се установява, че се използват за прикриване на проституция. Съдебният процес продължава.

Източник: прессъобщения на изпълнителната и съдебната власт.

Изпълнителните органи

я осъществяват главно чрез структурни и административни мерки, сред които са: специализиране на човешките ресурси, въвеждане на високи технологии и информационни системи, аналитично наблюдение на явленията организирана престъпност, международно сътрудничество, прилагане на агресивни методи на разследване и събиране на доказателства, учредяване на специализирани отдели за борба с различни страни на организираната престъпност. Такива отдели действат към МВР (звено срещу контрабандата, компютърната и електронната престъпност и тероризма, дирекция за рехабилитация и наблюдение на зависимите от наркотици, отдел за проекти, изследвания и развитие, от-

дел за борба с тероризма) и МФ координирано с МВР (Специализиран отдел за борба с икономическата престъпност - МАСАК). Към МВР е изградена и Академия за борба с трафика на наркотици и организираната престъпност, която предоставя специализирани обучения на полицейски служители и експерти в управление на технологии, информационен анализ и пр. и извършва проучвания на организираната престъпност.

Наказателните съдилища се специализират в разглеждането на дела за престъпления срещу националната сигурност, контрабанда, нарушения на права на интелектуална собственост и търговски марки,

икономически и банкови престъпления и пр.

Каре 3. Споразумения за сигурност

Разнообразието и разрастването на организираната престъпна дейност в Турция подтиква държавата да сключи поредица от 44 двустранни и множество многостранни споразумения за сигурност. Най-важните от тях са:

1. Споразумение между Азербайджан, Грузия и Турция за борба с тероризма, организираната престъпност и други видове престъпления (30.04.2002 г.).

2. Гръко-турски протокол за борба с организираната престъпност (21.06.2002 г.).

3. Споразумение между Украйна и Турция за борба с организираната престъпност за разширяване на сътрудничеството (5.05.2003 г.).

4. Споразумение между ООН и Турция за увеличаване на сътрудничеството срещу трафика на наркотици и организираната престъпност (3.09.2003 г.).

**II. МЕЖДУНАРОДНИ
ПРАВНИ РАЗПОРЕДБИ
ОТНОСНО
ОРГАНИЗИРАНАТА
ПРЕСТЪПНОСТ В ТУРЦИЯ**

Стратегията за превенция и борба с организираната престъпност се основа в значителна степен на максимизиране на предимства-

та на международното сътрудничество. Турция е страна по основните международни споразумения относно организираната престъпност, сред които с водещо значение е Конвенцията на ООН от Палермо.

Според определението, което тя дава, организирана е престъпна дейност **„наказуема с лишаване от свобода поне четири години или по-тежко наказание, извършена с цел да се получи, пряко или непряко, финансова или друга материална облага“**.

Транснационална е всяка престъпна дейност, която удовлетворява следните изисквания:

- извършена е в повече от една държава;
- изпълнителното деяние е довършено в една държава, но е подготвено, планирано или започнато в друга държава;
- извършена е в една държава, но в рамките на дейността на престъпна организация, която действа в повече от една държава;
- извършена е в една държава, но последиците ѝ настъпват в друга.

Международни договори с други държави и международни организации и споразумения, свързани с изменения на турското законодателство, се ратифицират от Парламента с ратификационен закон. Разпоредбата на чл. 90 от Конституцията на Турция установява принципа на върховенство на ратифицираните международни споразумения над националното право. След влизането си в сила те имат силата на закон, но не могат да бъдат оспорвани за противоконституционност пред Конституционния съд.

В ЕС въпросите на организираната престъпност се обсъждат на срещи и семинари, насочени към по-дълбоко въвеждане на държавите членки в защитата на публичните финанси и усъвършенстването на действието на общия пазар. Въпреки че законодателни мерки *per se* все още не са предприети, действат множество рамкови решения със значението на важни поли-

Каре 4. Ратифицирани международни споразумения

1. КОНВЕНЦИЯ НА ООН ОТ ПАЛЕРМО, одобрена от Парламента (01.30.2003 – Закон № 4803)
2. ДОПЪЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА НЕЗАКОННАТА ТЪРГОВИЯ С ИМИГРАНТИ ПО ВЪЗДУХ, ВОДА И ЗЕМЯ, одобрен от Парламента (01.30.2003 – Закон № 4803)
3. ДОПЪЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕТО, ПРЕКРАТЯВАНЕТО, НАКАЗВАНЕТО НА ТЪРГОВИЯТА С БЕЛИ РОБИНИ И ДЕЦА И ТЪРГОВИЯТА С ХОРА, одобрен от Парламента (01.30.2003 – Закон № 4803)
4. ЧАСТНОПРАВНО СПОРАЗУМЕНИЕ НА ТУРЦИЯ С ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ НА ФОНДОВЕТЕ НА ЕС, одобрен от Парламента (04.17.2003 – Закон № 4802)
5. НАКАЗАТЕЛНА КОНВЕНЦИЯ НА СЕ СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА, одобрена от Парламента (01.14.2004 – Закон № 5065)
6. СПОРАЗУМЕНИЕ НА ОЕСД ОТНОСНО БОРБАТА СРЕЩУ ПОДКУПА, ИЗВЪРШВАН ОТ ЧУЖДЕСТРАННИ ДЛЪЖНОСТНИ ЛИЦА, одобрено от Парламента (03.09.2000 – Закон № 4518)
7. ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА СРЕЩУ ПОДПОМАГАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА, одобрена от Парламента (09.27.1980 – Закон № 2327)
8. ОСОБЕНО СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА НАРКОТИЦИТЕ, 1961, одобрен от Парламента (12.27.1966 – Закон № 812)
9. СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА ПСИХОТРОПНИТЕ ВЕЩЕСТВА 1971, одобрено от Парламента (10.27.1980 – Закон № 2326)
10. КОНВЕНЦИЯ НА ООН ОТНОСНО НЕЗАКОННИЯ ТРАФИК НА НАРКОТИЦИ И ПСИХОТРОПНИ ВЕЩЕСТВА, одобрена от Парламента (10.21.1995 – Закон № 4136)
11. ЕВРОПЕЙСКА КОНВЕНЦИЯ ОТНОСНО ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ, ОТНЕМАНЕТО, ЗАДЪРЖАНЕТО И КОНФИСКАЦИЯТА НА ИМУЩЕСТВО, ПРИДОБИТО ОТ ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ, Погнуса (09.27.01)
12. КОНВЕНЦИЯТА НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ЗА СЪДЕБНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА, одобрена от Парламента (03.18.1968 – Закон № 1034)
13. ДОПЪЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ КЪМ КОНВЕНЦИЯТА НА СЕ ЗА СЪДЕБНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА, одобрен от Парламента (05.18.1957 – Закон № 3363)
14. ЕВРОПЕЙСКА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЕКСТРАДИЦИЯ, одобрена от Парламента (11.18.1959 – Закон № 7376)
15. ДОПЪЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ КЪМ ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЕКСТРАДИЦИЯ, одобрен от Парламента (05.08.1991 – Закон № 3732)

тически документи, очертаващи законодателната политика на Турция по предотвратяване и противодействие на организираната престъпност⁸³.

III. НАЦИОНАЛНО НАКАЗАТЕЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ОТНОСНО ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

1. НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС – ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Каре 5. Национално законодателство относно организираната престъпност

НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС № 765 (03.13.1926 – RG № 320)

ЗАКОН ЗА ПРЕСТЪПНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ С ЦЕЛ ИМОТНА ОБЛАГА № 4422 (08.01.1999 - RG № 23773)

КОДЕКС ЗА БОРБА С ТЕРОРИЗМА № 3713

КОДЕКС № 6136 ОТНОСНО ОГНЕСТРЕЛНИТЕ ОРЪЖИЯ, НОЖОВЕТЕ И ДРУГИТЕ СРЕДСТВА НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

КОДЕКС № 4926 ОТНОСНО БОРБАТА С НЕЗАКОННАТА ТЪРГОВИЯ С АЛКОХОЛ

КОДЕКС № 4208 ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА ПЕЧАЛБИТЕ ОТ ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ

„Извършването на престъпления от организираност“ не е чужда концепция на турското наказателно право от въвеждането ѝ в турското законодателство със Закон № 4422 през 1990 г. При все това, НК както преди, така и след поправките със Закон № 5237⁸⁴ от 2004 г., не съдържа законово определение на видовете престъпни сдружения, въпреки че използва понятията „**организирана група**“ (чл. 58, чл. 78), „**престъпна група**“ (чл. 6 и др.) и „**организирана престъпна група**“ (чл. 149).

А. Конвенцията на ООН от Палермо, която дефинира последното понятие, е инкорпорирана в турското национално законодателство. При все това, международната разпоредба не е самозипълняваща се; тя трябва да бъде изрично инкорпорирана или поне повторена в норма на НК, за да произведе пълно правно действие. По тази причина, **остава спорно дали организираната престъпна група е правно определена в Турция.**

Б. В разпоредбата на чл. 6 НК определя единствено понятието за **участник в престъпна група**. Такъв е „всеки, който образува или управлява престъпна група, или се присъедини към такава, или установи сътрудничество с други престъпни групи за извършване на престъпление“. Така НК предвижда еднакъв общ режим за различните форми на организирана престъпна дейност, въпреки тяхната различна степен на обществена опасност. Диференциацията на наказателната отговорност се осъществява чрез специални разпоредби за различните видове

⁸³ Например според споразумението с OECD за предотвратяване на подкуп на чуждестранно длъжностно лице в областта на международните търговски сделки и Турския кодекс № 252/5 това престъпление има различен фактически състав в сравнение с обикновения подкуп.

⁸⁴ Също известен като Новия турски НК, който ще бъде цитиран по-долу като Закон № 5237. Той е от ключовите реформи, установени от ЕС като условие за започване с Анкара на преговори за присъединяване през октомври 2005 г.

посегателства, които може да бъдат включени в предмета на дейност на групата.

Особеното качество на извършителя като **участник в организирана група** представлява основание за съда да наложи специален режим за изтърпяване на наказанието (чл. 58, ал. 9). НК не установява изрично приликите и разликите между „престъпна“ и „организирана“ група. Доколкото се ползват две понятия, трябва да се предположи, че те се отнасят до различни явления. Специалните правомощия на съда по чл. 58, ал. 9 не са приложими към участници в престъпни групи, а понятието „участник в организирана група“ не е синоним на „участник в престъпна група“ по смисъла на чл. 6 от НК.

В. Разпоредбата на чл. 78, която обявява за престъпни образуването, управлението и участието в организирана група, разграничава тежестта на наказанието за всяка от тези форми на организирана престъпна дейност. Първите две престъпления се наказват по-тежко (лишаване от свобода за срок от десет до петнадесет години), отколкото третата (лишаване от свобода от пет до десет години).

Отново, разпоредбата не установява никакви признаци на организираната група. Това прави невъзможно извличането на теоретично определение. Разпоредба с подобно съдържание (чл. 220) наказва образуването и управлението на организирани групи с намерение за извършване на престъпления. Текстът определя, че в организираната група трябва да участват поне три лица. Наказателната отговорност е разграничена и според годността на групата да извършва престъпни посегателства от гледище на нейната структура, брой участници, контрол върху средства и съоръжения с престъпно предназначение. По този начин НК указва, че групата е структурирана, т.е. има йерархична организация на членството с възможно разпределение на функции между участниците.

Законодателят търпи критика **с неуспеха си да съгласува двете разпоредби**. Разпоредбата на чл. 78 се отнася до обикновеното образуване, управление и участие в организирана група, а чл. 220 – до същите изпълнителни деяния, извършени с престъпно намерение. Разумно е да се очаква престъпната цел да не е елемент на фактическия състав по чл. 78. Това намалява обществената опасност на посегателствата по този текст и поставя два въпроса. На първо място, какво определя престъпния характер на организираната група, ако нито нейните участници, нито нейните ръководители и основатели целят извършването на престъпления? На второ място, защо престъпленията по чл. 78 се наказват по-строго от тези по чл. 220⁸⁵? Очевидното стълкновение между разпоредите и незавършеният законодателен възглед, който прозира зад тях, не могат да бъдат преодоляни чрез тълкуване, а само с изменение на НК. *De lege ferenda*, може да бъде препоръчано чл. 78 да бъде отменен.

Разпоредбата на чл. 220 има и други недостатъци. Нейната първа алинея установява определена тежест на наказателната отговорност за образуване и управление на група, само ако **последната не е годна**

⁸⁵ Чл. 220 предвижда лишаване от свобода за срок от две до шест години за образуване и управление и от една до три години за участие в групата.

да извърши престъпление. Няма отговор на въпроса каква би била отговорността, ако групата разполага с такава годност.

По-нататък чл. 220 **смесва понятията „организирана група“ (ал. 1, 2 и 4) и „организирана престъпна група“ (ал. 3, 5-8), като очевидно има предвид едно и също явление.** Може да се предположи, че законодателят използва двете понятия като синоними, но докато това не бъде изрично установено в НК, такова заключение не може обосновано да се поддържа. Смесването може да бъде преодоляно само със законодателни изменения, които да прецизират редакцията на нормите.

Систематичното тълкуване на чл. 78 и чл. 220 заедно с други наказателноправни разпоредби позволява извода, че организираната група може да бъде въввлечена в извършването на определени видове престъпления. Тази въввлеченост представлява основание за утежняване на наказателната отговорност на извършителя с до една втора от наказанието, предвидено за еднолично извършване на деянието. Такива разпоредби са чл. 79 (незаконно въвеждане на имигранти в страната) и чл. 142 (квалифицирана кражба). Очевидно, турският законодател третира тези посегателства като потенциален предмет на дейност на организираните групи, които представлява цел на участниците и ръководителите им.

Същият подход се използва за очертаване на дейността както на обикновената, така и на въоръжената организирана престъпна група. НК свързва първата с квалифициран грабеж (чл. 149), държане или доставяне на опасни вещества без разрешение (чл. 174, ал. 2), производство и търговия с наркотици (чл. 188, ал. 5), склоняване към проституция (чл. 227, ал. 6), просия (чл. 229), изпирание на пари (чл. 281, ал. 3). Въоръжената организирана престъпна група е установена в чл. 312, който я разграничава от обикновената организирана престъпна група по два признака – да е въоръжена и да има за предмет на дейност престъпление срещу публичното доверие (погръбяване на парични знаци и други ценности, печатни знаци, документи, лични удостоверения, злоупотреба с подпис) и срещу общественото спокойствие (заплашване с намерение за предизвикване на страх и паника в обществото, провокация към престъпление, възхваляване на престъпление или на престъпник, предизвикване на обществена враждебност, предизвикване на незаконно гражданско неподчинение).

Така предметът на дейност на престъпното сдружение се използва мълчаливо от законодателя като критерий за разграничение на различните видове престъпни сдружения.

Г. НК урежда някои хипотези на **множество престъпления.** Ако участник в организирана група извърши посегателство от нейния предмет на дейност, се прилагат правилата за съвкупности (чл. 220, ал. 4). Също така, ако деецът не е участник в престъпното сдружение и извърши престъпление от негово име или подпомогне дейността му, той се приравнява на участник в сдружението и се наказва за двете престъпления (чл. 220, ал. 6-7). Ръководителите на организирани престъпни групи допълнително се наказват за всички престъпления, извършени в рамките на дейността на групата (чл. 220, ал. 5); НК изхожда от възгледа, че

те не може да не са съзнавали или да не са подкрепяли извършването на тези посегателства, тъй като ръководната функция по определение включва знание и искане определени посегателства да бъдат извършени и власт същите посегателства да бъдат извършвани.

Д. Доколкото организираната престъпна дейност се разследва трудно без съдействието на настоящи или предишни участници/ръководители/основатели на престъпното сдружение, разпоредбата на чл. 221 предвижда освобождаване от наказателна отговорност в хипотеза на **самоволен отказ от организирана престъпна дейност**. Ако децът е основател или ръководител на организирана престъпна група, той няма да бъде наказан, ако лично я разпусне или подпомогне разпускането ѝ чрез предоставяне на информация, преди да започне наказателно преследване срещу извършител на престъпление от предмета на дейността на групата. Наказание не се налага на участник, който уведоми властите, че доброволно напуска организираната престъпна група, без да е извършил друго престъпление извън участието си. Ако участникът е задържан преди да е извършил престъпление от предмета на дейността на групата, той може да избегне наказание, ако подпомогне разпускането ѝ и предостави информация от голямо значение за задържането на други извършители.

Наказание не се налага и на основател, ръководител или който и да е от участниците, който, след като доброволно се предаде на органите на правосъдието, предостави информация за структурата на организираната престъпна група и престъпленията, извършени в рамките на нейната дейност. Ако такава информация бъде дадена след като субектът е задържан, наказанието се намалява най-малко с една трета и най-много с три четвърти.

Действията на лицата, които се ползват от привилегията на самоволния отказ, се наблюдават в продължение на една година като предпазна мярка.

При все това, режимът се отнася само до лица, свързани с дейността на организирани престъпни групи. НК не предвижда отпадане на отговорността за участници, основатели и ръководители на организирана група или на престъпна група.

Е. Някои от горепосочените разпоредби съдържат израза „извършване на престъплението **в рамките на дейността на организираната (престъпна) група**“ (чл. 142, 174, 188), а други ползват фразата „**извършено от организирана (престъпна) група**“ (чл. 79, 149). Двата израза трябва да бъдат считани за синонимни, но първият следва да бъде предпочетен като по-точен, тъй като извършител на престъпление по турското наказателно право може да бъде само физическо лице, а не група от лица (чл. 20). Освен това, обикновено не всички участници в престъпно сдружение участват в извършването на престъпление, а някои от тях може и да нямат представа за неговата подготовка и изпълнение. По тази причина, технически погледнато, деянието само в редки случаи може да се приеме за извършено „от“ сдружението.

Ж. В турския НК се съдържа уредба на особена форма на организирана престъпна дейност. Някои разпоредби включват като квалифициращи обстоятелства извършването на посегателството

„чрез осигуряване на облага за престъпна група“ (чл. 149, ал. 1, б. „г“) и „чрез възползване от терористичен акт, извършен от съществуващо или потенциално“ престъпно сдружение (чл. 149, ал. 1, б. „ф“, чл. 264, ал. 4). Първото обстоятелство се отнася до появата на някакъв вид материална или нематериална придобивка, която пряко и обективно облагодетелства конкретна престъпна група. Второто обстоятелство засяга посегателство, извършено в обстановка на голяма обществена тревожност, когато обществените механизми за закрила на правата не функционират или са ангажирани с приоритетни права – след терористичен акт, отговорността за който принадлежи на престъпно сдружение. В тази обстановка престъплението може да бъде извършено извън дейността на терористичната група, но като пряка последица от нея, тъй като тя е създала криминогенна среда.

3. Организационните форми на престъпно сдружаване трябва да се разграничават от форми на инцигентно престъпно съдружие, каквито са „група от лица“ (чл. 109, ал. 3, б. „б“), съизвършителство (чл. 149, ал. 1, б. „с“), „група“ (чл. 214-216), „въоръжена група от задържани или осъдени лица“ (чл. 290, ал. 3) и престъпен съюз (чл. 314). Всички те се учредяват за незабавното осъществяване на определено конкретно престъпление без предварително разпределение на функции между извършителите и без устойчива йерархична структура⁸⁶.

2. НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС НА ТУРЦИЯ – СПЕЦИАЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Най-разпространените проявления на организираната престъпност в Турция са трафикът на оръжие, горива, хора и наркотици и дейността на терористичните организации.

Това престъпление се извършва най-масово в Югоизточна Турция. Липсата на адекватен държавен контрол в Северен Ирак и военният режим, установен там, както и присъствието на транснационални престъпни организации в този регион, увеличават броя на тези посегателства. Действа канал за трафик на оръжие към Западна Европа, който преминава през Турция към Сърбия и Черна Гора. Турски малки оръжия и леко въоръжение все по-често преминават през черния пазар към Западна Европа през Балканския път, който се използва за трафик на героин и други наркотици.

Трафик на оръжие

Трафикът на оръжие и радиоактивни вещества е криминализиран с чл. 174 от НК през 2005 г. Разпоредбата определя посегателството като неразрешено производство, износ и внос на ядрени, радиоактивни, химически или биологични вещества, които могат да се

взривяват, да горят, да разрушават или да имат вредно, токсично или животозастрашаващо въздействие, както и пренасянето на такива

⁸⁶ Разпоредбата на чл. 312 от отмененото турско наказателно законодателство преследва сдружаването с цел извършване на престъпление от две или повече лица по какъвто и да е начин, както и поддържането на такова престъпно обединение. Поддържането е понятие, което описва дейността на сътрудник или помощник, която се наказва по-леко от деянието на главния извършител. Видът на посегателствата, които обединението си поставя за цел да извършва, е без значение. По тази причина чл. 313 може да се тълкува като обща клауза, спрямо която всички останали разпоредби относно организираната престъпна дейност (относно трафик, контрабанда, престъпленията, свързани с наркотици и пр.) са специални.

вещества през територията на страната, купуването, съхранението, продаването или преработването им, или изнасянето на материалите или съоръженията, необходими за производството, преработването или използването на тези вещества. Наказанието е лишаване от свобода за срок от три до осем години и глоба в размер до 5 000 турски лири. Ако престъплението е извършено в рамките на дейността на организирана престъпна група, наказанието се удвоява.

През 2007 г. са образувани 598 следствия по обвинение в трафик на оръжия и радиоактивни вещества, но наказателният процес по никое от тях не е приключил.

Трафик на наркотици

Неразрешени организирани дейности с наркотици са обявени за престъпни с чл. 188 от НК (производство, внасяне, изнасяне, продажба, оставяне, пренасяне, съхранение, закупуване, приемане и транспортиране). Ако са осъществени в рамките на дейността на организирана група, наказанието се удвоява и може да достигне лишаване от свобода за срок от тридесет години, ако деянието е свързано с морфин, морфинова база, хероин или кокаин.

Разпоредбата на чл. 192 от НК предвижда освобождаване от наказателна отговорност при самоволен отказ. Ако деецът извърши престъпление, свързано с производство или търговия с наркотици и уведоми властите за имената на съучастниците си или за местонахождението или местопроизводството на наркотиците преди властите да са получили вече такава информация, не се наказва. Разпоредбата се прилага,

Карте 6. Пътища на наркотрафика

Географското разположение на Турция я поставя на кръстопътя на три основни пътя на наркотрафика:

1. Балканският път започва от маковите плантации на Северозападна Азия, пресича Иран и Турция и се разделя на два основни клона през Балканския полуостров. Северният път достига до Германия (водещ разпределителен център в Европа) през България-Румъния-Унгария-Австрия. Южният път достига до Италия по море през Гърция. Опиатите се пренасят през Балканския път от Изток на Запад, докато прекурсорите и синтетичните наркотици преминават по обратния маршрут, като така подчиняват Турция на двупосочен трафик. През 1998 г. Тим Бьотхаут ван Золинге изчислява, че 75 процента от хероина, който влиза незаконно в Европа, преминава през Балканския път.

2. Северния Черноморски път също се разделя на два клона, които тръгват от Афганистан и достигат Западна Европа. Северният път преминава през централноазиатските републики, Русия, Украйна, Беларус и Полша. Южният клон минава през Иран, Азербайджан, Армения, Грузия и Русия. В резултат на реструктурирането на Централна Азия след разпадането на СССР, разрушението на Бейрут през 80-те (което води до преминаване към Истанбул на ролята му на основно пристанище в търговията с наркотици) и ефективната дейност на турските органи за борба с наркотиците Северният Черноморски път се използва все по-често в сравнение с Балканския. По него преминава афганистански хашиш, успоредно с хероина по Балканския път.

3. Източният Средиземноморски път тръгва от пристанищата на Пакистан и достига западноевропейските пазари през Индийския океан, Червено море и Суецкия канал и пренася морфин и хероин.

Въпреки разположението на Турция на пътя на наркотрафика, от неотдавна докладите показват, че тя е засегната от трафик на синтетични наркотици (каптагон и екстази), който се предпочита от престъпните сдружения като относително по-доходоносен. Поради този трафик Турция е поставена пред задълбочаващ се проблем с наркозависимостта.

Турция е зона за съхранение и производство на наркотици, особено хероин. Хероиновите прекурсори, които се доставят от Западна Европа, Балканите и Русия, и афганистанските опиати захранват лаборатории на различни места в Турция и в Иран, близо до границата му с Турция. Базиран в Турция престъпни сдружения контролират значително количество от хероина, пласиран на западноевропейския пазар.

Турция е сред двете държави, които по оценка на Международния съвет за контрол на наркотиците (INCB) законно отглеждат опиум за извличане на алкалоиди. В началото на 70-те международен натиск, оказван главно от администрацията на Никсън, принуждава Турция да приложи през 1974 г. по-строг контрол върху производството на опиум, като го ограничи до количества, необходими за фармацевтични цели. Оттогава не е отчетено отклоняване на опиум към незаконни канали.

Източник: Република Турция, ECO DCCU Country Profile 2005; U.S. International Narcotics Control Strategy Report 2004

само ако информацията позволява да бъдат задържани съучастниците или да бе заложен предметът на престъплението (ал. 1). Наказанието се намалява с една четвърт до една втора според естеството на съдействието, ако деецът доброволно съдейства и подпомогне разкриването на престъпление или задържането на извършителя му или на неговите съучастници.

Много оригинална и потенциално високоефективна е разпоредбата на чл. 192, ал. 4. Тя предвижда освобождаване от отговорност, ако деецът е зависим от наркотици и се обърне към властите с молба да бъде лекуван. Молбата трябва да бъде подадена преди да започне разследване за покупка, приемане или държане на наркотици, които предизвикват пристрастяване или имат възбуждащо действие.

Всички тези разпоредби, макар и широко формулирани, са приложими към случаи на организирана престъпна дейност.

Профилът на наркотрафикантите навежда на извода, че повечето извършители активно злоупотребяват с психотропни вещества и са осъждани за други видове свързани с трафика престъпления, като делът на неосъжданите е изключително нисък. Така например, според статистиките за 2007 г. сред задържаните за трафик на наркотици лица (над 5000) има осъждани за кражба (280 лица), незаконно притежание и контрабанда на оръжие (211), тероризъм (14), убийство (107), организирана престъпна дейност (118), подправка на документи и измама (100), грабеж (57), изнасилване (27), контрабанда на алкохол и цигари; трафик на хора и други престъпления.

Предотвратяването и борбата с трафика на наркотици са сред дългосрочните приоритети на турската изпълнителна и законодателна власт. Сред относимите изпълнителни агенции (националната полиция, жандармерията, митническите и пограничните власти) полицията засега остава най-добре развитата държавна структура за борба с трафика на наркотици.

Практиката на контролираните доставки, препоръчана от Споразумението на ООН срещу контрабандата с наркотици и психотропни вещества от 1988 г., е установена със закон в Турция от 19.11.1996 г. Броят на контролираните доставки се движи между единадесет и четиринадесет на година⁸⁷. Тридесет и трима са пребиваващите в Турция чуждестранните агенти за връзка от шестнадесет държави. През 2006 г. са отчетени успехи. Турция е сред държавите, които залавят най-големи количества хероин в света и това се оценява положително в докладите на Европейската комисия за Турция.

Трафикът на алкохол и цигари е тясно свързан с трафика на наркотици и правните им режими частично съвпадат. Той се счита за вреден както за общественото здраве, така и за данъчните приходи в държавния бюджет. Престъпната дейност е насочена главно към спиртни напитки, които се произвеждат без необходимите разрешения или се търгуват в зони за безмитна търговия, особено по границата. През 2007 г. общият брой на разследванията е 2307 срещу 3407 обвиняеми.

⁸⁷ Вж. Република Турция, ECO DCCU Профил на държавата, 2005 г.

Трафик на хора

Турските престъпни групи предимно съгласуват, финансират и улесняват търговията с наркотици, но техният опит при транспортирането, сдружаването и управлението на сдруженията подпомага и незаконната миграция и трафика на хора.

И двете престъпления са известни на света като форми на съвременното робство. От „транзитна зона“ Турция постепенно се превръща в „зона за прицел“ и посреща нарастващ трафик на хора. Те идват от политически и икономически нестабилни азиатски и африкански държави на път към Европа в търсене на по-добри условия на живот срещу принудително слугуване, труд или проституиране срещу превоз.

Турските престъпни организации използват стратегическото геополитическо разположение на страната, за да разширят операциите си в сферата на незаконната имиграция и трафика на хора в световен мащаб. Повечето от тях предпочитат да действат в рамките на собствената си етническа и семейна среда и на Балканите са предимно с турски и албански произход. Все пак, през 2007 г. е разкрито сътрудничеството на дванадесет транснационални престъпни организации, заети с трафик и търговия на хора и сводничество с престъпни структури в Близкия Изток и бившите социалистически държави при транспортирането на бежанци от Африка за Европа. Съдебните производства по тези обвинения все още не са приключили.

В действителност доскоро концепцията за трафик на хора е непозната за турското наказателно право. Въпреки че въпросите на незаконната миграция не са пряко уредени със закон, някои нейни аспекти се обхващат от НК № 765 и Закон № 4422. Тя е сред централните въпроси в преговорния процес по присъединяването на Турция към ЕС, което личи ясно както от Предприсъединителното споразумение от 2000 г., така и от Турската национална програма от 2001⁸⁸. Въпреки това, едва през 2002 г. НК е допълнен с разпоредби относно трафика с хора (чл. 201/а и чл. 201/б).

Според тези норми незаконното превозване на мигранти е определено като подпомагане с намерение за пряко или непряко придобиване на материална облага на чуждестранни граждани или лица без гражданство, или лица, на които е отказано разрешение за постоянно пребиваване в Турция, да влязат, да останат на нейна територия или да я напуснат по незаконен начин.

През 2004 г. имигрантите, които пресичат незаконно турските граници, наброяват над милион, като две трети от тях предполагаемо остават на турска територия. Счита се, че дори половината не се залавят от властите. Според докладите на полицията заловените незаконни имигранти след 1995 г. са над 500,000, а последствените трафиканти са над 6,000 от тридесет и девет държави. През 2001 г. незаконните имигранти са значително над 90,000, малко по-малко в сравнение с 2000 г., но близо два пъти повече от 1999 г. Въпреки че основните миграционни потоци идват от Ирак и Иран, значителен брой пристигат от Афганистан, Бангладеш, Молдова, Пакистан и Румъния.

Изследвания на ИОМ ясно разграничават три периода на незаконна миграция към Турция: 1979-1987 г.; 1988-1993 г. и след 1994 г. Те отразяват променящите се белези както на мигрантите и мигрантските потоци, така и на турската миграционна политика и практики. През първия период незаконната миграция се проявява основно чрез входящия прилив на иранци, повечето от които остават в Турция само временно и отпътуват за Европа. Вторият период е на масово прииждане на бежанци от Ирак и България. Докато повечето от кюрдските бежанци от Ирак отново напускат Турция, турските българи се установяват в нея.

Източник: İçduygu, Ahmet, Irregular Migration in Turkey, IOM Migration Research Series, 2003.

⁸⁸ Вж. İçduygu, Ahmet, Irregular Migration in Turkey, IOM Migration Research Series, 2003.

Извършителите и другите лица, които не участват пряко в изпълнението на деянието, но са подпомогнали незаконните имигранти, вече пристигнали в Турция, незаконно да я напуснат или да останат, и с тази цел са подготвили или предоставили неистински документи за самоличност или пътни документи, или са направили опит да извършат което и да е от тези деяния, дори когато те осъществяват състав на друго престъпление, се наказват с допълнително лишаване от свобода при строг режим за срок от две до пет години и глоба над 1 млрд. турски лири. Превозните средства, използвани за извършване на престъплението, както и придобитото от него, се конфискуват. Наказанията, предвидени за тези посегателства, се увеличават с една втора, ако бъде застрашен животът или здравето на незаконните имигранти, както и ако те са били подложени на нечовечно или унижително отношение. Наказанията се удвояват, ако е настъпила смърт или ако тези престъпления са извършени в рамките на дейността на организирана група.

Всеки, който набере, отвлече, приеме или преведе от едно място на друго или настани лица с намерение да ги принуди да работят или да му служат, подложи ги на робско или подобно отношение, заплашва ги, оказва им натиск, използва сила или принуда, за да ги убеди да му предоставят свои телесни органи, използва непозволено влияние или си осигурява съгласието им чрез въвеждането им в заблуждение или чрез използване на тяхното отчаяние, се наказва с лишаване от свобода при строг режим за срок от пет до десет години и глоба от поне 1 млрд. турски лири. Ако деянието е спряло на стадия на опита, несъгласието на жертвата се предполага необоримо. Същите наказания се налагат и ако предмет на посегателството са деца под 18-годишна възраст.

Ако престъпленията са извършени от организирана престъпна група, наказанията се удвояват.

В действителност, въвеждането на чл. 201/а и чл. 201/б не отстранява потребността от подходяща нормативна основа за пряко регулиране на проблемите на трафика и контрабандата на хора. През 2004 г. Новият Турски НК повтаря същите разпоредби в чл.79-80, но ползва понятието „незаконен трансфер на имигранти“ и „трафик на хора“ и увеличава наказанията.

Хазарт

Чл. 245 от НК:

(1) Всеки, който придобие или държи чужди банкови или кредитни карти, независимо от причината, или ги използва без съгласието на притежателя или получателя им, или придобие облага за себе си или за друго като позволи да бъдат използвани от друго, се наказва с лишаване от свобода от три до шест години и глоба.

(2) Всеки, който получи облага за себе си или за друго, като използва подправена банкова или кредитна карта, се наказва с лишаване от свобода от четири до седем години, освен ако деянието не представлява престъпление, различно от подправката.

Хазартът е определен като игра, предназначена за придобиване на пари, в която печалбата и загубата са въпрос на случайност, и е обявен за престъпление (чл. 228). Той се извършва незаконно като част от дейността на престъпни сдружения в стопански най-слабо развити региони

под прикритието на законни търговски дружества. През последните няколко години се наблюдава тенденция към увеличаване на местата за игра на хазарт в барове, нощни клубове и пр. Въпреки това НК все още не свързва това престъпление с организираната престъпна дейност.

Помощни престъпни дейности

Престъпните организации са свързани с множество престъпления, които подпомагат основния им предмет на дейност, сред които са **подправка на документи и парични знаци, злоупотреба с правния режим на публичните поръчки, измама и банкова измама**.

Подправката на документи е област, която по данни на Европол нараства като източник на незаконни приходи за турската организирана престъпност. Тя включва подправка на официални документи, медицински свидетелства, ценни книги, документи за регистрация на превозни средства, нарушения на режима за публични поръчки и пр. През 2007 г. са започнати 465 разследвания срещу общо 2065 лица.

Интензивното развитие на банковите услуги води до нов тип престъпност. През 2007 г. 1287 лица са разследвани по обвинение в измама и злоупотреба с кредитни карти (чл. 245 от НК). Като резултат от наказателното преследване и мерките за сигурност, предприети от банковия сектор, делът на тази престъпност статистически намалява.

Чл. 245 от НК:

(1) Всеки, който придобие или държи чужди банкови или кредитни карти, независимо от причината, или ги използва без съгласието на притежателя или получателя им, или придобие облага за себе си или за друго като позволи да бъдат използвани от друго, се наказва с лишаване от свобода от три до шест години и глоба.

(2) Всеки, който получи облага за себе си или за друго, като използва подправена банкова или кредитна карта, се наказва с лишаване от свобода от четири до седем години, освен ако деянието не представлява престъпление, различно от подправката.

3. ЗАКОН СРЕЩУ ПРЕСТЪПНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ С КОРИСТНА ЦЕЛ (Закон № 4422)

През 90-те значително нараства броят на престъпните организации, които се облагодетелстват от социалното напрежение, предизвикано от нарушеното равновесие между разпределението на доходите, безработицата, корупцията, неконтролираната вътрешна миграция и урбанизация. Това подтиква държавата да въведе по-подробно законодателство относно новите видове престъпни посегателства, които застрашават общественото спокойствие, върховенството на закона и основните принципи на Републиката.

През юли 1999 г. Парламентът гласува **Закон № 4422 срещу престъпните организации с користна цел**, който има за цел да заглуши турските престъпни организации и тяхното политическо влияние.

А. Новият Закон № 4422 предоставя **подробно определение за организирана престъпна дейност в разпоредбата на чл. 1**.⁸⁹ Според нея организираната престъпна дейност може да се прояви в пет форми на изпълнителното деяние: образуване на организация за извършване на престъпление, ръководенето ѝ, участието в нея, действието от нейно име и съзнателното предоставяне на услуги на такава организация.

За да бъде квалифицирано като организирана престъпна дейност, изпълнителното деяние трябва да бъде извършено с поне една от целите и средствата по чл. 1. **Целите** определят деянието като осъществимо само при пряк умисъл. Те представляват негова субективна насоченост към някои от следните резултати:

⁸⁹ Редовен Доклад на Европейската Комисия за напредъка на Турция по пътя към присъединяването към ЕС за 1999 г.

- Установяването на контрол върху управлението на институция, обединение или предприятие, пряко или непряко;
- Придобиване на контрол или влияние върху обществени услуги, средства за масова информация, печатници; сделки с цени книги, търгове, лицензионни транзакции;
- Установяване на финансови картели и тръстове;
- Предизвикване на пазарен дефицит или свиване на пазара на определени стоки;
- Предизвикване на ценови изменения;
- Придобиване на облаги за себе си или за друго от нелоялна конкуренция;
- Оказване на влияние върху гласуването на избори;
- Препотвратяване на провеждането на избори.

Средствата са методите, приложени в процеса на извършване на престъплението:

- Използване на сила или заплашване;
- Подчиняване на друго на волята на дееца;
- Явно или прикрито престъпно сътрудничество между участниците в организации, независимо от формата, в която се извършва.

Законът **приравнява наказателноправните режими за образуване и ръководене** на престъпна организация с гореописаните цели и на всяка друга открита или конспиративна организация, която споделя тези цели и използва същите средства, за да предизвика обществен смут, като налага страх и подчинение чрез насилие (чл.1, ал. 5).

Б. Законът разграничава отговорността според законодателната оценка за степенята на обществена опасност на деянията. Обикновеното участие в престъпна организация с користна цел се наказва с лишаване от свобода за срок две до четири години, а за другите две престъпления – с лишаване от свобода от три до шест години.

Въпреки че по принцип организираната престъпна дейност по чл. 1 се наказва отделно от всяко друго деяние, извършено в рамките на дейността на престъпната организация, разпоредбата на чл. 1 предвижда **увеличаване на наказанието за другото престъпление поради връзката на дееца с престъпното сдружение**. Разпоредбата се отнася до участниците в организацията и нейните външни сътрудници, които действат от нейно име и за осъществяване на нейните цели. Отговорността се утежнява с най-малко една трета и най-много една втора.

Разпоредбата на чл. 1, ал. 2 предвижда увеличено наказание (от една трета до половината от него), **ако организацията е въоръжена**. За разлика от много чуждестранни законодателства, турското съдържа определение на понятието „въоръжен“. Престъпната организация се квалифицира като въоръжена, когато нейните оръжия и взривове са подготвени или притежавани от нея в съгласие с нейните цели, дори и все още да не са използвани.

Друго квалифициращо обстоятелство по чл. 1, ал. 3 е **длъжностното качество на извършителя**. Ако той е длъжностно лице или представител на обществеността, наложеното наказание се увеличава най-малко с една втора, а най-много се удвоява.

В. Престъпните организации, които си **поставят за цел да извършват грабеж или отвлечение, винаги се квалифицират като такива с користна цел**, защото тези посегателства включват както целта, така и методите по смисъла на чл.1 от Закон № 4422. Дейността на всяка престъпна организация, учредена с цел да извършва експлоатация на другото за придобиване на финансова облага, също се преследва наказателно по Закон № 4422.

Г. Същият закон предвижда наказателна отговорност за **публично изразяване на подкрепа за престъпна организация**. Според последната алинея на чл. 6 всеки, който по какъвто и да е начин оповестява по писмен, звуков или зрителен начин действията, целите или задачите на престъпни организации, за да облагодетелства недължимо извършителите на престъпления или организациите или за да увеличи уплахата сред обществото, да го подчини чрез насилие или за да засили въздействието на пропаганда за такава организация или на заплашване с неин акт, се наказва с лишаване от свобода при строг режим за срок от две до четири години и глоба от един до пет милиарда турски лири. Ако в дейността е въвличена печатница, нейната дейност се спира за срок от един до три гена.

Д. **Тъй като и Закон № 4422, и НК съдържат разпоредби относно организираната престъпна дейност, възниква въпросът за тяхното сравнение и отношение.**

Закон № 4422 използва понятието „**престъпна организация**“, като така избягва формалното стълкновение с понятията „**престъпна / организирана / организирана престъпна група**“ по НК. Въпреки това при липсата на точно определение на което и да е от тези понятия, квалификацията на престъпно сдружение е несигурно. Това позволява широка свобода на преценка на правораздавателния орган, както и представлява основание за противоречива съдебна практика.

Според чл. 15 всички престъпления, които „**попадат на границата с настоящия закон, се квалифицират по разпоредбата на чл. 314 от НК**“. Нормата на чл. 314 действа като обща клауза за всички деяния, които не могат да се подведат под диспозицията на чл. 1 от Закон № 4422. Разпоредбата на чл. 314 се отнася до обикновеното съучастие, което не е престъпно сдружение и е най-простият вид престъпно съдружие. То е налице, ако две или повече лица се уговорят да извършат престъпление срещу общественото доверие или спокойствието на гражданите, като използват за това подходящи за целта средства. Извършителите подлежат на лишаване от свобода за срок от три до дванадесет години според тежестта на намисленото посегателство.

Организациите с предмет на дейност кражба се квалифицират по НК, освен ако не прилагат методите по чл.1 от Закон № 4422.

Ако **невменяеми поради умствена болест или малолетие лица бъдат принудени да участват в престъпно сдружение и да из-**

вършат престъпление от предмета му на дейност, принудата се квалифицира по Закон № 4422.

Когато всичките или неколцина от участниците в агенция, корпорация или сдружение споделят общата цел да извлекат лични облаги от престъпление, те ще бъдат считани за организация с користна цел, ако са се съгласили с възможността да прилагат методите по чл.1 от Закон № 4422.

Общото между Закон № 4422 и НК е, че и **двата акта разглеждат уреждането на престъпно сдружение като явление, създаващо престъпен риск**. Законодателят се стреми да защити обществените отношения, като наказва самото основаване, ръководене и участие в такова сдружение. Последното е обществена заплаха и без действително осъществяване на неговото престъпно предназначение.

4. РАЗПОРЕДБИ В СПЕЦИАЛНИ ЗАКОНИ, ОТНОСИМИ КЪМ ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ

Ако определено деяние удовлетворява изискванията на специален закон, то се квалифицира и преследва по него, а не съгласно НК, който има субсидиарно действие.

А. Закон № 6136 за оръжията, ножовете и другото въоръжение в чл. 12-14 обявява за престъпление, *inter alia*, транспортирането, продажбата или уреждането на продажбата на изброени в закона оръжия и боеприпаси, ако са извършени в противоречие със съответните правни разпоредби за контрол на въоръжението. Според този закон всеки, който извършва контрабанда на оръжия и боеприпаси в Турция, извърши опит към контрабанда или я улесни, се наказва с лишаване от свобода при строг режим до осем години. Същото наказание се налага и на онзи, който незаконно произвежда такива оръжия и боеприпаси, пренася ги, предоставя ги или ги продава в Турция, след като те са били незаконно внесени или произведени, както и който умишлено подпомага извършителите на такива престъпления или носи незаконно оръжие.

При организирано нарушение наказанието може да достигне дванадесет години лишаване от свобода. Тези случаи се отнасят до използването на престъпна организация за подготовката или извършването на изпълнителното деяние. Посегателството се квалифицира като извършено от организацията, ако е изпълнено от участник в група, образувана с цел осъществяване на такива престъпления, която има организационна структура.

Б. Закон № 5101, който изменя Закон № 5846 за интелектуалните и артистичните творби (12. 03. 2004 г.), съдържа разпоредби, насочени към предотвратяване на уличната продажба, незаконното копиране и извличане на печалба и прехвърляне на удостоверения за интелектуални продукти като книги, касети, дискове и пр, както и незаконни дейности с носител на творбата. Измененията привеждат режима на интелектуалната собственост в съответствие с международните договорни стандарти. Въпреки че посегателствата по този закон не са изрично отнесени към организираната престъпност, те явно са свързани с интелектуалното пиратство като организирана престъпна дейност.

В. Трафикът на горива се увеличава през последните години, тъй като дейностите с тези продукти са сред основните източници на данъчни приходи за бюджета. Трафикът на горива определя големи загуби за държавата и борбата с него се счита за един от приоритетите на държавната политика.

През 2005 г. е подписан Протокол за сътрудничество между МВР, МО и Дирекцията за регулиране на енергетиката, чието действие е продължено на 14 юни 2006 г. Той предвижда установяването на национален пазар на горива и контрол върху вътрешния пазар. В резултат на това са установени двадесет и шест контролни групи и контролна система върху петдесет и осем обекта за търговия на едро. Издадена е Наредба за контрол и съгласуване на вътрешния пазар на горива. През 2007 г. са затворени 367 газостанции, 183 бензиностанции и 20 предприятия за производство и разпространение на биодизел и срещу собствениците започва разследване. Общият брой лица, съпричастни към този тип престъпна дейност, е установен на 1434, а общото количество гориво, предмет на трафик и контрабанда, е 5,726,094 литра.

Г. Въпросите на изпирането на пари са уредени в Закон № 5549 / 18.10.2006 за предотвратяване на изпирането на пари. Той е

допълнен с Наредба, която предвижда, че финансовите институции носят отговорност, ако не докладват за подозрителни операции. В чл. 2, ал. 1, б „г“ Законът определя изпирането на пари като престъплението по чл. 282 от Новия Турски НК, в сила от 1 юни 2005 г.

Според тази разпоредба всеки, който се разпореди с имущество, придобито чрез престъпление, което се наказва с поне една година лишаване от свобода или по-тежко наказание, или го отнесе в чужда държава, за да извърши с него множество операции с цел да заличи незаконния му произход и да му придаде вид на законно придобито, се наказва с лишаване от свобода за срок от две до пет години и глоба до 20 000 турски лири. НК предвижда квалифициран състав за извършване на деянието в рамките на дейността на организирана престъпна група, като наказанието се удвоява. Срещу законни предприятия, въвлечени в изпиране на пари, се предприемат предпазни мерки.

Наказание не се налага на лице, което съдейства или улесни разкриването на незаконно придобитото имущество, като уведоми съответните органи (ал. 5).

Изпирането на пари в Турция датира от 60-те години и в последно време се увеличава. Между 2002 г. и 2003 г. общият размер на доходите с неустановен произход нараства от 149 милиона щ.д. на почти 4 милиарда. Основният източник на престъпни облаги е трафикът на наркотици, контрабандата, измамите, банкрутът, подправката на документи, грабежите, магистралните грабежи, отвлеченията и тежките престъпления срещу държавата. Основните средства за изпиране на пари са преводи и други банкови операции, търговски и счетоводни дейности и сделки с недвижими имоти. Турските престъпни групи са известни и със своето законно предприемачество (ресторантьорство, франчайзинг на барове и заведения за бързо хранене, агенции за недвижими имоти, превозвачески компании и автомонтъорство), което прикрива изпирането на приходите от трафика на хероин. Счита се, че установените в Турция трафиканти превеждат средства за заплащане на доставката на наркотици в Пакистан и Афганистан чрез системи за алтернативни преводи. Фондовете се превеждат по сметки в Обединените арабски емирства, Пакистан и други средноизточни държави. След това се заплаща на доставчиците в Пакистан и Афганистан. Броят на съмнителните операции, докладвани на турските служби за финансово разузнаване, въпреки това, остава относително нисък.

Източник: Годишен финансов отчет на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие за 2007 г.

Разпоредбата на чл. 282 изменя законодателната концепция, като предизвиква въвеждането с нов закон на възгледа за „престъпен доход“ вместо „мръсни пари“ като основополагащ и също така съобразен с променящите се възгледи в световен план. Понятието за „мръсни пари“, включено в другите нормативни актове, се заменя в новия Закон № 5549 със „средства и имуществва, произхождащи от престъпление“.

Турската съдебна система не е достатъчно подготвена за противодействие на изпирането на пари. Между 2003 г. и 2005 г. са образувани повече от 2 100 предварителни разследвания, но само осем приключват с осъждане. Липсва съгласуваност между изпълнителните органи от една страна и между съдилищата, които разглеждат предикатните престъпления (30 процента са свързани с наркотици, останалите за данъчни и други престъпления), и съдилищата, компетентни да се произнасят по обвинения в изпиране на пари.

Д. Правните аспекти на тероризма са уредени в Закон № 3713/1991 за борба с тероризма. Според законовоото определение тероризъм е всяко деяние, извършено от едно или повече лица, принадлежащи към организация, която си поставя за цел да измени конституционните характеристики на Републиката, нейната политическа, правна, обществена, светска и икономическа система, като увреди негелимитното териториално и национално единство на държавата, като застрашава съществуването на турската държава и републиканската форма на управление, отслабва, разрушава или отнема държавната власт, отменя основните права и свободи на гражданите, или уврежда вътрешната и външната сигурност на държавата, обществения ред или общественото здраве чрез натиск, сила, терор, изнудване, потисничество или заплахата (чл. 1, ал. 1). Терористичната организация е определена като всяко сдружение, организация, въоръжена организация, група или въоръжена група по смисъла на НК и разпоредбите на специалните закони, което

се състои от две или повече лица, обединени от обща престъпна цел.

Доскоро оправомощени да разглеждат дела за тероризъм са специални юрисдикции. Съдилищата за национална сигурност са учредени след влизане в сила на Конституцията от 1982 г., за да решават дела, свързани с тероризъм и престъпления срещу държавата и демократичния ред. Те заседават в тричленен състав, като един от членовете му е военен съдия.

Борбата срещу тероризма е сред най-наболените проблеми в Турция. Той е сред обществено най-известните престъпления, целени от престъпните организации и концентрирани главно в големите градове и в югоизточната част на страната, особено по границата с Ирак. За 1991-2007 г. те са отнели живота на повече от 30,000 граждани и военни, всички жертви. Обикновено терористичните актове са нападения срещу военни обекти или части или взривове на обществени места за нанасяне на вреда на гражданското население. Особено опустошителни са самоубийствените атакти, които причиняват едновременно сериозни материални щети и многобройни жертви. Сред тях от особено обществено значение са тези пред сградата на банка HSBC, Консулството на Обединеното кралство и синагогата Бейоглу в Истанбул.

Освен в действителните нападения, терористичните групи са ангажирани и с подпомагаща престъпна дейност, насочена към финансиране на терористичните актове. Това прави общия предмет на дейност извънредно опасен и изискващ сложен превантивен подход и мерки за противодействие.

След започване на преговорите за присъединяване към ЕС, съставът се променя, като от него са извадени военните съдии. През 2004 г. тези съдилища са премахнати. По същото време е отменено и смъртното наказание, а НК и НПК са сериозно реформирани.

В момента наказателните дела за организирана престъпност и тероризъм се разглеждат от тричленни съдебни състави в градските съдилища за тежки престъпления. Според статистическите данни натовареността на тези съдилища спада, като приключените дела са 11459 за 1997 г.; 9362 за 1998 г.; 8004 за 2002 г.; 7877 за 2004 г.; 7167 за 2006 г. Броят на окончателните присъди, предадени на прокуратурата за изпълнение, е както следва: 7078 (1997 г.); 7743 (1998 г.); 10721 (2004 г.) и 6751 (2006 г.).

Предотвратяването на организираната престъпност изисква високкоквалифицирани служители и информационни системи, които турските власти си поставят за цел да осигурят чрез обучения и технически нововъведения. Преминването към електронна държава е значително напреднало, докато администрацията и съдебната власт бързо се движат към централизирано регистриране на данни и съгласуване на бази данни за подпомагане на борбата с престъпността.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. НЯКОИ ПРОЦЕСУАЛНИ МЕРКИ ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Закон № 4422 предвижда някои предварителни следствени и процесуални практики.

Той увеличава правомощията на органите на разследването и сигурността, като 1) позволява на полицията и жандармерията да наблюдават и записват действията и движенията на физически лица след получаване на съдебна заповед и 2) като предвижда методи на предварително разследване, специфично насочени към организираната престъпна дейност. Полицията не е задължена да установи вината на заподозрения преди да започне операциите по разследване.

Сигнали, писмени материали, изображения, аудио- и видеозаписи и други видове информация, получена или предадена от лица, заподозрени в това, че са сътрудници, посредници или съучастници в престъпна дейност, чрез жични, безжични или други електромагнитни устройства, могат да бъдат записвани и проследявани. Този режим се прилага и за записи, които не могат да се приемат за далекосъобщение и които се съхраняват от държавните и частните далекосъобщителни институции.

Доказателственият материал, събран по този начин, се запечатва и регистрира. Съдебните разрешения за записване или проследяване на далекосъобщения могат да бъде получени само при предоставяне на достатъчно данни за престъпна дейност и не се издават, ако деецът може да бъде идентифициран или заловен или доказателства срещу него могат да бъдат получени чрез други достъпни мерки. Разрешението важи за срок до три месеца, който може да бъде двукратно продължен с по три месеца.

Прокурорът може да започне записване или проследяване на далекосъобщения и без предварително разрешение, но трябва да получи съдебно одобрение до 24 часа.

Ако подозрението в организирана престъпна дейност отпадне в хода на записването или проследяването, те се прекратяват от прокуратурата и получената информация се унищожава незабавно до десет гена.

Всички действия в помещения, жилища, работни или обществени места на лица, заподозрени в организирана престъпна дейност, могат да бъдат **тайно разследвани**, проследявани или записвани по реда, предвиден за записване и проследяване на телекомуникации (чл. 3).

Всички официални или частни записи или компютърни данни на лица, които проявяват отношение или поведение, подобно на престъпно, на места, институции, обкръжения или предприятия, могат да бъдат **проверявани** за разкриване на престъпления или събиране на доказателства, с изключение на записи, класифицирани от съображения за защита на националната сигурност (чл. 4).

Държавни служители могат да действат като **агенти под прикритие** в наказателното производство, ако другите мерки не са били успешни. Агентите под прикритие събират доказателства, улики, данни и индикации относно престъпления, които не са свързани с първоначално разследването и да се внедряват в престъпни организации при необходимост, като самоличността им се запазва в тайна. Агент под прикритие може да бъде използван при наблюдение, само ако заподозреният вече е извършил престъпление или има достатъчно данни, че се готви да извърши такова, или е чест извършител на престъпления. Агентите под прикритие не носят отговорност за дейността на престъпната организация, освен ако са участвали в извършването на престъпление (чл. 5).

По време на разследване може да бъде наложена ограничена конфискация на цялото движимо и недвижимо имущество на заподозрения, ако и доколкото се предполага, че е придобито законно. Такава конфискация може частично или напълно да блокира действието на съществуващи права или претенции върху имущество, ценни книги, пари, наличност или други ценности. Съветът за разследване на финансови престъпления към Министерството на финансите взема решения за конфискация при сезиране от съответния прокурор. Ако обвиняемият бъде осъден, съответното имущество се конфискува безусловно от държавата (чл. 6).

Също така **всякакви облаги, придобити чрез престъпление, както и ценности, произведения или техни заместители, които са предназначени или използвани за извършване на престъпление, се отнемат в полза на държавата**⁹⁰.

⁹⁰ През 2006 г. са подготвени проектите за Закон № 4208 за предотвратяване и отнемане на незаконно придобито имущество и Закон № 5549 за предотвратяване на изпирането на пари и узаконяването на незаконно придобито имущество. Във връзка с тях е учреден специализиран отдел към МВР за прилагане на проектите, отнемане на незаконно придобитото имущество и намаляване на финансовата мощ на терористичните организации. Проектът все още не е формално одобрен, но на негова основа се изпълнява проект на ЕС, по който е основан екип за усъвършенстване на борбата срещу изпирането на пари и финансовите облаги на организираната престъпност (Проект № TR-3 JH-04 / 2006).

Участниците в престъпни организации, които предоставят информация на държавата, се ползват от клаузи за **опадане на наказателната отговорност** (чл. 14) и **програма за защита на свидетелите** (чл. 7).

Не се налага наказание на участник в престъпна организация, който се оттегли от нея, без да е извършил престъпление от нейно име, освен в случаи на тероризъм, ако е удовлетворено поне едно от следните изисквания:

- а) не е извършено престъпление от предмета на дейност на организацията;
- б) информацията се отнася до организацията, нейната дейност и членове и е предоставена след започване на предварително разследване.

Във всички случаи, когато участникът е извършил престъпление в рамките на дейността на организацията, отговорността се намалява, ако е съдействал на властите с информация, подпомогнала залавянето на престъпници. Намаляването зависи от започването на разследване на извършеното престъпление. Ако все още не е започнало, наказанието се намалява с до една осма; в противен случай, с до една шеста. Ако разследването е навлязло в последната си фаза, намаляването е до една четвърт.

Ако геецът е осъден окончателно за извършено престъпление от дейността на организацията и не е неин ръководител, той може да изтърпи най-много половината наказание, ако предостави на властите информация, с която да подпомогне залавянето на престъпници.

По време на процеса такива лица, както и други застрашени свидетели, могат да получат защита, ако узнаването на тяхната самоличност, местонахождение, постоянно пребиваване или месторабота поражда вероятност за сериозна заплаха за тяхната или на другото безопасност. Мерките за защита са: предоставяне на друг адрес за кореспонденция и класифициране на самоличността на свидетеля за периода на разследването.

Тези разпоредби са допълнително развити в Закон № 5726 за защита на свидетелите от 27.12.2007 г., който предстои да влезе в сила през есента на 2008 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. НЯКОИ ПО-ГОЛЕМИ КОРУПЦИОННИ СЛУЧАИ В ТУРЦИЯ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ ДВЕ ДЕСЕТИЛЕТИЯ

През 2004 г. Турция заема 77-о място сред 146 държави в Световния индекс за възприемане на корупцията на Transparency International. Подкупът и корупцията са идентифицирани като хроничен проблем в сферата на обществените поръчки, работата на митниците, данъчните и полицейските органи, предоставяне на публична собственост и гори под аренда, кредитиране от държавните банки и източване на частни банки. Новоучреденият Съвет за банкиране, далекосъобщения, енергетика и обществени поръчки си поставя за цел да подобри прозрачността и да деполитизира регулирането на икономиката.

1980-те: Генералният директор на държавните пътища е обвинен в приемането на 8 милиона щ.д. за лична употреба като подкуп по повод договори за строеж на магистрала. Върховният съд е свикан извънредно. Въпреки че четирима от неговите единадесет членове (включително бъдещ президент на Турция) го намират за виновен, седем гласуват за оправдаването му. Редовна съдебна инстанция го осъжда на три години лишаване от свобода за „не даване на обяснение за произхода на богатството си“. Той ги изтърпява в болнични заведения.

Министрите на митниците и на социалната дейност са осъдени на лишаване от свобода за получаване на подкуп за предоставяне на договори за държавни поръчки.

Министър в кабинета Юзал е обвинен, че е подкупен от корабостроителна компания на основата на инкриминиращ телефонен разговор, записан от друг министър в същия кабинет. Той е отстранен от Парламента и осъден на лишаване от свобода, но не за подкуп, а за злоупотреба политическа длъжност.

1993 г.: Генералният директор на Водоснабдяване в Истанбул е осъден на лишаване от свобода за получаване на подкуп и невъзможност да оправдае бързо придобитото си състояние (скандала ISKI).

1998 г.: В пътнотранспортно произшествие пътниците в единия автомобил са мафиотски бос, полицейски началник (и двамата загинали) и народен представител. Въпреки масовите протести с искания за изясняване на случая, депутатът дори не е разпитван.

Бившият министър-председател Тансу Чилер е обвинена в злоупотреба с власт в лична/семейна полза. По същото време лидерът на опозиционната партия е обвинен в злоупотреба с положение в приватизацията на голяма държавна банка чрез създаване на нелегална конкуренция с предполагаемото съдействие на мафията. В Парламента всяка партия оправдава противниковия лидер, но на парламентарните избори през 2002 г. и двете остават под изборната бариера.

2001 г.: Жангармерията, съгласувано с турския Генерален щаб, провежда операция „Бяла енергия“ за разкриване на корупция в енергийния сектор. Министърът на енергетиката и министърът на строителството са обвинени с получаването на подкуп в особено големи размери в скандали с договори за обществени поръчки в енергетиката и строителството за замяна на къщи след земетресението. Успехът на операцията зависи от политическата воля за заемане на твърда позиция срещу предполагаемо замесените политически фигури. Правителството не успява да удържи кризата; Парламентът не сваля имунитета и не позволява на народни представители да се явят пред съда. Осъдени са високопоставени държавни служители, но нито един политик.

2002/2003 г.: Фамилията Узан притежава две големи банки, две телевизии, един национален вестник, две станции за производство на електричество, предоставени на лизинг от правителството, няколко фабрики за цимент и един от двата турски GSM оператора. Член на фамилията основава политическа партия, която получава 7 процента от гласовете на парламентарните избори през 2002 г. (и не преминава 10 процентовата бариера), но става четвърта политическа сила в

страната. Феноменално бързият политически успех я превръща в ясен конкурент на управляващата партия. След изборите правителството обвинява фамилията в мащабна корупция, и по-конкретно в злоупотреба с обществено доверие чрез двете банки. През юли 2003 г. Турската агенция за регулиране и контрол върху банковия сектор (BRSA) изземва контрола върху банка Имар (част от Uzan Group) и разкрива доказателства за масови измами с общ размер 6 милиарда щ.д. Правителството конфискува и другата банка и електростанциите и започва съдебно преследване срещу фамилията. Трима от четиримата нейни членове забягват зад граница, но политическият лидер остава в Турция, защото умишлено не е заемал отговорни позиции в семейния бизнес. Управляващата партия остава пасивна по отношение на подобни корупционни случаи срещу други групи, които не са ангажирани с политическа дейност.

2003/2004 г.: Управляващата партия обвинява съдилищата в корупция, като се обосновава с конкретни доказателства за подкуп на върховни съдии. Конституционният съд ги интерпретира като политически мотивиран опит за дискредитиране на съдебната власт. Неговият председател обещава да бъдат предприети действия по обвиненията в корупция, но месеци по-късно такива няма.

2004 г.: Турският Парламент разрешава на Върховния съд да разгледа дела по обвинения в корупция срещу няколко бивши министри, включително бившия министър-председател Йълмаз⁹¹.

⁹¹ Вж. Kurtulus, Ercis, Turkey, <http://www.cnn.com/2000/WORLD/meast/10/30/crime.turkey.reut/>

7. Организираната престъпна дейност в Хърватия

Далибор ДОЛЕЗАЛ, асистент по социална педагогика,
Катедра по криминология,
Факултет по образователни и рехабилитационни науки,
Университета в Загреб, Република Хърватска

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Каре 1. Примери за съчетание на наказателноправен и криминалистичен подход към организираната престъпност

Руската федерация и САЩ са представителни за двата модела на организирана престъпност според нейния произход – „външна“ (развита в имигрантски общности) и „вътрешна“ (свързана по произход с държавата).

НК на Русия определя престъпната организация като „всяка общност, учредена за извършването на тежки или особено тежки престъпления“ (чл. 210). Неин специален случай е престъпната банда – „всяка устойчива въоръжена група от лица, която си поставя за цел да напада граждани и организации“ (чл. 209). И двете норми диференцират наказателната отговорност според степента на въвлеченост на гееца в дейността на престъпното сдружение. Образоването и управлението на сдружението се оценяват като по-тежки престъпления в сравнение с обикновеното участие.

Федералният НК на САЩ не използва общо понятие за престъпна организация, а предлага режими за различни видове сдружения. По-общ е подходът единствено относно корупционната организация – „всеки човек, сдружение, корпорация, асоциация или друго правно образувание, както и всяка група или обединение на групи на лица, които са свързани фактически, макар не и юридически“ (чл. 1961).

Изпълнителните агенции подхождат по-инструктивно и конкретно. В Русия те определят организираната престъпност като „организирана група от престъпници, наброяваща между 50 и 1000 души, които са заети в систематично престъпно предприемачество и се защитават от закона с помощта на корупция“. Според ФБР организираната престъпност е „самозапазващо се, структурирано и дисциплинирано сдружение на физически лица или групи, събрани с цел да придобиват парична облага или търговска печалба, изцяло или частично чрез незаконни средства, като защитават дейността си с подкупи и корупция“.

Разбирането на изпълнителните власти и в двете държави съвпада относно следните характеристики на организираната престъпност: ангажираност с престъпна дейност с цел получаването на определен приход; способност за действие в продължителен период от време; ясно разделение на труда, информация за груповите действия и добре развита вътрешногрупова комуникация, достъп до груповите ресурси и система за осигуряване на секретност и сигурност. В САЩ те са допълнени: незаконни дейности с конспиративен, методичен, систематичен, дисциплиниран или потаен характер; извършване или заплашване с деяния, съдържащи насилие или заплаха; непряка ангажираност на управлението с незаконна дейност чрез със сложна бюрократична система; опити за въздействие върху държавното управление, политика и търговия чрез корупция, подкупи и законни средства; водещо значение на целта за икономическа облага, извлечана не само чрез явно незаконна дейност (изнудване, търговия с наркотици, хазарт, рекет), но и чрез изпиране на пари посредством инвестиране в законно предприемачество.

Източник: Politi, A. (2001): *The Threat of Organized Crime in the Balkans. Southeast European and Black Sea Studies*, 1, 2, 39-63

Явлението „организирана престъпност“ е предмет на активно изучаване в световен план. Въпреки това, **все още липсва единен международнопризнат възглед за него** (Вулинеч, 1997 г.). Основната причина е свързана с липсата на **необходимо съответствие между криминалистичната и наказателноправната наука относно съществениите характеристики на този вид престъпно поведение**. Идентифицирането на тези белези се счита за академична задача, но когато научните определения бъдат преобразувани в нормативни актове, те оказват практически ефект върху противодействието на организираната престъпност. Той трябва да бъде предвиждан и управляван.

За да се очертаят различните последици, които различните дефиниции в различните науки могат да породят, е полезно да се направи сравнение (вж. Каре 1) между законови определения с наказателноправно значение и оперативни криминалистич-

ни определения, ползвани от изпълнителни агенции в държави с богат и разнообразен опит с организираната престъпност. Заг впечатление за езиково различие прозират **различия в конкретния подход срещу организираната престъпност**. Липсата на обобщено наказателноправно определение се съчетава със стремеж за изчерпателност на оперативната дефиниция и обратното. При все това, на макроравнището на единната държавна политика реакцията на отделните държави е твърде сходна.

Четири признака на организираната престъпност присъстват във всички системи едновременно: организирана и устойчива йерархия на сдружението; цел за придобиване на имотни облаги чрез престъпление; употреба на сила и заплахване в процеса на изпълнение; обективна насоченост към корупционни способности за осигуряване на безнаказаност⁹².

Настоящото изследване си поставя за цел да проследи развитието на организираната престъпност в Хърватия и противодействието на държавата, като потвърди или отрече тези характеристики на явлениято.

II. ЗАРАЖДАНЕТО НА ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ В ХЪРВАТИЯ

1. Предпоставките преди войната

Организираната престъпност в Хърватия винаги е била (и все още е) в много отношения **въпрос на развитие на държавата след края на Войната за независимост (1991-1995 г.)**.

В качеството си на една от съставните републики на Югославската конфедерация, Хърватия страда от всички слабости, типични за авторитарните режими: еднопартийното управление води до липса на обективен и пълен поглед от страна на управляващия елит, слабост на гражданското общество и широко разпространение на клиентските отношения⁹³.

До 1991 г. Хърватия е част от Социалистическата Федерална Република Югославия, която се намира под управлението на Комунистическата партия от края на Втората Световна война. Въпреки че този режим, известен като „самоуправляващ се социализъм“, е относително умерен в сравнение с комунистическите режими в останалите части на света (например в бившия Съветски съюз и Албания), той все пак е достатъчно мощен, за да удържа властта си над шестте републики и две автономни области, които образуват бивша Югославия. По този начин той играе значителна роля на Балканите, а и в Европа.

Да се твърди, че в условия на силна и контролирана авторитарна администрация организираната престъпност не съществува, не е препоръчително. Режимите от вида на комунистическия разполагат със слаби защити срещу държавната корупция и ангажирането на самата държава в незаконни стопански дейности. Една от последиците е подкопаването на уважението към върховенството на закона, особено ако то е подчинено на върховенството на вожда⁹⁴.

⁹² Вж. Politi, A. (2001): The Threat of Organized Crime in the Balkans. Southeast European and Black Sea Studies, 1, 2, 39-63.

⁹³ Вж. Williams, P. (1999): Cuba: The Next Safe Haven for Organized Crime. Military Intelligence – professional bulletin.

⁹⁴ Пак там.

Организираната престъпност при комунистическите режими съществува дори само поради обстоятелството, че престъпността (във всяка форма) присъства винаги във всяко общество, при всякакво управление и така ще бъде винаги⁹⁵.

Докато Хърватия е част от Югославия организираната престъпност се проявява чрез т. нар. „чернопазарни мрежи“. Тя действа само на ниски нива, като се бори по-скоро за оцеляване, отколкото за разрастване. Самото обстоятелство, че такъв вид мрежи съществува въпреки силния гържавен контрол, дава основания за предположението, че е налице **връзка между организираната престъпност и правителството по принцип**.

Също толкова важно е обстоятелството, че чернопазарните мрежи никога не се намесват в цялостното функциониране на режима по начин, който може сериозно да застраши еднопартийната власт на управляващия елит. Поради това те са строго ограничени в своето функциониране. Дейността им се свежда главно до контрабанда. Известна валидност може да се признае на следната зависимост: **колкото по суров е режимът, толкова по-слаба е активността на сгружения, заети с организирана престъпна дейност**. За съжаление, както ще бъде потвърдено по-долу, тази зависимост действа и в обратна посока.

Внезапното разпадане на политическата власт обикновено води до загуба на социален контрол и до пукнатини в ефективното функциониране на системата на наказателното правосъдие. Политическата промяна обикновено поражда и отваряне към външния свят – или защото режимът престава да си налага изолация, или защото външните ограничения са обективно премахнати. Това предлага възможности за изява на законното предприемачество, но също и на незаконното. Откакто Хърватия променя режима си на управление „самоуправляващ се социализъм“ към демокрация в рамките на няколко години, нейната **съдебна власт се оказва неподготвена** ефективно да отговори на новите видове престъпления, пред които е изправено обществото.

Падането на режима на еднопартийно самоуправление довежда до появата на разнообразни политически партии. От началото на войната през 1991 г. до 2000 г., обаче, отново управлява само една партия – Хърватският демократичен съюз, до която е близък и Президентът Франьо Туджман. Така и **през 90-те години Хърватия остава под еднопартиен режим**. Въпреки че е нов и демократичен, той все пак страда от някои недъзи на стария комунистически режим. Последствията му обаче са по-страховити. Именно при него страната води война за независимост, в която израства съвременната организирана престъпност в Хърватия.

⁹⁵ Това важи с пълно основание „особено за Западните Балкани“, защото този регион служи за транспортна и комуникационна връзка между Изтока и Запада. През него преминава традиционният „Балкански път“, който бе временно прекъснат през време на войната в Югославия, но веднага след нейния край отново се възроди заедно с увеличеният търговски оборот. За повече подробности, Вж. Добовшек, 2006 г.

2. Войната

Разпадането на бившия Източен блок, както и на бивша Югославия, допринасят за появата и развитието на определени видове престъпна дейност, които съдържат основните белези на организираната престъпност. Поради военните действия през 90-те години те не са били предмет на систематично наблюдение в Хърватия. Изследвания липсват почти до края на века с изключение на няколко спорадични анализи, направени в рамките на полицейските структури, но с цел наблюдаване единствено на отделни конкретни случаи.

Войната донася не само враждебни действия и разруха, но и политическа и обществена нестабилност. Социалните ценности драстично се изменят в рамките на месеци. Такива ситуации обикновено унищожават евентуалните постижения от въвеждането на демокрацията и пазарната дисциплина⁹⁶. Недоверието на широката общественост в парламентарнопредставената политическа класа, държавните служители и държавните институции намалява уважението на гражданите във властта и съгласието им да се подчиняват на върховенството на закона. Това обуславя и **по-висок ръст на конвенционалната престъпност, и условия за нов вид престъпност.**

Балканите са известни като връзката между Изтока и Запада, както в положителен, така и в отрицателен план. Разпадането на стария режим в бивша Югославия и твърде продължителният и неадекватен отговор на новия демократичен режим улеснява **внезапната поява на нов вид могъща престъпност.**

В навечерието на войната **корупцията и шуробаджанащината (семејствеността)** вече са се промъкнали в правителствените кръгове. В името на висши цели, каквито за закрилата на националната независимост, политическите водачи във всички новообразувани при разпадането на Югославия републики трябва да учредят и въоръжат национални армии.

Хърватия е поставена под ембарго, което създава много трудно положение. Страната практически не разполага със свои оръжия, с които да се защитава, а ембаргото предотвратява всеки законен път за придобиването им. Поради това **единственият начин за създаване и оборудване на въоръжени сили е незаконният, като се използват новосъздадените контрабандни канали.** Обичайно, тази „система“ се възражда едновременно вертикално и хоризонтално в ключови функционални структури на обществото и Хърватия не прави изключение⁹⁷.

Войната не води до спиране на контрабандата на мютюн, алкохол, горива и оръжие. Докато тя трае престъпления, носещи белезите на организирана престъпна дейност, са **кражбата и контрабандата на моторни превозни средства, трафикът на оръжие и на хора, подправката на документи, изнудването, заплашването, кон-**

⁹⁶ Вж. Dobovšek, B. (2006): Transnational Organised Crime In The Western Balkans. First Annual Conference on Human Security, HUMSEC project, Ljubljana, 23-25 November.

⁹⁷ Вж. Център за изследване на демокрацията (2003): Корупция, контрабанда и организирана престъпност в Югоизточна Европа, София.

тролираната проституция и пр⁹⁸. В същото време, няма информация за съществуването на престъпни сдружения, подобни на тези, развити в държавите от Запада. В действителност транснационалните престъпни организации поддържат връзки от чужбина с малки престъпни групи на територията на Хърватия и са силно заинтересовани от тяхното укрепване. Независимо от това, измененията в управлението на държавата пораждат друг вид значително по-опасна организирана престъпна дейност – тази в стопанския сектор.

Правната система не квалифицира тези деяния като престъпни. Поради това никакви адекватни мерки срещу тях не биха могли успешно да се приложат.

Каре 2. Случаят с вестник „Ферал трибун“

Вестник „Ферал трибун“ е от малкото средства за масова информация, която пише за каналите за незаконна търговия на тютюн, алкохол, горива и оръжие и за замесването на определени лица от армията и правителството на Хърватия с тези дейности. Изнесените данни стават все по-достоверни след войната, когато става ясно, че определени високопоставени държавни служители излизат от военния период като собственици на големи капитали със съмнителен произход и започват своя собствена частна предприемаческа дейност. Хърватското правителство по това време се опитва да затвори вестника, като използва законни средства, но не успява главно защото написаното изглежда все по-вярно с всеки изминал ден. Това се вижда не само от гражданите, но и от целия регион, поради което медията оцелява и продължава да пише за всичко, което по някакъв начин компрометира правителството.

И все пак, **обществото разпознава тези деяния като вредни и опасни.** То осъзнава, че останалата част от съвременния свят вече ги е идентифицирала като проблемни и е започнала да прилага превантивни мерки срещу тях. Това се случва главно поради разкритията на разследващата журналистика, която в Хърватия е много влиятелна.

Големият пропуск на правителството след края на войната е отказът от незабавно разру-

шаване на каналите за незаконна търговия. Причината е самообясняваща се. Те са развити в много силна система и предоставят повече облаги, отколкото законното предприемачество. Ангажирани с тях длъжностни лица на ключови правителствени длъжности са въвлечени едновременно и в процесите на вземане на управленски решения и законодателната дейност. Така те имат възможност да ги манипулират. В този смисъл „незаконна“ система, която произвежда големи печалби, трябва да бъде разрушена и развенчана **от** самата себе си.

3. Следвоенното време

Хърватия печели Войната за независимост и започва процес на демократизация. Следвоенната икономика е опустошена, особено в онези части на страната, които понасят окупацията на сръбската армия. Хората нямат почти никакви доходи и по това време се развива специфичен вид изнудване, известен като „**интерестирание**“⁹⁹. Намалената покупателна способност на гражданите и бедността, причинена от стопанската криза, дават възможност на определен кръг лица да започнат съмнителна търговска дейност. Те дават в заем пари в брой, за каквито търсенето е голямо, при извънредно висока лихва. В замяна

⁹⁸ Вж. Vulines, M. (1997): Organized crime in Croatia. The Review of law and politics 31, 3,419-432, Kanagawa University, p. 420.

⁹⁹ Вж. Vulines, M. (1997): Organized crime in Croatia. The Review of law and politics 31, 3,419-432, Kanagawa University, p. 421.

придобиват големи печалби чрез събиране на дългове със съдействието на професионални изнудвачи.

Контрабандата с оръжие и боеприпаси процъфтява, защото обществото има достъп до големи количества оръжие. Изпълнителните агенции успяват да намалят броя им и несъзнателно да обърнат посоката на контрабандата – от Хърватия към други държави.

Трафикът на тютюн и алкохол често се осъществява от лица, свързани с или принадлежащи към съдебната власт.

Внезапният срив на стария режим и последвалата го война оставят **много сфери на предприемачество нерегулирани с правни или други средства**. В тях социалните отношения и ценности са много динамични и това поражда дори още по-мощен хаос, отколкото самата война. **Неосъвремененото законодателство** допълнително за дълбочава **неефективността на съдебната власт**, която продължава да функционира върху остарялата основа на комунистическото време. **Корупцията**, някога въздържана на ниски равнища, буквално експлодира и предизвиква смаяване на икономическия растеж и социални лишения. Престъпните мрежи, които някога са действали с ограничен обхват под строгия контрол на изпълнителните държавни структури, вече застрашават устойчивостта на институциите, като навлизат в правителството чрез системен корупционен натиск.

Въпреки че войната сама по себе си оказва опустошително въздействие върху хърватската икономика, става ясно, че друго обстоятелство влияе далеч по-страховито върху стопанството – **процесът на приватизация**. Преходът от централизирана планова икономика, в която държавата е основен собственик, към система на частна собственост чрез приватизация като допълнение към реституцията на собствеността, създава огромни възможности за злоупотреба с публична власт.

За да бъде осъществена бърза трансформация на собствеността, са необходими известни промени в разнообразни закони. Новият Закон за приватизацията допуска политическа намеса в управлението на целия процес вместо да осигури провеждането му в условия на професионализъм от отчетни и отговорни административни органи.

Хърватският приватизационен фонд (ХПФ) е учреден, за да изпълни и завърши приватизацията на бившите предприятия в режим на социалистическа собственост заедно с капиталите и юридическите лица в тяхното портфолио, където държавните институции (Държавната агенция за банкова рехабилитация и гарантиране на спестовните влогове; Хърватският пенсионно-осигурителен институт; Хърватският здравно-осигурителен институт; Хърватската банка за възстановяване и развитие) държат акции и имат предприемачески интереси. При все това, когато ХПФ е основан, почти всички лица, натоварени с управлението му, са членове на управляващата политическа партия. Това изгражда у обществото впечатлението, че приватизацията е сред най-големите „обир“ на държавна собственост и обществото понася дългосрочно последиците ѝ. Връзката ѝ с организираната престъпност произхожда от обстоятелството, че големи капитали внезапно „изчезват“ по същото време, когато личното имущество на определе-

ни публични личности драстично се увеличава за много кратко време. Това е и причината за падането на Хърватския демократичен съюз от власт през 2000 г.

III. ОТГОВОРЪТ НА ДЪРЖАВАТА

След като приватизационният процес допуска нов тип престъпност да се интегрира в предприемачеството и политиката, хърватските експерти и практики по криминология и право – като например Сингер (1998 г.), Жукиц (1998 г.), Глушчиц (1998 г.), Куртовиц (1998 г.) и мнозина други – започват да изследват концепцията, естеството и въздействието на организираната престъпност върху обществото, управлението, стопанството и политиката. Техните проучвания разкриват сложността на организираната престъпност, както и потребността от правна реформа за ефективно противодействие на организираната престъпност.

1. Разпоребди на Наказателния кодекс

Основните определения, които направляват дейността на хърватските изпълнителни агенции по отношение на организираната престъпност, се съдържат в чл. 89, ал. 22-23 от Наказателния закон от 1997 г. и неговите изменения¹⁰⁰.

Според чл. 89, ал. 22 от НЗ в редакцията от 1997 г., която действа и в момента, **групата** е определена като **„организация от поне три лица, които са се сдружили за постоянното или периодично осъществяване на престъпления, когато всяко от тези лица допринася за изпълнението на престъпната дейност“**.

По-нататък съгласно следващата алинея 23 на чл. 89 от НЗ **престъпната организация** е **„сдружение на поне три лица, участниците в което са се организирали за извършването на престъпна дейност. Действието на престъпна организация от по-високо равнище е насочено към придобиване и задържане на контрол върху определени икономически или други дейности чрез използване на заплашване или насилие срещу други лица с цел те да бъдат увредени или принудени да се подчинят. Престъпната организация се характеризира с високи нива на кохезия между участниците; вътрешна организация, основана на йерархия на членовете (от мафиотски тип) и функционално разпределение на дейността. Престъпната организация е в основата на възгледа за организираната престъпност“**.

Общият текст, инкриминиращ сдружаването с престъпна цел, е чл. 333. Той наказва с лишаване от свобода между три месеца и три години образуването на група или обединяването по друг начин на три или повече лица с цел извършване на престъпления, за които се предвижда наказание лишаване от свобода за срок над три години или по-тежко наказание. Ако сдружението е престъпна организация, образуването и управлението ѝ се наказват с лишаване от свобода до пет години. От-

¹⁰⁰ Вж. ДВ, бр. бр. 110/97; 111/03; 105/04; 71/06; 110/07.

говорността за обикновено участие е диференцирана според вида на сдружението и е по-тежка при престъпната организация.

НК съдържа поощрителна разпоредба за самоволен отказ на участник в група или престъпна организация (ал. 5). Отказът трябва да е извършен преди участникът да е извършил престъпление от предмета на дейност на сдружението и трябва да се изразява в разкриване на последното. По преценка на съда той може да не бъде наказан.

НК свързва с организираната престъпна дейност следните видове престъпления, които разполагат със състави, квалифицирани с оглед извършване в рамките на престъпна група или организация. Това са: трафикът на хора, незаконното превозване на имигранти, извършването на тежки престъпления против международните ценности, грабеж (чл. 218), палеж (чл. 219), измама (чл. 224), изнудване (чл. 234-235), вещно укривателство (чл. 236), подправка на парични знаци и ценни книги (чл. 274-275), изпирване на пари (чл. 279), контрабанда (чл. 298), участие в група за нападение на длъжностно лице (чл. 319), незаконно събиране на дъгове (чл. 330), участие в група за насилие (чл. 336).

А. Трафикът на хора се наказва с лишаване от свобода между една и десет години. Престъплението е определено в следните форми на изпълнителното деяние, които са в нарушение на международното право (чл. 175):

- Използването на сила или заплахването със сила за купуване, продаване, предаване, транспортване, пренасяне, насърчаване или посредничество за купуване, продаване или предаване на друго;

- Използването на заблуждение, отвличане, злоупотреба с власт или положение за извършването на такова деяние;

- Укриване или приемане на друго за поставянето му в робско или друго подобно положение, за използването му за принудителен труд или служене, сексуална злоупотреба или незаконна трансплантация на части на тялото;

- Държане на друго в робско или друго подобно положение.

НК изрично обявява за правно нерелевантно евентуалното съгласие на пострадалия да бъде подлаган на принудителен труд или служене, сексуална злоупотреба, робство или друго подобно отношение или да му бъдат трансплантирани части от тялото (ал. 7).

Каре 3. Трафикът на хора в Хърватия

Хърватия е преди всичко транзитна държава и в по-малка степен крайна дестинация на трафика на жени от България, Унгария, Румъния, Словакия, Украйна и други държави през Носна и Херцеговина, Сърбия, Черна Гора за Франция, Испания, Австрия и Швейцария. Трафикът е основно за сексуална експлоатация.

Явлението трафик на Балканите по начало се обяснява като ефект на конфликтите в Югославия, в които продължителната и мащабна дерегулация на общественения ред допуска разрастването на многобройни мрежи за проституция под контрола на организираната престъпност. При все това, за разлика от икономически по-слабо развити държави от региона, в Хърватия бедността, неграмотността, неравенството във възможностите и неравенството на половете не се отразяват съществено на инфраструктурата на трафика. Въпреки че незаконната имиграция е сред най-големите проблеми на Хърватия, не се докладват видими връзки между нея и трафика на жени.

Източник: Barbara Limanowska, Trafficking in Human Beings in South Eastern Europe: (Belgrade: UNICEF, June 2002), <http://www.unhcr.ch/women/trafficking.pdf>

Ако извършителят участва в група или престъпна организация, наказанието е от лишаване от свобода над пет години до доживотен затвор.

Тъй като трафикът на хора в Хърватия е тясно свързан с проституцията и обикновено се съпровожда с посегателство върху документи за самоличност на жертвата, тези хипотези са уредени самостоятелно в две разпоредби. Незаконното отнемане или унищожаване на документ за самоличност в рамките на трафик на хора се наказва с лишаване от свобода от три месеца до три години. Възползването от или подпомагането на другото да се възползва от сексуалните услуги на лице, за което деецът знае, че е жертва на трафик на хора, е самостоятелно престъпление.

Б. Незаконното прекарване на имигранти през гържавната граница по чл. 177 е користна дейност с една или множество жертви, квалифицирана с оглед настъпване на опасност за живота на пострадалия и с оглед извършването ѝ от участник в група или престъпна организация. В последната хипотеза наказанието е лишаване от свобода от една до десет години.

В. НК наказва сдружаването в група или присъединяването към три или повече лица с общата цел да се извършат престъпления по чл. 156-160 (геноцид, военни престъпления), чл. 169-172 (международен тероризъм, вземане на заложници, злоупотреба с ядрени материали), чл. 179 (отвлечение на самолет или кораб) и чл. 181 (застрашаване сигурността на въздухоплавателния или морския трафик). Наказанието е лишаване от свобода от три до петнадесет години. Престъплението е специфична форма на организирана престъпност, която по естеството си не може да се осъществи еднолитно. Наказателната репресия е изтеглена още към момента на сдружаването с престъпна цел и диференцирана според йерархичното равнище, заемано от дееца. Ако той е обикновен участник, наказанието е лишаване от свобода до осем години (ал. 2). От систематиката на разпоредбата не става ясно дали алинея 2 представлява привилегирован състав или самостоятелно престъпление, какъвто подход се използва при чл. 175 относно унищожаването на документи за самоличност и сексуална злоупотреба с жертва на трафик.

Ако извършителят предотврати извършването на престъпление, като разкрие групата, наказанието му се намалява до лишаване от свобода между шест месеца и три години (ал. 3). По преценка на съда той може да бъде и освободен от наказателна отговорност. Ако деецът е обикновен участник, в тази хипотеза той никога не се наказва (ал. 4).

Г. Според чл. 279 изпирането на пари е влагане, приемане, замяна или по друг начин прикриване, при банкова, финансова или друга стопанска операция, на истинския произход на пари, материални ценности или права, придобити с пари. Изпиране на пари извършва и всеки, който придобие, държи или вкара в обръщение лично или чрез друго такива пари, материални ценности или права. Ако деецът знае, че предметът на престъплението е придобит чрез престъпление, се наказва с лишаване от свобода до пет години, а ако само предполага – с лишаване от свобода до три години. Наказанието се удвоява, ако той участва в група или престъпна организация, независимо от предмета ѝ на дейност.

Предметът на изпирането на пари се отнема в полза на държавата, ако е материална ценност или сума пари. Ако представлява права, те се обявяват за недействителни.

Съдът може да не наложи наказание на извършител, който доброволно допринесе за разкриването на престъплението.

През 1997 г. влиза в сила **Закон за предотвратяване на изпирането на пари (ЗПИП)**. Сред органите и организациите, задължени да прилагат мерките срещу изпирането на пари, са банкови, застрахователни, инвестиционни, брокерски и пр. институции, обменни бюра, организатори на хазартни игри, казина и пр. и ХПФ.

В своя чл. 1 Законът определя явлението като всички действия или бездействия, насочени към прикриване на произхода на незаконно придобити средства, както и използването на незаконно придобити средства за осъществяване на законно предприемачество или за придобиването на имущество по законен начин. Незаконно придобити по смисъла на закона са всички средства, независимо в коя валута, придобити по незаконен начин, както и всяко друго имущество (права и материални ценности), придобито чрез незаконно получени средства (ал. 2).

Тези законови указания са твърде общи и тавтологични, поради което се налага привличане на дефиницията за изпиране на пари по чл. 279 от НК, която действа успоредно с чл. 1 от специалния закон. Тя е много по-описателна. Режимът по НК поглъща хипотезите на чл. 1 от специалния закон, с което в значителна степен обезсмисля специалната дефиниция. В същото време НК санкционира единствено изпиране на престъпни доходи, докато ЗПИП разширява понятието до доходи, придобити по незаконен, но не непременно престъпен начин. Това разминаване създава възможност един субект да подлежи на мерки по специалния закон, но той или неговите служители да не носят наказателна отговорност, което не винаги е обяснимо пред обществото.

Д. Участието в група, която си поставя за цел да напада глътностни лица или да препятства изпълнението на служебните им задължения, е форма на организирана престъпност, която има и състав за еднолично изпълнение в чл. 317-318. Обособяването ѝ в отделно престъпление по чл. 319 е насочено срещу специализираните ударни групи и звена, заети с насилствен натиск върху държавни служители в рамките на дейността на по-голямо престъпно сдружение. Отговорността е диференцирана отново според мястото на гееца в групата и е по-тежка за организаторите и ръководителите.

Е. Със същата специфична насоченост срещу определен тип структури на организираната престъпност е и разпоредбата на чл. 336. Тя наказва участието в група, която със съвместни действия извършва убийства, сериозни телесни повреди, палежи, повреждане на значително имущество и други **престъпления, съдържащи тежко насилие**, както и опити към такива престъпления. Обикновеното участие е наказуемо с лишаване от свобода от три месеца до три години, а образуването и ръководенето – с лишаване от свобода за една до осем години.

Тъй като законодателството не съдържа определение за организирана престъпна дейност, през същата 1997 г., в която е изработен Наказа-

телният кодекс, Министерството на вътрешните работи на Република Хърватска приема следното определение: „**Организираната престъпност се състои от систематично планирани, подготвени и задружно осъществени престъпни деяния, извършени от участници в престъпна организация и като елемент от постоянна дейност при употреба на заплашване, насилие или корупция независимо от държавни граници с цел придобиване на финансова облага или публична власт**”¹⁰¹. Тя е в съгласие с най-разпространените възгледи за явлението и има инструктивен характер на средство за подпомагане на разследването.

Криминалистичната практика в Хърватия е установила няколко критерия за разграничаване на организираната престъпност от другите видове престъпни прояви. Организираната престъпна дейност се определя като ангажираност с престъпна дейност на три или повече лица, свързани с йерархични и субординационни отношения, които съществуват продължително или за неопределено време. Дейности, свързани с организираната престъпност, са изпирането на пари, транснационалната престъпна дейност, корупция на държавни служители, употреба на насилие за постигане на целите на престъпното сдружение и използването на привидно законни предприятия за прикриване на престъпна дейност¹⁰².

2. Институционалната рамка

През 2001 г. е учреден специален правителствен орган за борба с организираната престъпност – **Служба за предотвратяване на корупцията и организираната престъпност** (на хърв. USKOK). Нейните правомощия са уредени в Закона за Службата за предотвратяване на корупцията и организираната престъпност¹⁰³. Службата действа като специализирано звено към администрацията на Главния прокурор. Предвидено е тясно сътрудничество със Службата за предотвратяване на изпирането на пари. Основното предназначение на USKOK е да действа ефективно на национално равнище по въпроси на корупцията и организираната престъпност, да проследява измененията в тяхната феноменология и, със съдействието на подобни държавни органи, да работи за ограничаването на транснационалната организирана престъпност.

USKOK е установена, защото съществуващата държавна мрежа от правозащитни органи и техните правомощия относно корупционни престъпления и организирана престъпна дейност не са адекватни¹⁰⁴. Основните проблеми са свързани с неподходящо законодателство, недостиг на обучен персонал както в съдебните, така и в политическите структури, липса на финансови и други ресурси, слаба или липсваща координация между органите, отговорни за противодействието на

¹⁰¹ Това определение беше възприето на семинар, организиран от Министерството в Загреб на 11-13.06.1997 г. с участието на Министерството на правосъдието, Главния прокурор, Върховния съд и академичните кръгове.

¹⁰² Вж. Sacic, Zeljko, Fight against Organized Crime within the Legal Framework of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (From Policing in Central and Eastern Europe: Ethics, Integrity, and Human Rights, P 331-350, 2000, Milan Pagon, ed. – See NCJ-206270).

¹⁰³ Вж. Държавен вестник, бр. бр. 88/01, 12/02, 33/05, 48/05, 76/07.

¹⁰⁴ Вж. <http://www.dorh.hr/default.asp?ru=255&sid=&akcija=&jezik=1>.

организираната престъпност, шуробаджанащина и – липса на политическа воля за откриване на успешни начини за борба с организираната престъпност.

С учредяването на USKOK Хърватия изпълнява задълженията, произтичащи от Конвенцията относно корупцията (NN 11/00) и Конвенцията на ООН от Палермо (NN 14/02), които на основание чл. 141 от Конституцията на Република Хърватска (ДВ, бр. 41/01) са част от националното ѝ законодателство.

Всички престъпления, по отношение на които USKOK упражнява компетентност, са изрично изчерпателно изброени в чл. 21, ал. 1, т. 1 от Закона. Повечето от тях са свързани с даване или получаване на подкуп, злоупотреба с власт от длъжностно лице, умишлен банкрут, незаконно посредничество, нелоялна конкуренция, отвлечане, противозаконно лишаване от свобода, различни видове трафик, изнудване, грабеж, изпиране на пари, сдружаване с престъпна цел и пр. Тези престъпления са под юрисдикцията на USKOK и ако са извършени от членове на **група или престъпна организация**.

Наред с новия Закон за USKOK, през март 2002 г. Хърватският Парламент приема Национална програма за противодействие на корупцията (НППК) и План за действие против корупцията (ПДПК), обнародвани в ДВ бр. 34/02. Проблемният анализ на корупцията в тези актове (понятието „организирана престъпна дейност“ не е изрично упоменато) показва, че и двете явления са „действителен проблем за Република Хърватска“.

Същата Национална програма ясно заявява, че „наказателната политика на криминализиране на корупцията е примиренческа и противоположна на актуалните тенденции в останалата част на света, където политиката по тези въпроси е много по-сурова“.

Изследване на Световната Банка от 1999 г. показва, че Хърватия може да бъде отнесена към „междинната група“ на държавите в преход. По отношение на корупцията данните показват ниски равнища на административна корупция, но много високи нива на корупция в областта на вземането на политически решения и правосъдието. Изследването също така разкрива много ниски нива на социална и политическа отговорност по отношение на престъпленията, свързани с корупция, и наличието на силна обществена група, която е готова да въдържи необходимите реформи (НППК и ПДСК, 2002 г.). Тези обстоятелства се обясняват с действието на традициите, наследени от отминали политически режими: привилегироване на лоялните към управляващото правителство, възможности за лично облагодетелстване в името на по-висши ценности, възгледа, че шуробаджанащината и политическите връзки са по-важни от справедливостта, че предаността и подчинението се ценят повече от работливостта и творчеството.

Националната програма и Планът за действие са първият удар в борбата срещу корупцията и организираната престъпност. Той показва нещо, което е известно на цялата нация – наличието на сериозен проблем, който засяга хърватското общество на всяко ниво. Независимо от това, Програмата заявява, че в борбата с корупцията и организираната престъпност един от най-съществените фактори за нейния успех е политическата решимост и отгаденост.

Поради това Планът за действие **въвежда седем приоритета**, за да започне действителната „борба“, които са както следва:

- Върховенство на закона и ефективна правосъдна система;
- Въвеждане на специализиран правителствен орган за по-ефективна борба за корупцията;
- Повишаване на ефикасността на наказателното преследване на корупционните престъпления;
- Структурни промени в администрацията;
- Децентрализация на управлението;
- Мерки за финансова отговорност и други икономически мерки;
- Международна дейност и насърчаване на политическата и гражданската отговорност по отношение на корупцията.

Най-важното в Програмата е заявката, че, за да бъде тя осъществена успешно, обществото има най-остра и спешна нужда от политическа воля и решителност.

Въпреки че съществува подробен план за действие и национална анти-корупционна програма, никакви последващи действия по тяхното изпълнение не са предприети, въпреки че много от сроковете в програмата са много кратки към момента на нейното приемане.

Статистическите отчети за периода 1996–2000 г. показват, че броят регистрирани престъпления, свързани с корупция, достига едва 475.

В същия период са обвинени 333 лица, от които само за 171 обвинението е повдигнато в съответствие със законовите процедури. Броят на лицата, осъдени на лишаване от свобода, е 19, условно осъдените са 122, а имуществени санкции са наложени на 30.

През 2001 г. статистическите доклади съдържат данни за 114 регистрирани случаи на корупция, по които обвинение е повдигнато срещу 62 лица, 6 от които са осъдени на ефективно лишаване от свобода, а останалите са осъдени условно или са наказани с глоба.

С основаването на USKOK специализираният орган за разследване и наказателно преследване на корупционните престъпни прояви е учреден, но по това време USKOK не действа с пълен капацитет, което означава, че ефективното противодействие на корупцията и организираната престъпност, предвидено в нормативните актове, не е съпроводено със същата ефективност на практика¹⁰⁵.

Също така са налице затруднения по отношение на ясната статистическа картина на явлениято, тъй като съществуват многобройни източници на статистическа информация за корупцията. Съгласно закона, Главният прокурор изготвя доклад за статистиката на делата за корупционни престъпления, който се обсъжда в Хърватския Парламент, но Министерството на вътрешните работи води самостоятелна статистика на корупционните прояви, а Хърватското статистическо бюро събира относими данни от органите на държавната администрация, включително Главния прокурор и USKOK. По тази причина са налице поне три независими източника на информация относно нивото на организирана престъпност и корупцията, които обаче се различават по данните, които предоставят¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Вж. Комисия на Европейските общности (2004): Становище по молбата на Хърватия за членство в Европейския съюз, Брюксел, 20 април 2004 г.

¹⁰⁶ Пак там.

IV. ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ

1. Ускоряване на реформата – усилията на законодателната и изпълнителната власт

Хърватия подава молба за членство в Европейския съюз (ЕС) на 21 февруари 2003 г., а през април 2003 г. Европейският съвет сезира Европейската комисия с искане да изготви становище по молбата. На 20 април 2004 г. Комисията оповестява своето Становище относно молбата на Хърватия за членство в ЕС¹⁰⁷.

Съгласно този доклад Хърватия е ратифицирала наказателните и гражданските конвенции на Съвета на Европа и е хармонизирала с тях националното си законодателство, като е въздигнала корупцията в престъпление. Освен това Хърватия се е присъединила към Групата държави срещу корупцията (GRECO) през декември 2000 г. Пленарната сесия на GRECO адресира шестнадесет Препоръки към хърватските власти през май 2002 г., които се отнасят едновременно до предприемането на законодателни и изпълнителни мерки.

А. През септември 2003 г. влиза в сила **Законът за отговорността на юридическите лица за престъпления**, който въвежда корпоративната наказателна отговорност като мярка срещу престъпните сдружения. Законът предвижда налагане на наказателни и защитни мерки срещу юридическо лице за престъпление, извършено от негов отговорен служител, ако то представлява нарушение на задължения на юридическото лице или ако от него са настъпили или е било възможно да настъпят неследващи се облаги за юридическото лице или трета страна (чл. 3). Наказателните мерки включват глоба и ликвидация. Мерките за сигурност включват съдебна забрана за упражняване на определена дейност, за получаване на лицензи и удостоверения, за общи дейности с бенефициенти, финансирани от държавния бюджет, и конфискация.

Отговорността на корпорацията е основана на и произтича от личната наказателна отговорност на физическото лице, което е служебно натоварено да отговаря за дейността на корпорацията или за постигането на нейните цели и в тази връзка извършва престъпление. Корпоративната отговорност е акцесорна, но е самостоятелна – тя се налага дори и да съществуват обективни пречки пред наказването на прекия извършител (чл. 5). При преобразуване на корпорацията преди влизане в сила на съдебното решение, отговорността се налага на нейния правопреемник.

Б. През януари 2004 г. влизат в сила изменения на **Закона за предотвратяване на изпирането на пари**. В целта на закона е включено и предотвратяването на финансирането на тероризма. Законът вече не дава собствено определение за изпиране на пари, а препраща мълчаливо към чл. 279 от НК.

В. През юли 2004 г. са приети изменения на **Закона за предотвратяване на конфликта на интереси** при изпълнение на публична длъжност и на **Закона за финансиране на предизборните кампании** на изборите за президент.

¹⁰⁷ Пак там.

Г. През октомври 2004 г. влизат в сила **поправки на НК**, насочени към хармонизиране на хърватското законодателство с наказателната Конвенция относно корупцията и нейния Допълнителен протокол. Законът вече предвижда наказване на корупционните престъпления в стопанския сектор, криминализира корупционните престъпления с международен елемент и разширява определението за предикатните престъпления при изпиране на пари.

С чл. 294б-в е криминализиран подкупът в стопанското предприемачество. Наказва се всяко „отговорно лице, което поиска или получи дар или друга облага или приеме обещание за дар или друга облага, за да сключи сделка или да предостави услуга, които облагодетелстват другото, но са вредоносни за страната, която това лице представлява. По-леко е наказанието, ако подкупът е приет като облага за вече осъществена сделка или услуга. Полученият подкуп подлежи на отнемане.

Активният подкуп се възприема от законодателя като по-слабо укорим. Той се изразява в даване или обещаване на дар или друга облага на отговорно лице, за да сключи сделка или извърши услуга в полза на другото и във вреда на страната, която това лице представлява. Наказва се и всеки, който посредничи при даване на подкуп. Отново по-леко наказуем е подкуп, след като отговорното лице е осъществило вредоносното представителство.

От отговорност се освобождава всеки, който е дал подкуп, след като такъв му е бил поискан от отговорното лице, и уведоми властите за това преди деянието да е било разкрито или преди да разбере, че е било разкрито.

Д. През септември 2004 г. **правителството приема Национален план за борба срещу организираната престъпност (НПБОП)**. Неговите цели включват подготовка за осъществяването на съвместни разследвания заедно с други държави и подобряване на координацията между полицията, Министерството на финансите и Главния прокурор. През ноември 2004 г. Парламентът ратифицира Протокола към Конвенцията на ООН от Палермо относно незаконното производство и трафик на оръжие. След влизане в сила на Закона за защита на свидетелите през 2004 г. в общата Дирекция на полицията е създадено звено за закрила на свидетелите. НК отново е изменен през октомври 2004 г., като е въведена дефиниция за трафик на хора като престъпно деяние. През декември 2004 г. е приета Национална програма за възпиране на трафика на хора за 2005-2008 г., както и оперативен план за 2005¹⁰⁸.

В началото на 2005 г. Законът за **USKOK е изменен, като правомощията на службата са разширени**, както и тези на съдилищата. Компетентността на USKOK се увеличава по отношение на достъп до данни и изискване на контрол върху финансови операции и временно замразяване на парични средства, застраховки и др. В допълнение, законовата рамка за сътрудничество между USKOK, полицията, Министерството на финансите, Данъчния департамент и Службата за противодействие на изпирането на пари е по-ясно дефинирана. Явно е, че по отношение на политиката спрямо корупцията и организираната престъпност е извършен значителен напредък на законодателно рав-

¹⁰⁸ Вж. Европейска комисия (2005): Хърватия - Доклад за напредъка, Брюксел, 9 ноември, стр. 94.

нище, но отчетите и докладите „от“ тази област настояват, че той не е съпроводен с ефективна практическа дейност „в тази област“. Поради това, през ноември ръководителят на USKOK е сменен, броят на служителите е удвоен и са възложени съвместни задачи заедно с Министерството на финансите и полицията.

През март 2006 г. е одобрена **нова антикорупционна програма за 2006-2008 г.**, която обръща особено внимание на определени области, за които е широко разпространено мнението, че са зони на значителна корупция, включително съдебната власт, здравеопазването, местната власт и публичната администрация, политическите партии, икономиката и науката. Множество амбициозни секторни планове за действие последователно се изготвят от всяко министерство, като Министерът на правосъдието изпълнява функции на координатор. Въпреки това, по отношение на този нов план липсва важна информация. Независимо от амбициите, данни за материалните и финансовите средства за приложение на програмата, както и за наблюдение на нейното изпълнение не са налични¹⁰⁹.

Успехът на националната стратегия за предотвратяване и противодействие на корупцията е поставен в зависимост в голяма степен от силното и ефективно сътрудничество между съответните институции и предоставянето на достатъчни финансови и човешки ресурси. Поради това, успехът на този нов план е обречен на непълнота още преди да започне да се прилага. При продължаващо нарастване на равнищата на корупция в администрацията и съдебната власт, силната и ефективната координация не изглежда да работи на задоволително равнище, като проблемите с единното приложение на законодателството също не са решени.

Значимостта на това обстоятелство нараства допълнително, като се вземе предвид фактът, че **въпросът с финансирането на предизборните кампании все още не е уреден нормативно**. По някои отделни елементи от финансирането на партиите Законът за правото на достъп до информация допуска някои положения, както и Законът за предотвратяване на конфликта на интереси, но докато съществува потребност от изясняване на някои от тях в рамките на широкия предмет на регулиране на тези закони, много малко е реално постигнато¹¹⁰.

През октомври 2006 г. влизат в сила поредните **изменения на НК**. В хърватското наказателно право е въведена, *inter alia*, „разширена конфискация на наказуеми облаги“. Правната рамка е прецизирана по отношение на следните престъпни прояви: международен тероризъм, злоупотреба с наркотични вещества, незаконно преминаване на лица през границата на страната, международна проституция, злоупотреба с малолетни или непълнолетни, детска компютърна порнография. Започват да се полагат усилия за борба с киберпрестъпленията.

2. Съдебната власт

Поради непрестанните публикации в средствата за масова информация за високи равнища на корупция, правозащитните власти увеличи-

¹⁰⁹ Вж. Комисия на Европейските общности (2006): Работен документ - Хърватия, 2006, Доклад за напредъка, Брюксел, 11 ноември 2006 г.

¹¹⁰ Пак там.

ват усилията си, за да покажат, че проблемите се решават. Въпреки някои **дела за корупционни престъпления и организирана престъпна дейност, в които извършителите са високопоставени държавни служители**, като цяло броят на делата остава нисък.

Разследванията обикновено не са достатъчно всеобхватни и задълбочени. Много често дела, в които са намесени високопоставени държавни служители и други цитирани в пресата случаи – независимо дали добре обосновани или не – изчезват от ползрението на обществото, без да са разрешени, като компрометират цялата кампания против корупцията и организираната престъпност.

Изглежда, че откакто Хърватия започва да работи по разрешаването на проблемите с корупцията и организираната престъпност, общото отношение на властите към корупцията е по-скоро реактивно, отколкото инициативно. Докладът на ЕК за 2006 г. указва, че общественото възприемане за корупцията всъщност е влошено в сравнение с предходната година. Липсва успешно наказателно преследване на което и да е престъпление с участието на висш държавен служител, а общата търпимост спрямо дребната корупция продължава да бъде широко споделяна.

По-нататък, според същия доклад корупцията в Хърватия се подпомага от липсата на добро управление, прозрачност и отчетност на публичната администрация и от липсата на етични правила за работа в публичния и частния сектор¹¹¹. Това становище обобщава целия проблем, който корупцията и организираната престъпност представляват за Хърватия. Липсата на добро и силно управление, на прозрачност и на отчетност поставят държавата в много неблагоприятна позиция. Направо казано, изглежда, че правителството позволява това положение като демонстрира висока ефективност в нормативната област, но много слабо се представя на полето на практическото изпълнение.

Поради тези смущаващи данни и обстоятелства е подготвен нов пакет от правни реформи. През юли 2007 г. са приети изменения в Закона за USKOK, които разпростират мандата на службата върху злоупотреба със служебно положение. След като през 2006 г. в службата са влети нови сили, броят на делата, които тя разследва, значително се увеличава (от 71 дела за 2005 г. на 156 дела за 2006 г.).

USKOK участва в разследването на някои важни случаи на корупция. Един от тях, който заслужава особено внимание, е случаят „Операция Маестро“, по който през юни 2007 г. при полицейска акция са задържани осем висши държавни служители от Хърватския приватизационен фонд¹¹².

¹¹¹ Вж. Комисия на Европейските общности (2006): Работен документ - Хърватия – 2007 Доклад за напредъка, стр. 51

¹¹² Трима от задържаните са заместници на директора на ХПФ. Срещу тях е повдигнато обвинение в получаване на подкупи, за да улеснят определени предприятия да бъдат избрани като страна по приватизационни сделки. Въпреки че операцията е насочена явно към институционалната корупция, тя приключва с осъждането само на тези относително ниско поставени държавни служители. При все това, нейният широк обществен и медиен отзвук поставя корупцията в центъра на обществените обсъждания и рамкира парламентарните избори през ноември 2007 г., по време на кампанията в които всички основни политически сили излизат с антикорупционни политически програми (Бел. рег).

Общият брой на корупционните дела, по които е проведено наказателно преследване, остава ограничен и, с някои изключения, засяга гребната корупция. Доскорошното изключване на престъплението „злоупотреба със служебно положение“ от компетентността на USKOK затруднява хърватската прокуратура при ангажирането на службата по разследвания на случаи на корупция по високите етажи на властта, които все още получават недостатъчно внимание. Европейската комисия продължава да докладва, че изпълнителните агенции и другите държавни органи, ангажирани с борбата с корупцията, продължават да бъдат повече реактивни, отколкото проактивни¹¹³. Въпреки че това се изисква от закона, някои държавни институции не предоставят отчетни доклади за дейността си, а междуинституционалното сътрудничество е далеч от задоволително.

Законодателството относно **финансирането на политическите партии** е най-накрая изменено през януари 2007 г. с цел въвеждане на по-голяма прозрачност. Други неблагоприятия на нормативната рамка, като например санкциите по Закона за предотвратяване на конфликта на интереси, се запазват непроменени¹¹⁴. За съжаление, все още липсва публично писмено ръководство относно действащите забрани за държавните служители в тази връзка. По отношение на имуществените декларации често възниква объркване относно това какво точно трябва да бъде декларирано, а липсва и контрол върху тези дейности. Продължава да е налице противоречие между Закона за достъп до информация и други нормативни актове, свързани с тайните в държавната администрация, където има необходимост от повече прозрачност. Мерки за реално разследване на незаконно облагодетелстване в съгласие с Конвенцията на ООН срещу корупцията (която е ратифицирана от Хърватия) не са въведени в националното законодателство.

Много от дейностите, предвидени в Националната антикорупционна програма за 2006-2008 г., се изпълняват, като например повишаване на обществената чувствителност, обучение и подобряване на прозрачността чрез използване на интернет услуги¹¹⁵. Установен е Национален съвет за борба срещу корупцията, който е компетентен да провежда наблюдение на изпълнението на програмата и заседава редовно. Този орган е съставен от председател и десет членове, включително представители на Парламента, сдружения на работодатели, синдикати, средства за масова информация, неправителствени организации и независими специалисти.

При все това плановете за действие на различните институции, отговарящи за изпълнението на Националната програма, не са достатъчно подробни. Стратегическото звено на Министерството на правосъдието, натоварено с мониторинга на изпълнението на програмата (както и на Стратегията за реформа на съдебната власт), изпитва недостиг на персонал и е ограничено по отношение на капацитета за проактивни и последователни ефективни действия. Самият Национален съвет

¹¹³ Вж. Комисия на Европейските общности (2007): Работен документ 2007 Доклад за напредъка, придружаващ Комюникето на Комисията до Европейския парламент и Стратегията за разширяване на Съвета 2007-2008. Брюксел, 6 ноември 2007.

¹¹⁴ Пак там.

¹¹⁵ Пак там.

тълкува правомощията си твърде рестриктивно и не вижда в тях възможност да прави предложения за подобрене на изпълнението на Националната програма, а единствено да го наблюдава. Все още не са предложени никакви коригиращи мерки за повишаване на ефикасността на изпълнението.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Организираната престъпност не е проблем, специфичен само за Хърватия, а сериозен проблем на целия Балкански регион. Основната отправна точка за ефективното му противодействие е силно и добре дефинирано законодателство. По отношение на усъвършенстването на законите е постигнато много и, на нормативно равнище, Хърватия разполага с достатъчно стандартни и международноправни решения за ефективна стратегия срещу организираната престъпност. Въпросът тук е защо Хърватия не е толкова успешна и при преследването и наказването на този вид престъпна дейност?

На първо място все още липсва силно сътрудничество между всички институции, които са въввлечени в дейностите срещу организираната престъпност. Въпреки че този вид сътрудничество е ясно определен в Националната програма за противодействие на организираната престъпност и корупцията, то все още страда от недостиг на ефикасна практика. В процеса на наказателно преследване възникват затруднения, свързани с откриването и позоваването на доказателствен материал, както и с тайната на разследването и заплашване на държавни служители. По тази причина, на първо място е необходимо плътно спазване на закона. Законодателното развитие е достигнало задоволително равнище и няма основание да се забавя неговото действително прилагане.

На второ място всички международни анализи показват, че Хърватия е високорискова държава по отношение на организираната престъпност и корупцията, което е база за развитие на самата организирана престъпност. Публикациите в пресата относно високите нива на корупция са основани на факти и е необходимо да се потвърди, че общественото мнение и за двата проблема е високочувствително. Факт е, че корупцията, шуробаджанашината, клиентелизмът и конфликтът на интереси са все още широко разпространени и това забавя напредъка на стратегиите за противодействие на организираната престъпност. Също така средствата за масова информация понякога създават впечатлението, че организираната престъпност е проникнала дълбоко в политиката, правораздаването и полицията¹¹⁶. Поради това е разбираема и обществената реакция, че организираната престъпност е завзела цялата държава. Това впечатление обаче не отразява действителните условия. Опасната организирана престъпност в Хърватия не е толкова мощна, колкото в други държави в преход. Може да се твърди, обаче, че Хърватия е достигнала предела, при който неизбежно трябва да предприеме сериозни, бързи и непоколебими мерки, за да не рискува да се превърне в жертва на организираната престъпност.

¹¹⁶ Вж. Dobovšek, B. (2006): Transnational Organised Crime In The Western Balkans. First Annual Conference on Human Security, HUMSEC project, Ljubljana, 23-25 November.

Това, от което Хърватия се нуждае най-много, са ефективни икономически, съдебни и политически реформи, които да внесат регулация в сивата икономика, незаконните пазарни процедури и организираната престъпност¹¹⁷. Също така големи капитали трябва да бъдат вложени в образование на специалисти, чиято трудова заетост да се изчерпва с противодействие на организираната престъпност – полиция, правосъдие, икономика и, повече от всичко, развитие на научното познание, особено на криминологията и наказателното право. Добре е, че политическият натиск откъм ЕС тласка Хърватия напред, но изглежда, че правителствата някак с неохота предприемат проактивни политики, отколкото реактивни, както е и в момента.

В заключение това, което задължително трябва да се направи, е да се съблюдават законите. Ние ги имаме; няма извинение за забавянето на тяхното прилагане. Организираната престъпност направи своя ход, сега е наш ред.

¹¹⁷ Пак там.

Приложение 1

	ВЪВЕЖДАНЕ ИЛИ СЪЩЕСТВЕНО ИЗМЕНЕНИЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО В ОБЛАСТТА НА:						
	Изпиране на пари	Трафик на хора	Трафик на наркотици	Трафик на оръжие	Тероризъм	Корупция	Корпоративна наказателна отговорност
1978					Гърция		
1980			Турция		Турция		
1990					Гърция		
1991					Турция		
1992							
1993				Гърция			
1994							
1995	Гърция						
1996	България						
	Турция						
1997	Хърватия						
1998	България						
1999	Румъния		Гърция				
2000	Албания		Румъния			Румъния	
						Турция	
2001	Турция	Румъния					
2002	Румъния	България			България		
	Турция						
2003		Турция					Хърватия
2004	Румъния	Румъния	Румъния	Румъния	Румъния	Албания	Албания
			България			Хърватия	Румъния
						Румъния	
2005		България	Гърция	Турция			
2006	Турция				България		
					Румъния		
2007							

